

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΣΟΥΗΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

υπό

ΓΙΟΛΛΑΣΗ ΜΑΡΙΑ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ

Διπλωματούχου Μηχανολόγου Μηχανικού Πανεπιστημίου Πελοποννήσου 2017

Διπλωματική Εργασία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : Επίκουρη καθηγήτρια Οικονόμου Αθηνά

Βόλος, 2022

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων , είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος ,2022.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλλαν στην εκπόνησή της.

Ευχαριστώ θερμά την Επ. Καθ. Αγγελική Αναγνώστου, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε εξ' αρχής, αναθέτοντάς μου το συγκεκριμένο θέμα, την επιστημονική της καθοδήγηση, τις υποδείξεις της, την επιμονή της, το αμείωτο ενδιαφέρον της, τη συμπαράστασή της και τη συνεχή της υποστήριξη. Παράλληλα, ευχαριστώ θερμά την Επ. Καθ. Οικονόμου Αθηνά για την καθοδήγησή της και το ενδιαφέρον της από την αρχή μέχρι το τέλος.

Τέλος, θα ήθελα εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για όλη τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την κατανόησή τους, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΣΟΥΗΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

ΓΙΟΛΔΑΣΗ ΜΑΡΙΑ

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πανδημία του COVID-19 έχει οδηγήσει σε περισσότερα από 4,3 εκατομμύρια επιβεβαιωμένα κρούσματα και πάνω από 290.000 θανάτους παγκοσμίως. Η κοινωνική απόσταση, η απομόνωση και οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί έχουν οδηγήσει σε μείωση της απασχόλησης σε όλους σχεδόν τους παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας και έχουν προκαλέσει την απώλεια πολλών θέσεων εργασίας. Τα σχολεία έκλεισαν για παρατεταμένο χρονικό διάστημα και η ανάγκη για εμπορεύματα και βιομηχανικά προϊόντα μειώθηκε. Αντίθετα, οι ανάγκες για ιατρικό υλικό έχουν αυξηθεί σημαντικά. Ο κλάδος των τροφίμων αντιμετωπίζει επίσης αυξημένη ζήτηση λόγω αισθημάτων πανικού και ανασφάλειας που οδήγησαν αρκετά νοικοκυριά σε τακτικές αποθήκευσης προϊόντων διατροφής. Απέναντι σε αυτό το παγκόσμιο υγειονομικό ξέσπασμα, συνοψίζουμε τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις του COVID-19 σε μεμονωμένες πτυχές της Ελληνικής, Γερμανικής και Σουηδικής οικονομίας, τριών χωρών με εντελώς διαφορετικό σύστημα αντιμετώπισης. Αρχικά παρουσιάζονται τα μέτρα αντιμετώπισης κάθε χώρας έναντι στην πανδημία. Στην συνέχεια η εργασία επικεντρώνεται στις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του Covid-19 λαμβάνοντας υπόψιν επιλεγμένους βασικούς οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες. Σκοπός είναι να έχουμε μία καλύτερη εικόνα για το ποια χώρα αντιμετώπισε καλύτερα και αναίμακτα την πανδημία συγκρίνοντάς τες με τα δεδομένα μέχρι και σήμερα .

Abstract

The COVID-19 pandemic has resulted in over 4.3 million confirmed cases and over 290,000 deaths globally. Social distancing, self-isolation and travel restrictions have lead to reduced employment across all economic sectors of production and caused the loss of numerous many job positions. Schools have closed down, and the need for commodities and manufactured products has decreased. In contrast, the need for medical supplies has significantly increased. The food sector is also facing increased demand due to panic-buying and stockpiling of food products. In response to this global outbreak, we summarise the socio-economic effects of COVID-19 on individual aspects of the Greek, German and Sweden economy, three countries with completely different coping systems. Initially, each country's response measures against the pandemic are presented. The paper then focuses on the economic and social impacts of Covid-19, taking into account selected economic and social indicators. The purpose is to have a better picture of which country dealt with the pandemic better and bloodlessly by comparing them with the data up to today,

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ10

Κεφάλαιο 1.COVID-19 ΠΑΝΔΗΜΙΑ 12

1.1	Νόσος του κορονοϊού 2019 (COVID-19)	12
1.2	Μέτρα αντιμετώπισης πανδημίας στην Ελλάδα	13
1.3	Μέτρα αντιμετώπισης πανδημίας στην Γερμανία.	17
1.4	Μέτρα αντιμετώπισης πανδημίας στην Σουηδία.	20
1.5	Σύγκριση δεικτών υγείας σε Ελλάδα, Γερμανία, Σουηδία σματα	23

Κεφάλαιο 2.ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ..... 29

2.1	Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Ελλάδα.	30
2.1.1	ΑΕΠ.....	30
2.1.2	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	36
2.1.3	ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	38
2.2	Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Γερμανία	44
2.2.1	ΑΕΠ.....	44
2.2.2	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	46
2.2.3	ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	48
2.3	Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Σουηδία	50
2.3.1	ΑΕΠ.....	50
2.3.2	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ:	52
2.3.3	ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	54
2.4	Ανάλυση.....	56

Κεφάλαιο 3.ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ..... 63

3.1	Οι κοινωνικές επιπτώσεις της Πανδημίας στην Ελλάδα.....	63
3.1.1	ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	63
3.1.2	ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ.....	67
3.1.3	ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	70
3.2	Οι κοινωνικές επιπτώσεις της Πανδημίας στην Σουηδία	75
3.2.1	ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	75
3.2.2	ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ	78
3.2.3	ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	82
3.3	Οι κοινωνικές επιπτώσεις της Πανδημίας στην Γερμανία.....	85
3.3.1	ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΚΕΙΑΚΗ ΒΙΑ	85
3.3.2	ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	90
3.4	Ανάλυση.....	92

Κεφάλαιο 4.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 94

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 100

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.1 : Ποσοστά θανάτων και νοσήσαντων ανά χώρα.	27
Πίνακας 2.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Εποχικά διορθωμένα στοιχεία)	33
Πίνακας 2.2 Κύριοι δείκτες της αγοράς εργασίας, ανά τρίμηνο 2019, 2020 και 2021.....	39
Πίνακας 2.3:Ελληνικές οικονομικές επιπτώσεις.....	57
Πίνακας 2.4: Γερμανικές οικονομικές επιπτώσεις.....	58
Πίνακας 2.5: Σουηδικές οικονομικές επιπτώσεις.....	59
Πίνακας 4.1: Σύγκριση επιπτώσεων και μέτρων αντιμετώπισής μεταξύ των χωρών.....	95

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1.1: Καθημερινά νέα επιβεβαιωμένα κρούσματα COVID-19 ανά εκατομμύριο άτομα στην Ελλάδα από 26/2/2020-10/03/2022	23
Σχήμα 1.2: Καθημερινά νέα επιβεβαιωμένα κρούσματα COVID-19 ανά εκατομμύριο άτομα στην Γερμανία από 26/2/2020-10/03/2022	24
Σχήμα 1.3: Καθημερινά νέα επιβεβαιωμένα κρούσματα COVID-19 ανά εκατομμύριο άτομα στην Σουηδία από 26/2/2020-10/03/2022	24
Σχήμα 1.4 :Επιβεβαιωμένοι θάνατοι από Covid-19 στην Ελλάδα μέχρι 04/2022	25
Σχήμα 1.5 :Επιβεβαιωμένοι θάνατοι από Covid-19 στην Γερμανία μέχρι 04/2022	26
Σχήμα 1.6 :Επιβεβαιωμένοι θάνατοι από Covid-19 στην Σουηδία μέχρι 04/2022	27
Σχήμα 2.1: ΑΕΠ Ελλάδας σε όρους όγκου με ή χωρίς εποχική διόρθωση (2010-2021).....	33
Σχήμα 2.2: Πληθωρισμός Ελλάδας από 4/2019-1/2022	37
Σχήμα 2.3 : Αριθμός απασχολούμενων και ανέργων Ελλάδας από 2010 έως 2021 ανά τρίμηνο	40
Σχήμα 2.4: Αναμενόμενη ανάπτυξη Οικονομίας της Γερμανίας (ΑΕΠ) από 2021 έως 2023 ανά τρίμηνο	44
Σχήμα 2.5 : Πληθωρισμός Γερμανίας 4/2019-10/2021	46
Σχήμα 2.6: Αριθμός απασχολούμενων και ανέργων Γερμανίας 2018-2022	48
Σχήμα 2.7 : ΑΕΠ Σουηδίας 2019-2021	51
Σχήμα 2.8 : Πληθωρισμός Σουηδίας 4/2029-1/2022	53
Σχήμα 2.9 : Αριθμός εργαζομένων κα ανέργων στην Σουηδία 2018-2022	54
Σχήμα 2.10 : Σύγκριση πληθωρισμού Ελλάδας ,Γερμανίας ,Σουηδίας 2006-2022	60
Σχήμα 2.11 : Σύγκριση οικονομικών επιπτώσεων των χωρών από 2018 έως 2021	61
Σχήμα 3.1 Εξέλιξη της δημόσιας στήριξης προς την κυβέρνηση και την αντιπολίτευση από τον Νοέμβριο του 2020 έως τον Μάρτιο του 2021 στην Ελλάδα	71
Σχήμα 3.2 Εξέλιξη της εμπιστοσύνης του κοινού στον πρωθυπουργό (Κ. Μητσοτάκης) και στον αρχηγό της αξιωματικής αντιπολίτευσης (Α. Τσίπρας), Νοέμβριος 2020-Μάρτιος 2021	72
Σχήμα 3.3 : Εβδομαδιαίος κινητός μέσος όρος επιβεβαιωμένων κρουσμάτων και θανάτων COVID-19 στην Ελλάδα μαζί με το εβδομαδιαίο κινητό μέσο ποσοστό συμμετεχόντων που ανέφεραν απόλυτη ή μέτρια εμπιστοσύνη στην ελληνική κυβέρνηση (πάνελ Α), τις ελληνικές υγειονομικές αρχές (πίνακας Β) και τις πληροφορίες Ελλήνων αξιωματούχων (πάνελ Γ) στη Μελέτη Υγείας Ηπείρου.	74

Σχήμα 3.4 : Ενδοοικογενειακή βία από σύντροφο για γυναίκες κατά τις πρώτες 26 εβδομάδες του 2020 στην Σουηδία .	81
Σχήμα 3.5 Επιδράσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ της εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και της ικανοποίησης από τα κυβερνητικά μέτρα για την αυτό-αποτελεσματικότητα πολιτών στην Σουηδία.	83
Σχήμα 3.6 Επιδράσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ της αντίληψης κινδύνου και της ικανοποίησης από τα κυβερνητικά μέτρα στην αυτό-αποτελεσματικότητα πολιτών στην Σουηδία.....	84
Σχήμα 3.7 : Καθημερινές επαφές προς την γραμμή βοήθειας των πολιτών της Γερμανίας από 22/3/2020 έως 27/4/2020.....	86
Σχήμα 3.8 : Μέσος όρος καθημερινών επαφών γραμμή βοήθειας των πολιτών της Γερμανίας από 22/3/2020 έως 27/4/2020 ανά κέντρο, αυστηρές και μη αυστηρές πολιτείες.....	87
Σχήμα 3.9 : Τηλεφωνήματα προς την γραμμή βοήθειας των πολιτών της Γερμανίας από 22/3/2020 έως 27/4/2020 για θέματα που αφορούν την ψυχική και σωματική υγεία. ...	88
Σχήμα 3.10 : Τηλεφωνήματα προς την γραμμή βοήθειας των πολιτών της Γερμανίας από 22/3/2020 έως 27/4/2020 για θέματα που αφορούν την βία	88
Σχήμα 3.11: Εμπιστοσύνη πολιτών στην Γερμανική κυβέρνηση από 4/2020 έως 1/2022	91

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πανδημία του COVID-19 έχει πυροδοτήσει μια κοινωνικο-οικονομική κρίση εξαιρετικού μεγέθους. Οι επιπτώσεις της καλύπτουν σχεδόν όλες τις πτυχές της ζωής των Ευρωπαίων: την εργασία τους, τα εισοδήματά τους, την πρόσβαση σε εκπαίδευση και κατάρτιση, υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες, συναντήσεις με οικογένεια ή φίλους, συμπεριλαμβανομένης της άτυπης φροντίδας για παιδιά ή ευάλωτους συγγενείς. Επιπλέον, σύμφωνα με την εκθετική αύξηση των λοιμώξεων από τον COVID, πολλές επιπτώσεις της κρίσης ήταν ιδιαίτερα έντονες και προκάλεσαν σημαντικό κοινωνικοοικονομικό σοκ.

Με αυστηρά προληπτικά μέτρα και περιορισμούς από τις περισσότερες παγκοσμίως κυβερνήσεις με τη μορφή γενικού lockdown, οι πολίτες διέρχονται από μια σειρά ψυχολογικών και ενθουσιωδών αντιδράσεων, ένας από αυτούς είναι ο φόβος και η αβεβαιότητα. Οι συμβουλές για την αυτοαπομόνωση είναι πιθανό να επηρεάσουν την ψυχολογία, την ψυχική υγεία καθώς και τη σωματική υγεία. Οι κυβερνήσεις έχουν επιβάλει κλείσιμο συνόρων, ταξιδιωτικούς περιορισμούς και καραντίνα σε χώρες που συνθέτουν τις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου, πυροδοτώντας φόβους για επερχόμενη οικονομική κρίση και ύφεση. Σε μια προσπάθεια να κατανοήσουμε την επίδραση της αναταραχής στην οικονομία και στην κοινωνία, συνοψίζουμε την επίδραση του COVID-19 σε πτυχές της οικονομίας των τριών χωρών που μελετάμε της Ελλάδας, Γερμανίας, Σουηδίας.

Το ερευνητικό μας ερώτημα είναι το πώς επηρεάστηκαν τρεις χώρες με διαφορετική αντιμετώπιση και περιοριστικά μέτρα απέναντι στην πανδημία: Η Γερμανία με πολύ αυστηρά περιοριστικά μέτρα, η Ελλάδα με μέτρια περιοριστικά μέτρα και η Σουηδία που προσπάθησε να θεσπίσει την "Ανοσία της αγέλης" χωρίς περιοριστικά μέτρα και "lockdown" και κατά την σύγκριση να προβούμε στο συμπέρασμα αν ωφέλησαν οι ενέργειες αυτών των χωρών έναντι στον κορονοϊό και ποια ήταν η πιο αποτελεσματική σύμφωνα με τους οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες κάθε χώρας.

Το επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιάσει μία επισκόπηση στην πανδημία Covid-19, τι είναι από που προήλθε και πώς μεταδίδεται και στην συνέχεια θα αναλυθούν τα περιοριστικά μέτρα κάθε χώρας καθώς και χρονολογική επισκόπηση των "lockdown". Στην συνέχεια θα αναλυθούν οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις σύμφωνα με τους δείκτες τους οποίους επιλέξαμε για να γίνει η σύγκριση μεταξύ των χωρών. Τέλος θα ακολουθήσουν τα

συμπεράσματα από τα δεδομένα τα οποία αναλύσαμε καθώς και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα .

Κεφάλαιο 1.COVID-19 ΠΑΝΔΗΜΙΑ

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται η προέλευση της πανδημίας, η έννοια του κορονοϊού (Covid 19) καθώς και τα μέτρα αντιμετώπισης της Ελλάδας και άλλων χωρών. Αρχικά θα γίνει μία χρονολογική αναφορά από την πρώτη μέρα του lockdown κάθε χώρας μέχρι και την άρση των μέτρων, καθώς και ποιες επιχειρήσεις ήταν σε αναστολή και πως λειτούργησε το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε επιλεγμένης χώρας. Οι χώρες υπό εξέταση είναι η Ελλάδα, η Γερμανία και η Σουηδία, τρεις αντιπροσωπευτικές χώρες ως προς τις διαφορές τους στην αυστηρότητα των περιορισμών που υιοθέτησαν αλλά και τις κοινωνικο-οικονομικές διαφορές που τις χαρακτηρίζουν. Στην συνέχεια θα αναλύσουμε τα οικονομικά μέτρα στήριξης που υιοθέτησαν οι χώρες προς τους πληττόμενους από την πανδημία .

1.1 Νόσος του κορονοϊού 2019 (COVID-19)

Η νόσος του κορονοϊού 2019 (COVID-19) είναι μια μεταδοτική ασθένεια που προκαλείται από το σοβαρό οξύ αναπνευστικό σύνδρομο κορονοϊός 2 (SARS-CoV-2). Ο νέος ιός εντοπίστηκε για πρώτη φορά από ένα ξέσπασμα στην κινεζική πόλη Γουχάν τον Δεκέμβριο του 2019 και οι προσπάθειες περιορισμού του εκεί απέτυχαν, επιτρέποντάς του να εξαπλωθεί σε όλο τον κόσμο. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία διεθνούς ανησυχίας στις 30 Ιανουαρίου 2020 και πανδημία στις 11 Μαρτίου 2020. Από τις 27 Φεβρουαρίου 2022, η πανδημία είχε προκαλέσει περισσότερα από 434 εκατομμύρια κρούσματα και 5,94 εκατομμύρια θανάτους, καθιστώντας την ένα από τα πιο θανατηφόρα στην ιστορία. Η ασθένεια από τότε έχει εξαπλωθεί παγκοσμίως, οδηγώντας σε μια συνεχιζόμενη πανδημία(ΠΟΥ,2020).

Τα συμπτώματα του COVID-19 είναι ποικίλα, αλλά συχνά περιλαμβάνουν πυρετό, βήχα, πονοκέφαλο, κόπωση, δυσκολία στην αναπνοή, απώλεια όσφρησης και απώλεια γεύσης. Τα συμπτώματα μπορεί να ξεκινήσουν μία έως δεκατέσσερις ημέρες μετά την έκθεση στον ιό. Τουλάχιστον το ένα τρίτο των ατόμων που έχουν μολυνθεί δεν εμφανίζουν εμφανή συμπτώματα. Από εκείνους τους ανθρώπους που αναπτύσσουν συμπτώματα αρκετά αισθητά ώστε να ταξινομηθούν ως ασθενείς, οι περισσότεροι (81%) (Πηγή: <https://eody.gov.gr/>) αναπτύσσουν ήπια έως μέτρια συμπτώματα (έως ήπια πνευμονία), ενώ το 14% αναπτύσσουν σοβαρά συμπτώματα (δύσπνοια, ή περισσότερο από 50% προσβολή των πνευμόνων σε απεικόνιση) και το 5% υποφέρει κρίσιμα συμπτώματα (αναπνευστική ανεπάρκεια, σοκ ή πολυοργανική δυσλειτουργία). Οι ηλικιωμένοι διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να αναπτύξουν σοβαρά συμπτώματα. Μερικοί άνθρωποι συνεχίζουν να εμφανίζουν μια σειρά επιπτώσεων

(μακροχρόνιο COVID) για μήνες μετά την ανάρρωσή τους και έχουν παρατηρηθεί βλάβες στα όργανα. Πολυετείς μελέτες βρίσκονται σε εξέλιξη για την περαιτέρω διερεύνηση των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων της νόσου. Τα παραπάνω ποσοστά αναφέρονται στο αρχικό στέλεχος του κορονοϊού. Τα ποσοστά επιπολασμού ανά σύμπτωμα, μεταβλήθηκαν πολλές φορές λόγω της επικράτησης νέων παραλλαγμένων στελεχών μέχρι και σήμερα εν έτη 2022

Ο COVID-19 μεταδίδεται όταν οι άνθρωποι αναπνέουν αέρα μολυσμένο από σταγονίδια και μικρά αερομεταφερόμενα σωματίδια που περιέχουν τον ιό. Ο κίνδυνος εισπνοής αυτών είναι υψηλότερος όταν οι άνθρωποι βρίσκονται σε κοντινή απόσταση, αλλά μπορούν να εισπνευστούν σε μεγαλύτερες αποστάσεις, ιδιαίτερα σε εσωτερικούς χώρους. Η μετάδοση μπορεί επίσης να συμβεί εάν πιτσιλιστεί ή ψεκαστεί με μολυσμένα υγρά στα μάτια, τη μύτη ή το στόμα και, σπάνια, μέσω μολυσμένων επιφανειών. Οι άνθρωποι παραμένουν μεταδοτικοί για έως και 20 ημέρες και μπορούν να μεταδώσουν τον ιό ακόμα κι αν δεν εμφανίσουν συμπτώματα (<https://eody.gov.gr/>).

Έχουν αναπτυχθεί διάφορες μέθοδοι δοκιμών για τη διάγνωση της νόσου. Η τυπική διαγνωστική μέθοδος είναι με ανίχνευση του νουκλεϊκού οξέος του ιού με αλυσιδωτή αντίδραση πολυμεράσης αντίστροφης μεταγραφής σε πραγματικό χρόνο (rRT-PCR), ενίσχυση μέσω μεταγραφής (TMA) ή με ισοθερμική ενίσχυση με τη μεσολάβηση βρόχου αντίστροφης μεταγραφής (RT-LAMP) από ένα ρινοφαρυγγικό επίχρισμα.

Αρκετά εμβόλια κατά του COVID-19 έχουν εγκριθεί και διανεμηθεί σε διάφορες χώρες, οι οποίες έχουν ξεκινήσει εκστρατείες μαζικού εμβολιασμού. Άλλα προληπτικά μέτρα περιλαμβάνουν τη σωματική ή κοινωνική απόσταση, την καραντίνα, τον αερισμό των εσωτερικών χώρων, την κάλυψη του βήχα και του φτερνίσματος, το πλύσιμο των χεριών και τη διατήρηση των άπλυτων χεριών μακριά από το πρόσωπο. Η χρήση μάσκας προσώπου ή καλυμμάτων έχει προταθεί σε δημόσιους χώρους για να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος μετάδοσης. Ενώ υπάρχουν πλέον και φάρμακα έναντι του εμβολίου που αναστέλλουν τον ιό, η κύρια θεραπεία είναι συμπτωματική. Η διαχείριση περιλαμβάνει τη θεραπεία των συμπτωμάτων, την υποστηρικτική φροντίδα, την απομόνωση και τα πειραματικά μέτρα.

1.2 Μέτρα αντιμετώπισης πανδημίας στην Ελλάδα

Τα μέτρα που αποφασίστηκαν από την κυβέρνηση της Ελλάδας για την αντιμετώπιση της πανδημίας από τον Μάρτιο εν έτη 2020 μέχρι και σήμερα είναι (<https://eody.gov.gr/decisions/>):

- Από τις 9 Μαρτίου 2020 μέχρι 25 Μαΐου 2020 : Αναστολή για τα σχολεία και

τα Πανεπιστήμια, γυμναστήρια, δικαστήρια, θέατρα και κινηματογράφοι, εστίαση, τα εμπορικά κέντρα, τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι, εμπορικά καταστήματα, απαγόρευση άσκοπης κυκλοφορίας και μετακίνησης πολιτών σε όλη τη χώρα.

- Από 25 Μαΐου 2020 μέχρι 19 Σεπτεμβρίου 2020 έγινε άρση των παραπάνω μέτρων αλλά με περιορισμό ατόμων ανάλογα με τα τετραγωνικά μέτρα κλειστών χώρων.
- Από 19 Σεπτεμβρίου 2020 μέχρι 11 Ιανουαρίου 2021 ανακοινώθηκε 2^ο lockdown με τα ίδια περιοριστικά μέτρα όπως και αυτά που ίσχυαν στο 1^ο lockdown.
- 11 Ιανουαρίου 2021 μέχρι 15 Μαΐου 2021 ανακοινώνεται σταδιακή άρση όλων των μέτρων.
- 13 Οκτωβρίου 2021 μέχρι 1^η Μαΐου 2022 είσοδος σε καταστήματα, εστίασης μόνο για εμβολιασμένους ή με αρνητικό rapid test.
- Από την 1^η Μαΐου 2022 έως και σήμερα, οι περισσότεροι περιορισμοί έχουν αρθεί με τη χρήση μάσκας να παραμένει σε μέσα μαζικής μεταφοράς και μονάδες υγείας και περιορίζονται σε ισχυρές συστάσεις προς τον πληθυσμό για χρήση μάσκας σε κλειστούς ή ανοιχτούς αλλά πολυσύχναστους χώρους.

Ως απάντηση στην κρίση του COVID-19, οι αρχές υιοθέτησαν ορισμένα μέτρα εισοδηματικής στήριξης για τους άνεργους [7]. Ειδικότερα, ανάλογα μέτρα ήταν: i) η παράταση των τακτικών και μακροχρόνιων επιδομάτων ανεργίας έως τον Ιούλιο του 2020 για όσους δικαιούχους έληξαν το πρώτο τρίμηνο του 2020, ii) Την παράταση του επιδόματος ανεργίας για περίπου 120.000 εποχικά εργαζόμενους μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2020, και iii) μια ad hoc πληρωμή οικονομικής στήριξης 400 ευρώ σε όλους τους εγγεγραμμένους μακροχρόνια άνεργους που δεν είναι επιλέξιμοι για το επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας (δηλαδή περίπου 168.000 άτομα) έως τον Ιούνιο του 2021. Σημειώνεται ότι όλες οι υπηρεσίες του Ελληνικού Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) παρέχονται ηλεκτρονικά, συμπεριλαμβανομένης της διαδικασίας αίτησης εγγραφής στον ΟΑΕΔ.

Κατά τη διάρκεια του δεύτερου lockdown, οι αρχές υιοθέτησαν δύο εισοδηματικά μέτρα για τη στήριξη των ανέργων:

- α) δίμηνη παράταση των τακτικών και μακροχρόνιων επιδομάτων ανεργίας για άτομα των οποίων τα επιδόματα έληξαν κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2020·
- β) μια πρόσθετη ad hoc οικονομική ενίσχυση 400 ευρώ, η οποία θα χορηγήθηκε τον Δεκέμβριο 2020 σε όσους έμειναν μακροχρόνια άνεργοι μετά την 1η Μαρτίου, δεν δικαιούνται επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας και δεν έλαβαν το επίδομα hoc υποστήριξη τον Απρίλιο (δηλαδή περίπου 130.000 άτομα). Επιπλέον, έχουν επικεντρωθεί οι προσπάθειες για την προώθηση

ενεργών προγραμμάτων για την αγορά εργασίας, που υλοποιεί ο Ελληνικός Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), με στόχο τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Τον Οκτώβριο 2020 ξεκίνησε ένα νέο πρόγραμμα επιδότησης της απασχόλησης για συνολικά 100.000 ανέργους.

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του δεύτερου lockdown, οι δικαιούχοι του καθεστώτος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος (ΚΕΑ) των οποίων οι εγκεκριμένες αιτήσεις έληξαν κατά την περίοδο Νοεμβρίου 2020-Ιανουάριος 2021 παρατάθηκαν κατά τρεις μήνες. Τον Δεκέμβριο του 2020, όλοι οι δικαιούχοι ΚΕΑ θα έλαβαν ένα επιπλέον εφάπαξ ποσό ίσο με το μηνιαίο όφελος ΚΕΑ.

Επιπλέον, η κυβέρνηση εισήγαγε μια σειρά από μέτρα αποζημίωσης εισοδήματος. Ειδικότερα, χορηγήθηκε αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 800 ευρώ για το 45ήμερο από 15 Μαρτίου έως 30 Απριλίου 2020 και 534 ευρώ το μήνα μετά από αυτήν, σε όλους τους μισθωτούς των οποίων οι συμβάσεις εργασίας (ανεξαρτήτως τύπου σύμβασης, πλήρους ωράριο ή μερική απασχόληση) αναστάλησαν, εργάζονται είτε σε επιχειρήσεις των οποίων η εργασία είχε ανασταλεί είτε σε επιχειρήσεις που επηρεάστηκαν σημαντικά: αυτό έγινε με βάση τους Κώδικες Επιχειρηματικής Δραστηριότητας τους. Η αποζημίωση ειδικού σκοπού χορηγήθηκε επίσης σε αυτοαπασχολούμενους, ελεύθερους επαγγελματίες και ιδιοκτήτες επιχειρήσεων (με έως και 20 υπαλλήλους) που επλήγησαν οικονομικά από την έξαρση του COVID-19. Ωστόσο, δεδομένου ότι ο μέσος καθαρός μηνιαίος μισθός είναι περίπου 1.300 ευρώ, ο αρνητικός αντίκτυπος στα εισοδήματα θα είναι σημαντικός (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020). πρέπει να σημειωθεί ότι οι εργοδότες θα αποζημιωθούν πλήρως για τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης όλων των εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας είχαν ανασταλεί.

Μια πρόσθετη εφάπαξ οικονομική στήριξη 400 ευρώ, δοκιμαζόμενων πόρων, σχεδιάζεται να χορηγηθεί σε δικηγόρους, μηχανικούς και οικονομολόγους που έχουν πληγεί οικονομικά από την κρίση.

Επιπλέον, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι αυτοαπασχολούμενοι θα μπορούσαν να επωφεληθούν από μείωση 25% στις εισφορές κοινωνικής ασφάλισής τους (και στις πληρωμές φόρων και ΦΠΑ) για τον Φεβρουάριο, τον Μάρτιο, τον Απρίλιο και τον Μάιο, εάν αυτές πληρώνονταν έγκαιρα, ή μπορούσαν αποφασίσει να αναβάλει αυτές τις πληρωμές σε μεταγενέστερη περίοδο, αρχής γενομένης από τον Σεπτέμβριο του 2020 [7].

Η κυβέρνηση εισήγαγε ορισμένες αλλαγές στον μηχανισμό επιδότησης της απασχόλησης που σχετίζεται με τον COVID-19 «Συνεργασία» (Κωνσταντινίδου και Capella 2020), για να τον κάνει πιο ελκυστικό για τις επιχειρήσεις και να αυξήσει την απορρόφησή του.

Από τον Ιούλιο του 2020, το κράτος καλύπτει το 100% των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για ώρες που δεν δούλεψαν, εφόσον οι επιχειρήσεις διατηρούν τον ίδιο αριθμό εργαζομένων που είχαν τον Ιούνιο του 2020. Αυτό το πρόσθετο κόστος καλύπτεται από τον κρατικό προϋπολογισμό, ενώ ο μηχανισμός είχε παραταθεί έως τις 31 Δεκεμβρίου 2020.

Παρασχέθηκε ad-hoc πληρωμή οικονομικής στήριξης 600 ευρώ σε ορισμένα ελεύθερα επαγγέλματα (δηλαδή οικονομολόγους/λογιστές, μηχανικούς, δικηγόρους, γιατρούς, δάσκαλους και ερευνητές). Ο συνολικός αριθμός των δικαιούχων ήταν περίπου 180.000, με εκτιμώμενο προϋπολογισμό 120 εκατ. ευρώ. Ένα άλλο μέτρο εισοδηματικής αποζημίωσης που υιοθετήθηκε ήταν η παράταση 2 μηνών για εγκεκριμένους δικαιούχους του καθεστώτος «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» που έληξε τον Φεβρουάριο του 2020, ενώ χορηγήθηκε επιπλέον ποσό σε νοικοκυριά δικαιούχων με τουλάχιστον ένα παιδί. Πιο συγκεκριμένα, το ποσό του επιδόματος αυξήθηκε κατά 100 ευρώ για το πρώτο παιδί και κατά 50 ευρώ για κάθε επιπλέον παιδί, ενώ το συνολικό επιπλέον ποσό περιορίστηκε στα 300 ευρώ, ανεξάρτητα από τη σύνθεση του νοικοκυριού [7].

Τέλος, η κυβέρνηση παράτεινε κατά δύο μήνες τη διάρκεια λήψης της «Επιδότησης Ενοικίου» για εγκεκριμένους δικαιούχους, ενώ οι δικαιούχοι του προγράμματος «Στέγαση και Εργασία για Αστέγους», μετά την αποχώρησή τους από το πρόγραμμα, δικαιούνται να λάβουν την «Επιδότηση Ενοικίου» για μέγιστη περίοδο έξι μηνών. Επιπλέον, ειδική μείωση (40%) ενοικίου για την περίοδο Μαρτίου-Ιουνίου 2020 χορηγήθηκε για: i) την ενοικιαζόμενη κύρια κατοικία εργαζομένων σε επιχειρήσεις που υποχρεώθηκαν σε αναστολή λειτουργίας, ii) την ενοικιαζόμενη κύρια κατοικία εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας έχουν ανασταλεί. iii) φοιτητικές κατοικίες παιδιών των δύο προαναφερόμενων κατηγοριών. καθώς και iv) μισθωμένους επαγγελματικούς χώρους των επιχειρήσεων των οποίων αναστάλη η λειτουργία και ορισμένων επιχειρήσεων (που καθορίζονται στη σχετική Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου) που επλήγησαν από την κρίση COVID-19 [7].

Οι αρχές υιοθέτησαν τον Νόμο 4714/2020 τον Αύγουστο του 2020. Ο νόμος αυτός εισήγαγε ένα νέο καθεστώς προσωρινής επιδότησης δόσεων στεγαστικού δανείου για ευάλωτους οφειλέτες που έχουν υποθήκη στην κύρια κατοικία τους και έχουν πληγεί οικονομικά από την κρίση του COVID19· το καθεστώς ελέγχεται με βάση το εισόδημα και τα περιουσιακά στοιχεία. Οι επιλέξιμοι οφειλέτες μπορούν να λάβουν κρατικές επιχορηγήσεις έως και 90% της μηνιαίας δόσης τους για έως και εννέα μήνες για δάνεια που σχετίζονται με την κύρια κατοικία τους (συμπεριλαμβανομένων των μη εξυπηρετούμενων δανείων, δηλαδή δανείων που είναι σε αθέτηση ή σχεδόν αθέτηση).

Επιπλέον, σύμφωνα με τη σχετική Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης θα μπορούσαν να λειτουργήσουν πρόσθετες δομές προσωρινής φιλοξενίας και «Στέγη Διανυκτέρευσης» για την προστασία των αστεγών.

Τέλος όλα τα οικονομικά μέτρα στήριξης έληξαν τον Μάιο - Ιούνιο του 2021 μαζί με την άρση του lockdown και την επαναλειτουργία της εστίασης και των επιχειρήσεων.

1.3 Μέτρα αντιμετώπισης πανδημίας στην Γερμανία.

Στις 22 Μαρτίου 2020 ανακοινώθηκε μερικό lockdown. Έφερε περιορισμούς στη δημόσια ζωή. Εστιατόρια και κινηματογράφοι παρέμειναν κλειστά. Ομοίως ανέστειλαν τη λειτουργία τους και τα σχολεία και οι παιδικοί σταθμοί για μικρά παιδιά. Τα διεθνή ταξίδια ήταν περιορισμένα. Δεν επιτρεπόνταν πλέον οι επισκέψεις σε νοσοκομεία, γηροκομεία και οίκους ηλικιωμένων. Πολλοί άνθρωποι άρχισαν να συνηθίζουν την «εργασία εξ αποστάσεως», δηλαδή την εργασία από το σπίτι.

Τον Απρίλιο του 2020 και καθώς η γερμανική οικονομία παρασύρεται στην ύφεση, το γερμανικό κοινοβούλιο, η Bundestag, ανταποκρίνεται συντάσσοντας ένα πρωτοφανές πακέτο έκτακτης βοήθειας αξίας 156 δισεκατομμυρίων ευρώ. Τα σούπερ μάρκετ παραμένουν ανοιχτά — για πελάτες που φορούν μάσκες. Πολλοί καταφεύγουν σε αγορές πανικού και ορισμένα προϊόντα διατίθενται ακόμη και σε διαλογή προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλοι λαμβάνουν ένα δίκαιο μερίδιο.

Το lockdown του Μαρτίου φαίνεται να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Τα ποσοστά μόλυνσης μειώνονται. Πολλοί άνθρωποι εκτιμούν ότι η κυβέρνηση κάνει καλή δουλειά. Υπάρχουν επίσης πολλοί έπαινοι από το εξωτερικό για αυτό που θεωρείται ως η αποτελεσματικότητα της Γερμανίας. Και οι Γερμανοί δείχνουν σε μεγάλο βαθμό πρόθυμοι να δεχτούν τους περιορισμούς που επιβάλλονται.

Στις 4 Μαΐου 2020, το πρώτο lockdown στη Γερμανία για τον κορονοϊό ολοκληρώθηκε μετά από επτά εβδομάδες. Τα σχολεία ανοίγουν ξανά, τα εστιατόρια ανοίγουν επίσης για επιχειρήσεις με αυστηρά πρότυπα υγιεινής.

Στις 16 Ιουνίου τίθεται σε λειτουργία η «Corona-Warn-App» της γερμανικής κυβέρνησης. Είναι ένα σύστημα ανίχνευσης και προειδοποίησης που βασίζεται σε smartphone που έχει σχεδιαστεί για να ενημερώνει τους χρήστες όταν έχουν έρθει σε επαφή με κάποιον που έχει βρεθεί θετικός στον COVID-19.

Εν τω μεταξύ, οι διαμαρτυρίες για τους εναπομείναντες περιορισμούς για τον COVID γίνονται πιο έντονες κατά τους καλοκαιρινούς μήνες σε αντίθεση με άλλες χώρες που έχουν κάνει άρση των περισσότερων περιοριστικών μέτρων.

Το Βερολίνο επιβάλλει απαγόρευση κυκλοφορίας τον Οκτώβριο 2020. Και στις 2 Νοεμβρίου 2020, ανακοινώνεται ένα νέο πακέτο μέτρων γνωστό ως «Lockdown Light». Οι δημόσιες συναντήσεις περιορίζονται σε δύο νοικοκυριά και έως 10 άτομα. Πολλές επιχειρήσεις στους τομείς της εστίασης, της φιλοξενίας και του τουρισμού πρέπει και πάλι να κλείσουν, όπως και την άνοιξη. Η οικονομία είναι ακόμη σε καλό δρόμο και, προς το παρόν, τουλάχιστον τα σχολεία είναι ανοιχτά.

Στις 6 Ιανουαρίου 2021, η γερμανική κυβέρνηση δεν βλέπει εναλλακτική λύση στο επόμενο αυστηρό lockdown. Οι περιορισμοί ενισχύονται και, σε πολλές περιπτώσεις, επεκτείνονται.

Τον Ιούλιο 2021, ενώ πολλές περιοχές της Γερμανίας ανακαλούν τους περιορισμούς εν μέσω χαμηλών περιπτώσεων COVID-19, το ποσοστό επίπτωσης στη χώρα άρχισε να αυξάνεται σταθερά και πάλι. Πολιτικοί στη Γερμανία και επιχειρηματικοί οργανισμοί προειδοποιούν κατά της επαναφοράς των περιορισμών.

Εκτός από τα ιατρικά μέτρα και μια ολοκληρωμένη ασπίδα προστασίας για την οικονομία, ο ομοσπονδιακός νομοθέτης υιοθέτησε μια σειρά από μέτρα για την αγορά εργασίας και την κοινωνική πολιτική για τον μετριασμό του κοινωνικού κόστους της κρίσης COVID-19 [6].

Από τα πρώτα μέτρα που εγκρίθηκαν (13 Μαρτίου 2020) ήταν ο νόμος για τη διευκόλυνση της εργασίας σύντομου χρόνου. Ο νόμος αυτός εξουσιοδοτεί την ομοσπονδιακή κυβέρνηση να επιτρέπει την ευκολότερη πρόσβαση στο επίδομα βραχυχρόνιας εργασίας σε περίπτωση εξαιρετικών συνθηκών στην αγορά εργασίας, με νομοθετική εντολή (για περίοδο έως το τέλος του 2021). Σύμφωνα με τον αντίστοιχο κανονισμό, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ αναδρομικά την 1η Μαρτίου, μια εταιρεία μπορεί να υποβάλει αίτηση στην Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Απασχόλησης για άδεια να εισαγάγει εργασία με βραχυχρόνια διάρκεια εάν τουλάχιστον το 10% (προηγουμένως τουλάχιστον το ένα τρίτο) των εργαζομένων της έχουν υποστεί μείωση του ωραρίου εργασίας. Οι πληγέντες εργαζόμενοι λαμβάνουν άμεσα το επίδομα μικρής διάρκειας.

Ο νόμος για το πακέτο κοινωνικής προστασίας I, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 27 Μαρτίου και περιλαμβάνει ιδίως τα ακόλουθα μέτρα[6]:

- Απλοποιημένη πρόσβαση στα επιδόματα ελάχιστου εισοδήματος σύμφωνα με τα Βιβλία Κοινωνικού Κώδικα II (Βασική Υποστήριξη Εισοδήματος για άτομα που αναζητούν

εργασία) και XII (Κοινωνική Βοήθεια): για να στηριχθούν ιδιαίτερα οι μικροεπιχειρηματίες και οι αυτοαπασχολούμενοι που υπέστησαν σημαντικές απώλειες εισοδήματος λόγω της κρίσης του COVID-19, απλοποιήθηκε η πρόσβαση στα επιδόματα διαβίωσης (έως τις 30 Ιουνίου, με δυνατότητα παράτασης έως τις 31 Δεκεμβρίου).

- Διευκολυνόμενη πρόσβαση στο συμπλήρωμα επιδόματος τέκνου: για οικογένειες των οποίων το εισόδημα μειώνεται λόγω βραχυχρόνιας εργασίας, επιδόματος ανεργίας ή απώλειας εισοδήματος, χαλαρώνουν οι όροι καταβολής του επιδόματος τέκνου. Για παράδειγμα, για περιορισμένο χρονικό διάστημα, λαμβάνεται υπόψη το εισόδημα του τελευταίου μήνα πριν από την υποβολή της αίτησης και όχι το εισόδημα των προηγούμενων 6 μηνών.
- Επίδομα παιδικής μέριμνας: εάν οι γονείς δεν μπορούν να εργαστούν λόγω του επίσημου κλεισίματος νηπιαγωγείων και σχολείων, μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να λάβουν αποζημίωση (το μέτρο αυτό ισχύει για γονείς με παιδιά κάτω των 12 ετών ή παιδιά με αναπηρία [χωρίς όριο ηλικίας]).
- Εγγύηση ύπαρξης για παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών: οι πάροχοι που θα έπρεπε να κλείσουν τις εγκαταστάσεις τους κατά τη διάρκεια της κρίσης του COVID-19 επειδή δεν είναι πλέον σε θέση να εκτελέσουν τα προηγούμενα καθήκοντά τους, είναι επιλέξιμοι για μη επιστρεπτέα επιχορήγηση εάν χρησιμοποιούν τις εγκαταστάσεις τους για διαχείριση κρίσεων (έως τις 30 Σεπτεμβρίου ή το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου).

Το πακέτο κοινωνικής προστασίας II, που εγκρίθηκε από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση τον Μάιο του 2020, περιλαμβάνει περαιτέρω μέτρα για την άμβλυνση των κοινωνικών συνεπειών της πανδημίας COVID-19.

Αυξάνεται το επίδομα βραχυχρόνιας εργασίας για τους εργαζόμενους των οποίων ο χρόνος εργασίας έχει μειωθεί τουλάχιστον κατά 50%. Η αύξηση εξαρτάται από την περίοδο κατά την οποία το άτομο έχει ήδη εργαστεί με λίγες ώρες. Από τον τέταρτο μήνα και μετά, το επίδομα βραχυχρόνιας εργασίας αυξάνεται από τον κανονικό συντελεστή 60%, στο 70% του καθαρού μισθού και από τον έβδομο μήνα και μετά στο 80%. Για τους γονείς, το επίδομα αυξάνεται από τον κανονικό συντελεστή 67%, σε 77% και 87% του τελευταίου καθαρού μισθού αντίστοιχα. Οι αυξήσεις ισχύουν το αργότερο έως τις 31 Δεκεμβρίου.

Η περίοδος λήψης του επιδόματος ανεργίας, δηλαδή του επιδόματος αναπλήρωσης μισθού βάσει εισφορών από ασφάλιση ανεργίας, παρατείνεται μία φορά κατά τρεις μήνες εάν το δικαίωμα λήγει μεταξύ Μαΐου και Δεκεμβρίου. Ως αποτέλεσμα, η στιγμή που τα άτομα που αναζητούν εργασία πρέπει να υποβάλουν αίτηση για τη βασική εισοδηματική στήριξη που ελέγχονται με τα μέσα αναβάλλεται.

Ως μέρος της Δεύτερης Πράξης για την προστασία του πληθυσμού σε περίπτωση

επιδημίας εθνικής σημασίας, όλοι οι εργαζόμενοι στον τομέα της νοσηλευτικής περίθαλψης θα λάβουν εφάπαξ ειδική πληρωμή («ασφάλιστρο κορωνοϊού») έως και 1000 ευρώ το 2020. Το υψηλότερο Η πληρωμή θα γίνει σε εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης σε άμεση φροντίδα και νοσηλεία. Η πληρωμή μπορεί να αυξηθεί στα 1500 € από τους εργοδότες ή/και τα Länder. Μεμονωμένα ομόσπονδα κράτη, όπως η Βαυαρία, ανακοίνωσαν ότι θα πληρώσουν ένα ασφάλιστρο 500 ευρώ σε όλους τους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας και της περίθαλψης.

Στις 3 Ιουνίου, ο κυβερνητικός συνασπισμός συμφώνησε σε πακέτο οικονομικής τόνωσης ύψους 130 δισεκατομμυρίων ευρώ. Περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, εφάπαξ επίδομα παιδιού για οικογένειες, 300 € ανά παιδί. Το μόνον καταβάλλεται επίσης στους αποδέκτες των παροχών ελάχιστου εισοδήματος βάσει των Βιβλίων Κοινωνικού Κώδικα II και XII [6].

1.4 Μέτρα αντιμετώπισης πανδημίας στην Σουηδία.

Σε αντίθεση με άλλες χώρες, η Σουηδία εφάρμοσε μια λιγότερο περιοριστική στρατηγική με βάση τις συστάσεις του Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (PHA) (Folkhälsomyndigheten) με μεγάλη έμφαση στην ατομική ευθύνη. Εν ολίγοις, η στρατηγική στόχευε στην προστασία των ηλικιωμένων, των ευάλωτων πολιτών και στην επιβράδυνση της εξάπλωσης του ιού, ώστε το σύστημα υγειονομικής περίθαλψης να είναι σε θέση να το αντιμετωπίσει και να μην καταρρεύσει. Οι περιορισμοί περιλάμβαναν απαγόρευση εισόδου στη χώρα μη υπηκόων εκτός της ζώνης ΕΕ (17 Μαρτίου 2020), τις συγκεντρώσεις σε δημόσιους χώρους με περισσότερους από 500 συμμετέχοντες (11 Μαρτίου 2020), τις συγκεντρώσεις άνω των 50 συμμετεχόντων σε δημόσιους χώρους (27 Μαρτίου 2020), επιτρέπεται μόνο το σερβίρισμα στο τραπέζι σε εστιατόρια και μπαρ (24 Μαρτίου 2020) και οι επισκέψεις σε σπίτια για ηλικιωμένους (31 Μαρτίου 2020). Επιπλέον, οι επισκέψεις σε νοσοκομεία περιορίστηκαν από τα συμβούλια των περιφερειών/κομητειών. Οι συστάσεις περιελάμβαναν πρώιμους περιορισμούς σχετικά με ταξίδια σε ορισμένες χώρες που έχουν ήδη πληγεί νωρίς από την πανδημία (π.χ. Κίνα 26 Ιανουαρίου, Ιταλία 6 Μαρτίου), περιορισμούς όσον αφορά τα ταξίδια σε όλες τις χώρες (14 Μαρτίου), άτομα με ελάχιστα συμπτώματα που συνιστάται να μείνουν σπίτι από την εργασία, καταργήθηκε η ημέρα της προκριματικής περιόδου (karensdag), η αναρρωτική άδεια χωρίς πιστοποιητικό ιατρού παρατάθηκε από 7 σε 14 ημέρες (14 Μαρτίου), τα άτομα ηλικίας 70 ετών και άνω θα πρέπει να μείνουν σπίτι και να μειώσουν τις κοινωνικές επαφές, οι εργοδότες ιδιαίτερα στη Στοκχόλμη θα πρέπει να ενθαρρύνουν την εργασία από το σπίτι (16 Μαρτίου) και ομοίως ενθαρρύνθηκε η εξ

αποστάσεως διδασκαλία για σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο) και πανεπιστήμια (18 Μαρτίου) [1].

Κατά την πρώτη φάση της επιδημίας COVID-19, η σουηδική πολιτική υγείας δεν συμμορφωνόταν με τις συστάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Οι αναλυτές της Standard Ethics πιστεύουν ότι αυτό παρήγαγε πρόσθετους κινδύνους για τον σουηδικό και τον ευρωπαϊκό πληθυσμό. Η τρέχουσα πολιτική υγείας φαίνεται να αποτελεί μέρος μιας γενικής στρατηγικής που δεν είναι συνεργατική με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Standard Ethics, 2020).

Η στρατηγική της Σουηδίας βασιζόταν στην ανοσία της αγέλης, εμπιστοσύνη στην ατομική ευθύνη, εμπιστοσύνη στην τεκμηριωμένη ιατρική και παραμέληση συντονισμού με άλλες χώρες και τον ΠΟΥ (WHO).

Οι αρχικές μελέτες στην αρχή της πανδημίας πρότειναν ότι τα ποσοστά θνησιμότητας μετά από μόλυνση από COVID-19 που κυμαίνονται από 0,25% έως 3,0% θα καθιστούσαν τις στρατηγικές που περιλαμβάνουν την ανοσία της αγέλης απαράδεκτες στο κοινό (Kwok et al., 2020; Wilson et al., 2020). Για παράδειγμα, στη Σουηδία ένα ποσοστό θανάτου 1% και μια ανοσία αγέλης που αποκτήθηκε με το 60% του πληθυσμού να έχει μολυνθεί (περίπου 6 εκατομμύρια από ένα σύνολο 10,2 εκατομμυρίων του πληθυσμού) θα σήμαινε 60.000 νεκρούς. Ο σημερινός κρατικός επιδημιολόγος Anders Tegnell (2013-) καθώς και ο πρώην κρατικός επιδημιολόγος Johan Giesecke (1995-2005) ανακοίνωσαν έμμεσα και επανειλημμένα την πίστη στην ανοσία της αγέλης, αν και η ανοσία της αγέλης δεν ήταν ποτέ επίσημα ρητό μέρος της σουηδικής στρατηγικής. Η γνώση ήταν εκείνη τη στιγμή ακόμη πιο περιορισμένη από τώρα σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τη διάρκεια της ανοσίας μετά τη μόλυνση που σχετίζεται με τον νέο κορωνοϊό. «Απαιτούνται επειγόντως διαχρονικές ορολογικές μελέτες για να προσδιοριστεί η έκταση και η διάρκεια της ανοσίας στον SARS-CoV-2» (Kissler et al., 2020), καθιστώντας αμφίβολη την ιδέα σχετικά με την ανοσία της αγέλης. Επίσης, έγινε ολοένα και πιο εμφανές, καθώς περνούσε η άνοιξη, ότι μόνο ένα μικρότερο μέρος του πληθυσμού ακόμη και στη Στοκχόλμη είχε μολυνθεί, αν και ο αριθμός των θανάτων στην κομητεία της Στοκχόλμης ξεπερνούσε ήδη τους 2000 συνολικά στα τέλη Μαΐου. Ο πρώην επικεφαλής επιδημιολόγος Johan Giesecke ισχυριζόταν συνεχώς ότι ήταν «αναπόφευκτο» να μολυνθούν τελικά όλοι (Grundberg Wolodarski, 2020). Ο επικεφαλής επιδημιολόγος από το 2020 και έπειτα, σύμφωνα με αυτή την αντίληψη της αναπόφευκτης γενικής εξάπλωσης της μετάδοσης, τόνισε επανειλημμένα ότι η καμπύλη μόλυνσης πρέπει να ισοπεδωθεί για να μην ασκηθεί υπερβολική πίεση στο σύστημα υγείας. Στο τέλος του Μαΐου, έγινε φανερό ότι οι άλλες σκανδιναβικές χώρες δεν είχαν τελικά σχεδόν καμία καμπύλη μόλυνσης για να ισοπεδωθεί και,

κατά συνέπεια, συγκριτικά μικρό σημαντικό άγχος από την πανδημία COVID-19 στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης.

Η σουηδική κυβέρνηση και η ΡΗΑ ήταν πολύ περήφανοι για το μέρος της στρατηγικής τους για τη διαχείριση της πανδημίας βασιζόμενοι στην ατομική ευθύνη [1]. Μεγάλο μέρος της ευθύνης για τη διαχείριση μιας παγκόσμιας πανδημίας έχει βαρύνει τους μεμονωμένους πολίτες/κατοίκους της Σουηδίας και την ατομική τους αίσθηση ευθύνης. Τα εστιατόρια και οι ταβέρνες (όπως και πολλοί άλλοι τομείς της κοινωνίας) επιτρεπόταν να παραμείνουν ανοιχτά αφήνοντας μεγάλη ευθύνη στην συνείδηση των ιδιοκτητών και πελατών να κρατούν αποστάσεις. Ακόμα κι αν ένας δάσκαλος προσβαλλόταν από τον ιό τους τελευταίους μήνες, η στρατηγική ήταν ότι όσο τα συμπτώματα ήταν ήπια, το άτομο μπορούσε να συνεχίσει να διδάσκει. Αυτό είναι αδιανόητο σε άλλες χώρες της ΕΕ, όπου οι δάσκαλοι που νοσούν από τον COVID-19 πρέπει να μένουν σπίτι γιατί διαφορετικά θα εξαπλώσουν περαιτέρω τον ιό[2].

Τώρα οι Σουηδοί, αίρουν σχεδόν όλους τους περιορισμούς για τον κορονοϊό. Οι ειδικοί το δικαιολογούν επισημαίνοντας τα υψηλά ποσοστά εμβολιασμών, ιδίως στους ηλικιωμένους. Τους τελευταίους μήνες, όποιος ήθελε να εμβολιαστεί μπορούσε να το κάνει εύκολα. Όσοι εξακολουθούσαν να μην ήθελαν να εμβολιαστούν θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για τη μοίρα τους.

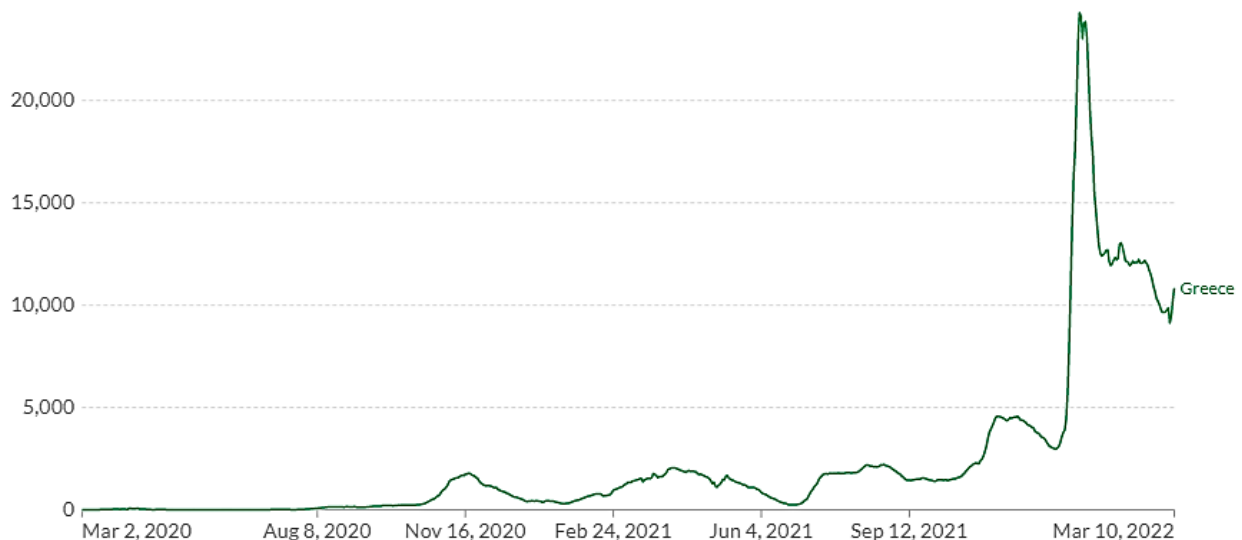
Όλες οι Σκανδιναβικές χώρες διαθέτουν ένα εξαιρετικά ανεπτυγμένο, ψηφιοποιημένο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης. Επιπλέον, υπάρχουν αρκετές ελεύθερες κλίνες στις μονάδες εντατικής θεραπείας.

Παρά τον σχετικά υψηλό αριθμό θανάτων, οι περισσότεροι Σουηδοί είναι πολύ ικανοποιημένοι με την εθνική τους στρατηγική κατά του COVID-19 και συνεχίζουν να εμπιστεύονται το κράτος. Επισημαίνουν ότι η πανδημία έχει προκαλέσει πολύ λιγότερη ζημιά στην οικονομία της Σουηδίας από ό,τι αλλού και ότι τα σχολεία και τα νηπιαγωγεία παρέμειναν ανοιχτά καθ' όλη τη διάρκεια.

Η Σουηδία δεν είχε “lockdown” οπότε η κυβέρνηση δεν επέβαλε μέτρα στήριξης όπως οι άλλες χώρες. Παρουσίασε νέα πρόταση για περαιτέρω μέτρα για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της κρίσης του COVID-19 στην κοινωνία. Η πρόταση περιέχει το σχεδιασμό αρκετών μέτρων και, μεταξύ άλλων, επικαιροποιημένους κανόνες σχετικά με τη «σύντομη» εργασία. Προτείνεται μια ευκαιρία για τους εργοδότες να μειώσουν τις ώρες εργασίας των εργαζομένων τους κατά 80% όταν οι εταιρείες αντιμετωπίζουν προσωρινές οικονομικές ή παραγωγικές προκλήσεις ως συνέπεια της πανδημίας COVID-19 και ότι η Σουηδική Υπηρεσία Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης (sw. Tillväxtverket) και η Σουηδική Φορολογική Υπηρεσία μπορούν να πραγματοποιήσουν επιτόπιες επιθεωρήσεις για να αξιολογήσουν το δικαίωμα λήψης υποστήριξης για εργασία μικρής διάρκειας [2].

1.5 Σύγκριση δεικτών υγείας σε Ελλάδα, Γερμανία, Σουηδία

Από τα μέτρα αντιμετώπισης των παραπάνω τριών χωρών έχουν διαμορφωθεί τα παρακάτω δεδομένα :

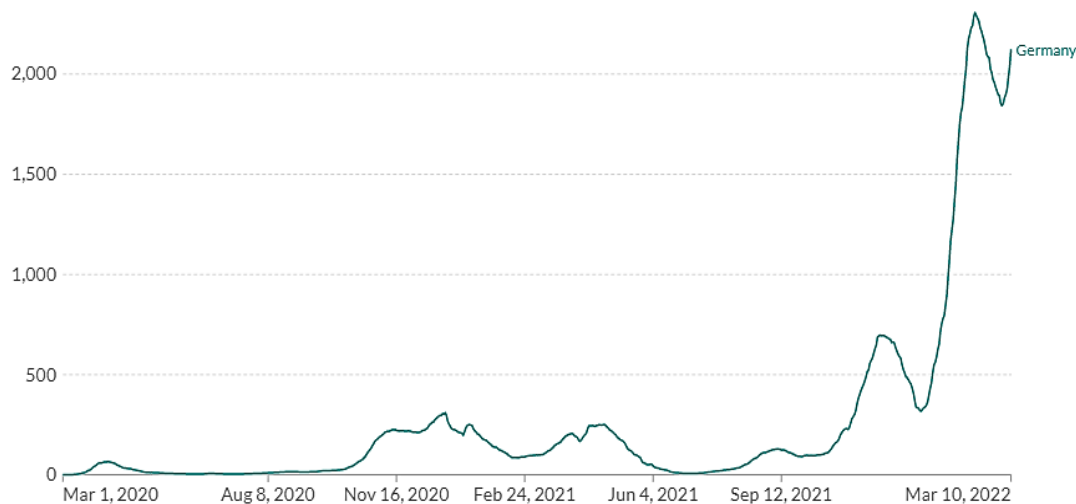

Σχήμα 1.1: Καθημερινά νέα επιβεβαιωμένα κρούσματα COVID-19 ανά εκατομμύριο άτομα στην Ελλάδα από 26/2/2020-10/03/2022

(<https://ourworldindata.org>)

Στο παραπάνω Σχήμα 1.1 απεικονίζονται τα καθημερινά κρούσματα και πως αυξάνονται από 26 Φεβρουαρίου 2020 – 10 Μαρτίου 2022 στην Ελλάδα από Covid-19.

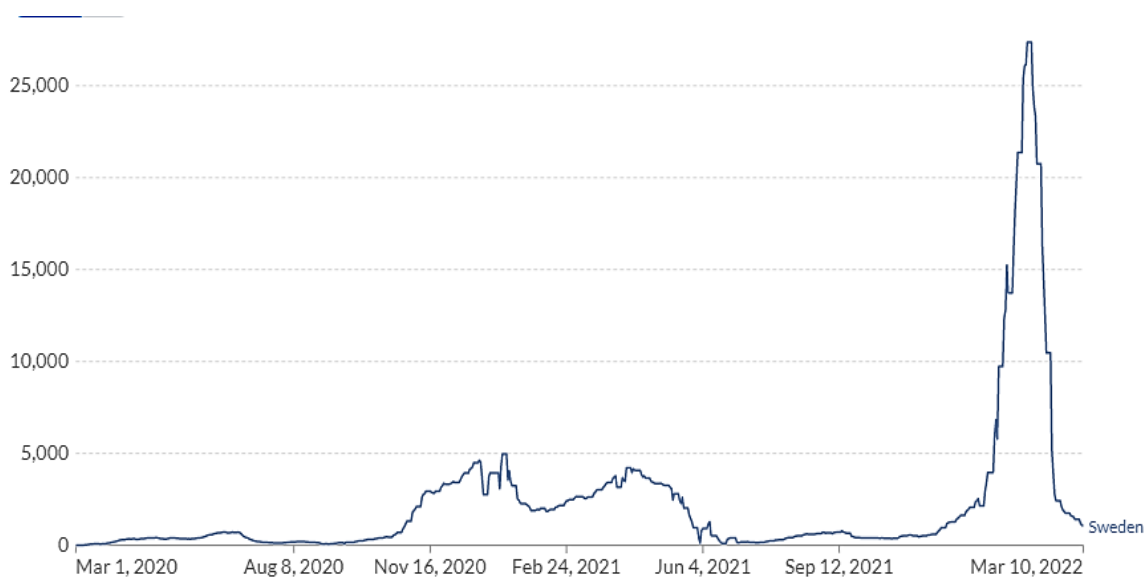
Κατά την διάρκεια των lockdown και των αυστηρών περιορισμών υπάρχει μία μικρή ανοδική τάση μέχρι τα 4000 κρούσματα καθημερινά όπου κατά καιρούς γίνεται καθοδική μέχρι της 12 Σεπτεμβρίου 2021. Από εκείνη την ημερομηνία και έπειτα από την κατάργηση των περιορισμών μέχρι τον Ιανουάριο 2022 υπάρχει μια μεγάλη αύξηση στα καθημερινά κρούσματα όπου μέχρι της 10 Μαρτίου 2022 μειώνεται αλλά όχι κάτω από τα 10000 κρούσματα. Αυτοί οι αριθμοί ήταν αναμενόμενοι διότι δεν υπάρχουν πλέον περιορισμοί .

Σχήμα 1.2: Καθημερινά νέα επιβεβαιωμένα κρούσματα COVID-19 ανά εκατομμύριο άτομα στην Γερμανία από 26/2/2020-10/03/2022

(<https://ourworldindata.org>)

Στο παραπάνω Σχήμα 1.2 απεικονίζονται τα καθημερινά κρούσματα και πως αυξάνονται από 26 Φεβρουαρίου 2020 – 10 Μαρτίου 2022 στην Γερμανία από Covid-19. Όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας έχουμε την ίδια ανοδική πορεία και στην Γερμανία, δηλαδή μετά τον Ιανουάριο του 2022 είχαμε μεγάλη ανοδική πορεία στον αριθμό των καθημερινών κρουσμάτων, σχεδόν τετραπλάσιο αριθμό από τους προηγούμενους μήνες εξαιτίας της άρσης των περιοριστικών μέτρων.

Σχήμα 1.3: Καθημερινά νέα επιβεβαιωμένα κρούσματα COVID-19 ανά εκατομμύριο άτομα στην Σουηδία από 26/2/2020-10/03/2022

(<https://ourworldindata.org>)

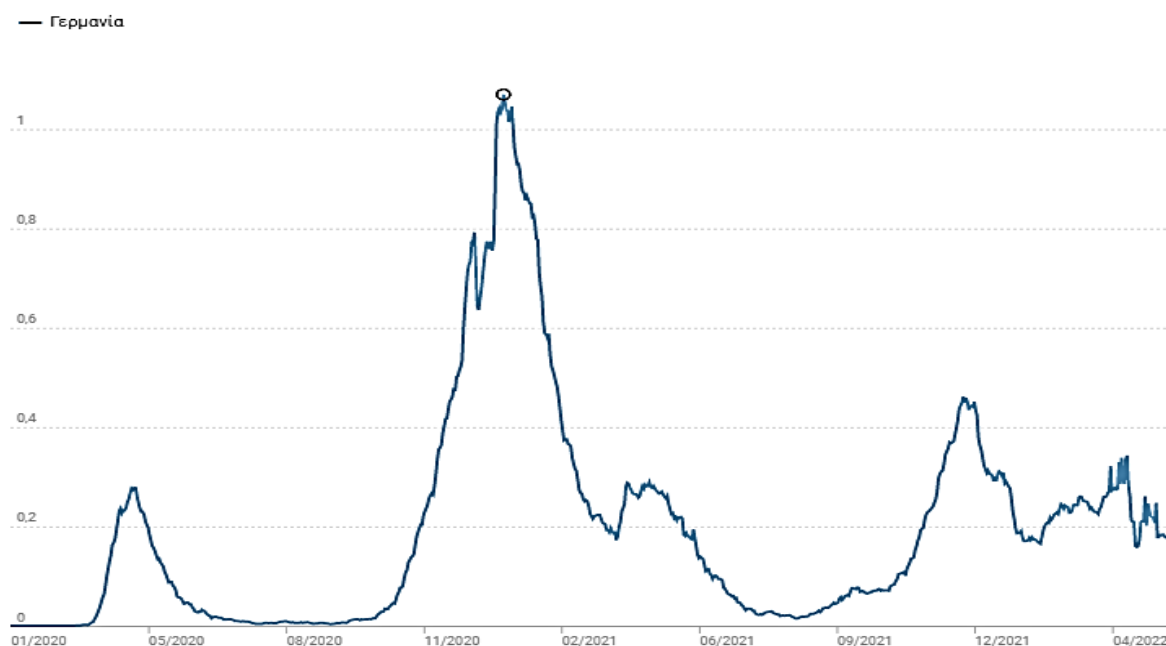
Στο παραπάνω Σχήμα 1.3 απεικονίζονται τα καθημερινά κρούσματα Covid-19 και η διαχρονική τους αύξηση από 26 Φεβρουαρίου 2020 – 10 Μαρτίου 2022 στην Σουηδία. Αρχικά υπάρχει μια ανοδική πορεία από τον Νοέμβριο 2020 έως Φεβρουάριο 2021 όπου μετά μειώνεται έως τον Ιανουάριο του 2022 όπου και εδώ έχουμε μια μεγάλη ανοδική πορεία των κρουσμάτων εξαιτίας της εορταστικής περιόδου και των ταξιδιών εκτός χώρας, μετέπειτα υπάρχει μία σταθερή καθοδική πορεία όπου φτάνει στα αρχικά επίπεδα .

Σχήμα 1.4 :Επιβεβαιωμένοι θάνατοι από Covid-19 στην Ελλάδα μέχρι 04/2022

(<https://lab.imedd.org>)

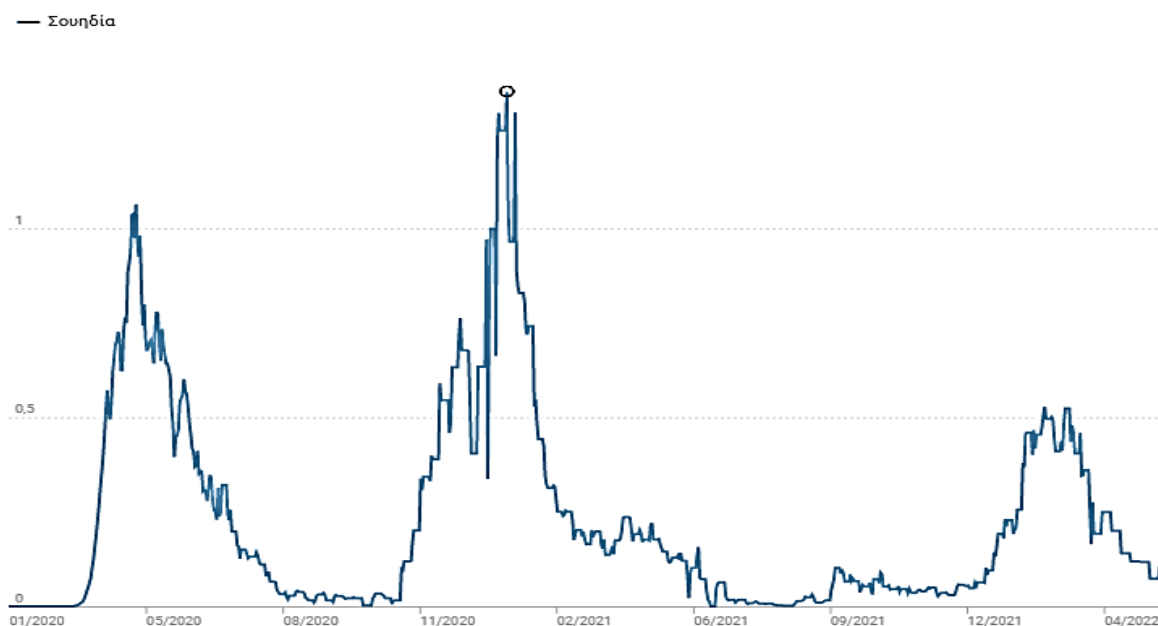
Το Σχήμα 1.4 αποτυπώνει πώς εξελίσσεται η αναλογία νέων θανάτων ανά 100.000 κατοίκους στον χρόνο για την Ελλάδα, παρουσιάζοντας τον κυλιόμενο μέσο όρο των τελευταίων 7 ημερών για την εξομάλυνση των τιμών από την αρχή της πανδημίας 11 Μαρτίου 2020 μέχρι τον Απρίλιο 2022. Παρατηρούμε μία ανοδική πορεία στα τους χειμερινούς μήνες και κατά τους καλοκαιρινούς καθοδική. Το μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρήθηκε τον Ιανουάριο 2022 εξαιτίας της άρσης των περιοριστικών μέτρων και της εορταστικής περιόδου .

Σχήμα 1.5 :Επιβεβαιωμένοι θάνατοι από Covid-19 στην Γερμανία μέχρι 04/2022

(<https://lab.imedd.org>)

Στο Σχήμα 1.5 αποτυπώνει πώς εξελίσσεται η αναλογία νέων θανάτων ανά 100.000 κατοίκους στον χρόνο για την Γερμανία, παρουσιάζοντας τον κυλιόμενο μέσο όρο των τελευταίων 7 ημερών για την εξομάλυνση των τιμών από την αρχή της πανδημίας 11 Μαρτίου 2020 μέχρι τον Απρίλιο 2022. Το υψηλότερο ποσοστό σε θανάτους υπήρξε τον Δεκέμβριο 2020 όπου από εκεί και έπειτα η χώρα μπήκε ξανά σε πολύ αυστηρό lockdown ώσπου έχουμε μία καθοδική πορεία έως τον Σεπτέμβριο 2021. Τον Ιανουάριο 2022 έχουμε και εδώ μία ανοδική πορεία όχι τόσο μεγάλη όσο της Ελλάδας λόγω εορταστικής περιόδου και από εκεί και έπειτα μέχρι τον Μάρτιο έχουμε αυξομειώσεις αλλά με μικρό βαθμό.

Σχήμα 1.6 :Επιβεβαιωμένοι θάνατοι από Covid-19 στην Σουηδία μέχρι 04/2022
(<https://lab.imedd.org>)

Στο Σχήμα 1.6 αποτυπώνει πώς εξελίσσεται η αναλογία νέων θανάτων ανά 100.000 κατοίκους στον χρόνο για την Σουηδία, παρουσιάζοντας τον κυλιόμενο μέσο όρο των τελευταίων 7 ημερών για την εξομάλυνση των τιμών από την αρχή της πανδημίας 11 Μαρτίου 2020 μέχρι τον Απρίλιο 2022. Στην περίπτωση της Σουηδίας είχαμε μία μεγάλη ανοδική πορεία στην αρχή της πανδημίας και κατά την διάρκεια των χειμερινών μηνών 2020-2021. Από εκεί και έπειτα ο αριθμός των θανάτων είναι σταθερός με μια μικρή αύξηση την άνοιξη 2022 όπου μετά έχουμε και πάλι καθοδική πορεία.

	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ)	ΘΑΝΑΤΟΙ /ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ %	ΝΟΣΗΣΑΝΤΕΣ /ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ%
ΕΛΛΑΔΑ	10,72	0,24%	24%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	83,24	0,15%	20,6%
ΣΟΥΗΔΙΑ	10,35	0,17%	24%

Πίνακας 1.1 : Ποσοστά θανάτων και νοσήσαντων ανά χώρα.
(Πηγή : ΕΟΔΥ)

Συγκριτικά στην Ελλάδα με πληθυσμό 10,72 εκατομμύρια έχουν επιβεβαιωθεί 26.5 χιλιάδες θάνατοι και 2.62 εκατομμύρια νοσήσαντες, στην Γερμανία με πληθυσμό 83,24 εκατομμύρια έχουν επιβεβαιωθεί 125 χιλιάδες θάνατοι και 17.2 εκατομμύρια νοσήσαντες ενώ στην Σουηδία με πληθυσμό 10,35 εκατομμύρια έχουν επιβεβαιωθεί 17.7 χιλιάδες θάνατοι και 2.5 εκατομμύρια νοσήσαντες μέχρι τον Μάρτιο του 2022 (Πηγή : <https://eody.gov.gr/>).

Κεφάλαιο 2.ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα επικεντρωθούμε στην ανάλυση των τριών οικονομικών δεικτών και στις επιπτώσεις τους στις τρεις χώρες που μελετάμε.

Ο πρώτος οικονομικός δείκτης είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ή ΑΕΠ (Gross Domestic Product-GDP) όπου είναι το σύνολο της τρέχουσας χρηματικής αξίας όλων των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγει επίσημα μια οικονομία σε ένα έτος.

Η συνολική αξία όλων των τελικών αγαθών (υλικών και άυλων) περιλαμβάνει ακόμα και αυτά που παράχθηκαν από παραγωγικές μονάδες που ανήκουν σε κατοίκους του εξωτερικού αλλά εντός της χώρας.

Το ΑΕΠ υπολογίζεται από την κατανάλωση (C), την επένδυση(I), τις δημόσιες δαπάνες (G)για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και τις καθαρές εξαγωγές μείον τις εισαγωγές(NX):

$$Y = C + I + G + NX$$

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι βασικό μέτρο πλούτου και υπολογίζεται ως το ΑΕΠ διά του πληθυσμού μιας χώρας. Η αύξηση του ΑΕΠ είναι ένας δείκτης ανάπτυξης.

Μετέπειτα θα αναλύσουμε τον δεύτερο οικονομικό δείκτη τον πληθωρισμό όπου είναι η συνεχής αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών μιας οικονομίας σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, που προκαλεί πτώση στην αγοραστική δύναμη, καθώς κάθε μονάδα χρήματος (π.χ. €) αγοράζει λιγότερα αγαθά και υπηρεσίες. Αναγκαία συνθήκη για την ύπαρξη του πληθωρισμού είναι η μεταβολή των τιμών. Δεν υφίσταται όταν οι τιμές παραμένουν σταθερές, ανεξαρτήτως αν είναι υψηλές ή όχι.

Ο πληθωρισμός υπολογίζεται συνήθως από την ποσοστιαία (%) μεταβολή του δείκτη τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ) στη διάρκεια του χρόνου. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ΔΤΚ παρακολουθεί ένα δείγμα αγαθών και υπηρεσιών και όχι το σύνολο που είναι διαθέσιμα στην αγορά.

Τέλος, θα μελετήσουμε το πώς ο κορονοϊός έχει αλλάξει την αγορά εργασίας και πόσο αυτή επλήγη από την πανδημία. Υπήρξαν ορατές επιπτώσεις στην απασχόληση, με το εργατικό δυναμικό να έχει επηρεαστεί με πολλαπλούς τρόπους είτε επειδή έμειναν άνεργοι είτε επειδή έμειναν εκτός της αγοράς εργασίας, καθώς ο κορονοϊός και τα μέτρα για τον περιορισμό του επηρέασαν την ικανότητα ενός εργαζόμενου να εργάζεται ή να αναζητεί εργασία.

2.1 Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Ελλάδα.

2.1.1 ΑΕΠ

Από οικονομική άποψη, η Ελλάδα ανακάμπτει από μια περίοδο βαθιάς και παρατεταμένης ύφεσης από την οικονομική κρίση του 2009 και έπειτα. Σύμφωνα με την μελέτη των “Timokleia Kousi (2021) [15]” αναφέρει πως στις αρχές του 2020, η χώρα είχε καταφέρει να διορθώσει τις κύριες μακροοικονομικές και δημοσιονομικές ανισορροπίες, που ευθύνονταν για την οικονομική κρίση. Η ελληνική οικονομική ανάπτυξη αναδεικνύεται από τις θετικές επιδόσεις αρκετών θεμελιωδών δεικτών, όπως ο δείκτης οικονομικού κλίματος και ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης, καθώς και από σημαντικές εξελίξεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα, που συμβάλλουν στην τόνωση της τραπεζικής ρευστότητας. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα [15], το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) στην Ελλάδα αυξήθηκε ελαφρά το 2017 μετά από μια μακρά περίοδο πτώσης από το 2009.

Μια επιπλέον πρόκληση που η Ελλάδα αγωνίζεται να αντιμετωπίσει είναι η προσφυγική κρίση, η οποία ξεκίνησε το 2015. Περισσότεροι από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες εισήλθαν στη χώρα την περίοδο 2015–2016, αναζητώντας διεθνή προστασία. Από τον Ιανουάριο του 2015, 57.000 από αυτούς παρέμειναν στη χώρα, ζώντας σε επικίνδυνα υπερπληθυσμένα hotspots[15].

Οι εντάσεις σχετικά με την προσφυγική κρίση στην Ελλάδα επανεμφανίστηκαν στις 28 Φεβρουαρίου 2020, όταν ο Πρόεδρος της Τουρκίας ανακοίνωσε ότι θα ανοίξει τα σύνορα προς την Ελλάδα για τους πρόσφυγες . Ως αποτέλεσμα, χιλιάδες άνθρωποι έφτασαν στα σύνορα με την Ελλάδα προσπαθώντας να εισέλθουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση . Σε απάντηση, η Ελλάδα κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης στις 3 Μαρτίου 2020, μόλις έξι ημέρες μετά την επιβεβαίωση του πρώτου κρούσματος COVID-19 στην επικράτειά της. Επιπλέον, η κυβέρνηση αποφάσισε να αναστείλει προσωρινά τις διαδικασίες ασύλου για τους αιτούντες , μέτρο που άρθηκε την 1η Απριλίου 2020 [15].

Η κατάσταση αποκλιμακώθηκε λόγω φόβων για πιθανή πανδημία και η τουρκική κυβέρνηση αποφάσισε να κλείσει τα σύνορα ως μέτρο κατά της επιδημίας COVID-19 .

Εν ολίγοις, οι μεγάλες προκλήσεις που έπρεπε να αντιμετωπίσει η Ελλάδα στις αρχές του 2020 και απειλούσαν την εύθραυστη και ανακάμπτουσα οικονομία της ήταν οι γεωπολιτικές εντάσεις στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου, η προσφυγική/μεταναστευτική κρίση και οι αστάθειες της την παγκόσμια οικονομία. Οι

πρόσφατες απειλές λόγω της επιδημίας του κορονοϊού έχουν πλέον προστεθεί σε αυτό το πλαίσιο [15].

Η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας το 2022 θα επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από την επίδραση της πανδημίας COVID-19 στην ευρωπαϊκή και την παγκόσμια οικονομία. Υπάρχουν 3 βασικοί τρόποι με τους οποίους η επιδημία του COVID-19 αναμένεται να επηρεάσει την ελληνική οικονομία, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος (Governor's Annual Report 2020) [16]. Από την άποψη της ζήτησης, η έξαρση θα επηρεάσει μέσω της επιβράδυνσης των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών (κυρίως μεταφορών, ναυτιλίας και τουρισμού), καθώς και τη μείωση της εθνικής κατανάλωσης και επενδύσεων. Δεύτερον, από την άποψη της προσφοράς, λόγω των διαταραχών στις διεθνείς και τοπικές αλυσίδες εφοδιασμού αγαθών και το κλείσιμο επιχειρήσεων, προκειμένου να περιοριστεί η έξαρση. Εκτιμάται ότι οι μικρές επιχειρήσεις, που απασχολούν περίπου το 80% του συνολικού εργατικού δυναμικού, αντιμετωπίζουν ήδη προβλήματα με τον εφοδιασμό, τη ρευστότητα και τις πωλήσεις. Τέλος, από την πλευρά του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, λόγω της αύξησης του κόστους χρηματοδότησης, μέσω της αναπροσαρμογής των κινδύνων, που μπορεί να οδηγήσει σε αυστηρότερους όρους χρηματοδότησης για τράπεζες, επιχειρήσεις, νοικοκυριά, ακόμη και το ελληνικό Δημόσιο.

Ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας αναμένεται να επιβραδυνθεί σημαντικά το 2020, ως αποτέλεσμα της πανδημίας του COVID-19. Στις 11 Απριλίου 2020, το αντίκτυπο δεν μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια, λόγω της έλλειψης διαθέσιμων δεδομένων και δεδομένου ότι η πανδημία βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Όπως αναφέρει η τράπεζα της Ελλάδος (Governor's Annual Report 2020) [16], η αύξηση του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα είναι μηδενική το 2020, σε αντίθεση με 2,4%, που αντιπροσωπεύει την προηγούμενη εκτίμηση. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες πληροφορίες για την εξέλιξη της πανδημίας, το πιο πιθανό σενάριο είναι να υπάρξει σημαντική αρνητική επίδραση το πρώτο εξάμηνο του 2020, η οποία θα αντισταθμίσει εν μέρει το τελευταίο εξάμηνο. Η επιβράδυνση της ελληνικής οικονομικής ανάπτυξης θα είναι αποτέλεσμα κυρίως της μείωσης της εξωτερικής και εγχώριας ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών. Οι τομείς που αναμένεται να επηρεαστούν περισσότερο είναι οι μεταφορές, ο τουρισμός, το εμπόριο, η εστίαση και η ψυχαγωγία. Το αποτέλεσμα της πανδημίας στην οικονομία εξαρτάται και από τα δημοσιονομικά και νομισματικά μέτρα που θα εφαρμόσει η κυβέρνηση, καθώς και από τα μέτρα που θα υιοθετηθούν σε διεθνές επίπεδο.

Ο κλάδος του τουρισμού έχει σημαντική συνεισφορά στην ελληνική οικονομία, αγγίζοντας το 21%* του ΑΕΠ σε ετήσια βάση. Λόγω των περιοριστικών μέτρων στις μετακινήσεις τουριστών, οι επιχειρήσεις του κλάδου, ανεξαρτήτως μεγέθους, κατέγραψαν

ισχυρές απώλειες, καθώς οι τουριστικές εισπράξεις για το διάστημα 01/2020 έως και 09/2020 υπέστησαν μείωση ύψους 78% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2019.

Μία παρούσα μελέτη (Grant-thornton,2020) που εξετάζει τις αναμενόμενες επιπτώσεις των οικονομικών συνθηκών όπως αυτές διαμορφώθηκαν λόγω του Covid-19 καταλήγει στα εξής συμπεράσματα :

1. Επιχειρήσεις που αντιπροσωπεύουν το 69% του συνολικού τζίρου των ελληνικών επιχειρήσεων επηρεάστηκαν άμεσα από την πανδημία του Covid 19 ως αποτέλεσμα περιορισμού ή και διακοπής της λειτουργίας τους.

2. Συνολικά, επιχειρήσεις που πραγματοποιούν τζίρο 32,9 δισ. ευρώ (11% του συνολικού κύκλου εργασιών) και απασχολούν περίπου 1,1 εκατ. στελέχη (25% του συνόλου) έχουν σταματήσει τη λειτουργία τους λόγω της πανδημίας.

3. Η αρχική εκτίμηση δείχνει ότι το 2020, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) θα μειωθεί κατά 8,5%. Ο αντίκτυπος της πανδημίας σε κλάδους της οικονομίας που σχετίζονται με τον τουρισμό υψηλής προστιθέμενης αξίας, όπως οι μεταφορές, η διαμονή και η εστίαση, συμβάλλουν στη μείωση του ΑΕΠ.

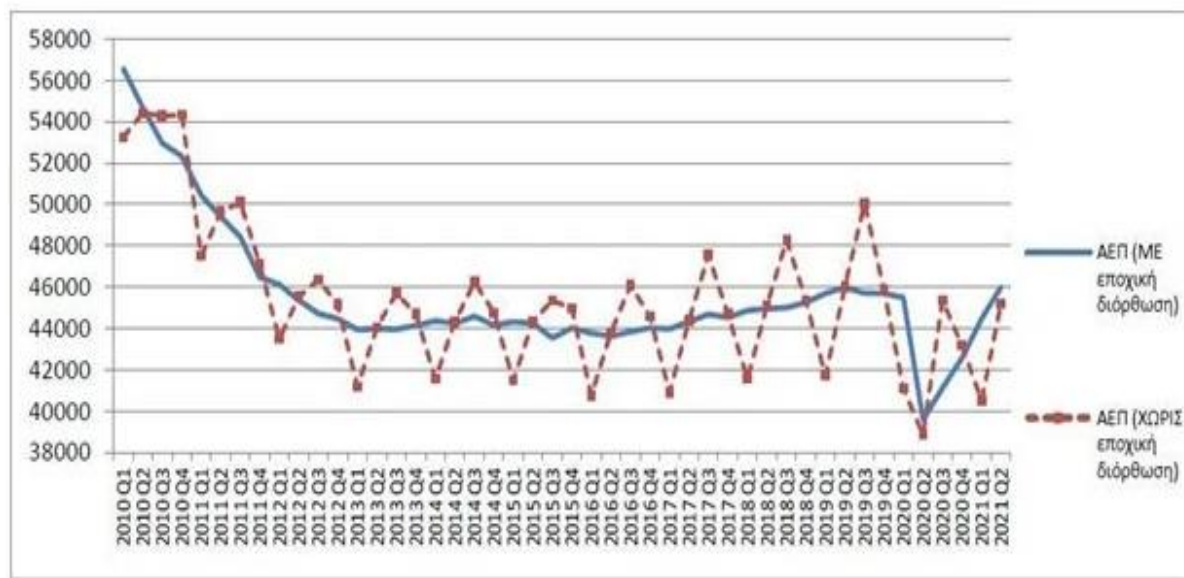
4. Δεδομένου δείγματος 17.000 επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών άνω των € 200 χιλ.

– μείωση του τζίρου κατά -12,4% αναμένεται να σημειωθεί το 2020.

– μείωση της λειτουργικής κερδοφορίας (EBITDA) κατά -39% αναμένεται να καταγραφεί το 2020.

– μείωση της ρευστότητας κατά 5,6 δισ. ευρώ εκτιμάται ότι θα καταγραφεί ως αποτέλεσμα των περιορισμών και των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας στις δραστηριότητές τους.

Σχήμα 2.1: ΑΕΠ Ελλάδας σε όρους όγκου με ή χωρίς εποχική διόρθωση (2010-2021)
(ΕΛΣΤΑΤ,2021)

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε αγοραίες τιμές	2019 Q4	2020				2021			
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Προσέγγιση παραγωγής	-0,3%	-2,0%	-13,4%	5,4%	3,9%	4,1%	1,0%	2,0%	0,4%
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	-0,7%	-2,3%	-12,2%	4,7%	3,8%	3,9%	0,4%	2,3%	-0,2%
+ Φόροι επί των προϊόντων	0,9%	0,6%	-20,2%	11,6%	4,6%	5,2%	4,7%	1,0%	3,9%
- Επιδοτήσεις επί των προϊόντων	-2,0%	12,8%	-7,0%	4,4%	2,8%	-0,8%	7,8%	3,0%	5,3%
Προσέγγιση δαπάνης	-0,3%	-2,0%	-13,4%	5,4%	3,9%	4,1%	1,0%	2,0%	0,4%
Τελική καταναλωτική δαπάνη	1,9%	-0,7%	-11,3%	6,4%	0,7%	2,9%	2,5%	1,2%	1,9%
Νοικοκυριών & ΜΚΙΕΝ	0,7%	0,1%	-14,6%	5,5%	3,1%	2,9%	2,5%	2,0%	2,0%
Γενικής Κυβέρνησης	3,8%	0,6%	1,0%	-0,1%	3,9%	0,2%	1,9%	-0,4%	-2,3%
+ Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	16,4%	7,6%	-10,2%	26,2%	-24,2%	20,3%	4,5%	-9,3%	17,7%
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	-0,3%	0,8%	-2,2%	4,1%	-2,2%	15,1%	1,8%	4,1%	1,8%
+ Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-6,9%	-2,6%	-28,7%	-2,3%	29,2%	9,0%	-8,4%	15,9%	7,3%
- Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-0,8%	0,0%	-14,6%	9,9%	-5,1%	6,2%	9,1%	8,5%	5,8%

Πίνακας 2.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν Ελλάδας ανά τρίμηνο από 2019 έως 2021 (Εποχικά διορθωμένα στοιχεία)

(Αλυσωτοί δείκτες όγκου)

Ποσοστιαία μεταβολή ως προς το προηγούμενο τρίμηνο

(Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)

Στο Σχήμα 2.1 απεικονίζεται το ΑΕΠ (ΕΛΣΤΑΤ) ανά τρίμηνο από το 2010 έως το 2021, εμείς θα επικεντρωθούμε από το 2019 έως το 2021 και στον πίνακα Πίνακας 2.1 εικονίζεται

το ΑΕΠ με εποχικά διορθωμένα στοιχεία με ποσοστιαία μεταβολή ως προς το προηγούμενο τρίμηνο.

Σύμφωνα με την εκτίμηση που έδωσε στη δημοσιότητα η ΕΛΣΤΑΤ το ΑΕΠ το 2019 σε όρους όγκου ανήλθε σε 194,4 δισ. ευρώ έναντι 190,8 δισ. ευρώ το 2018 παρουσιάζοντας αύξηση κατά 1,9%.

- Η συνολική τελική καταναλωτική δαπάνη αυξήθηκε κατά 0,4% σε σχέση με το 3ο τρίμηνο του 2019.
- Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αυξήθηκαν κατά 6,7% σε σχέση με το 3ο τρίμηνο του 2019.
- Μείωση κατά 3,5% σε σχέση με το 3ο τρίμηνο του 2019 παρουσίασαν οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. Οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 4,3%, ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 5,0%.
- Μείωση κατά 5,0% σε σχέση με το 3ο τρίμηνο του 2019 παρουσίασαν οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. Οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 6,3%, ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 0,9%.

Πτώση 0,9% σημείωσε το ΑΕΠ της Ελλάδας το α' 3μηνο του 2020, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019 (ετήσια βάση), ενώ σε σχέση με το δ' 3μηνο του 2019 (τριμηνιαία βάση), η πτώση ήταν της τάξεως του -1,6%.

- Η συνολική τελική καταναλωτική δαπάνη μειώθηκε κατά 0,4% σε σχέση με το 4ο τρίμηνο του 2019.
- Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου μειώθηκαν κατά 8,4% σε σχέση με το 4ο τρίμηνο του 2019.
- Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση κατά 0,1% σε σχέση με το 4ο τρίμηνο του 2019. Οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 2,7%, ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 2,3%.
- Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση κατά 5,4% σε σχέση με το 4ο τρίμηνο του 2019. Οι εισαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 8,3%, ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 8,0%.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε όρους όγκου, κατά το 2ο τρίμηνο 2020 παρουσίασε μείωση κατά 14,0%, σε σχέση με το 1ο τρίμηνο 2020, ενώ σε σύγκριση με το 2ο τρίμηνο 2019 παρουσίασε μείωση κατά 15,2%.

- Η συνολική τελική καταναλωτική δαπάνη μειώθηκε κατά 9,3% σε σχέση με το 1ο τρίμηνο του 2020.

- Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου μειώθηκαν κατά 2,0% σε σχέση με το 1ο τρίμηνο του 2020.
- Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν μείωση κατά 32,1% σε σχέση με το 1ο τρίμηνο του 2020. Οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 12,3%, ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 48,3%.
- Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν μείωση κατά 16,7% σε σχέση με το 1ο τρίμηνο του 2020. Οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 14,7%, ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 24,8%.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε όρους όγκου, κατά το 3ο τρίμηνο 2020 παρουσίασε αύξηση κατά 2,3%, σε σχέση με το 2ο τρίμηνο 2020, ενώ σε σύγκριση με το 3ο τρίμηνο 2019 παρουσίασε μείωση κατά 11,7%.

- Η συνολική τελική καταναλωτική δαπάνη αυξήθηκε κατά 14,0% σε σχέση με το 2ο τρίμηνο του 2020.
- Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου μειώθηκαν κατά 0,4% σε σχέση με το 2ο τρίμηνο του 2020.
- Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν μείωση κατά 10,4% σε σχέση με το 2ο τρίμηνο του 2020. Οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 6,5%, ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 39,2%.
- Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση κατά 9,6% σε σχέση με το 2ο τρίμηνο του 2020. Οι εισαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 12,2%, ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 3,4%.

Το 2ο τρίμηνο του 2021 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 16,2% ενώ διατήρησε αμετάβλητο το ύψος της ύφεσης για το 1ο τρίμηνο που ήταν 2,3%. Με βάση αυτά τα δεδομένα το α' εξάμηνο, το ΑΕΠ αυξήθηκε με ρυθμό κοντά στο 7%.

- η καταναλωτική δαπάνη παρουσίασε αύξηση 12,1% σε ετήσια βάση
- οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αυξήθηκαν κατά 12,9% σε σχέση με το 2ο τρίμηνο του 2020
- οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση 22,6% σε σχέση με το 2ο τρίμηνο του 2020. Πιο συγκεκριμένα οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 17,1%, ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 28,8%
- οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση κατά 22,5% σε σχέση με το 2ο τρίμηνο του 2020. Οι εισαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 19,7% και οι εισαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 35,2%

Παράλληλα, σύμφωνα με τους τριμηνιαίους εθνικούς λογαριασμούς της ΕΛΣΤΑΤ, το ΑΕΠ αυξήθηκε το δ' τρίμηνο 2021 κατά 7,7% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020, ενώ παρουσίασε αύξηση 0,4% σε σύγκριση με το γ' τρίμηνο του 2021.

Σε ετήσια σύγκριση (δ' τρίμηνο 2021 προς δ' τρίμηνο 2020), η άνοδος του ΑΕΠ οφείλεται στις εξής μεταβολές των κυριότερων μακροοικονομικών μεγεθών:

Η συνολική τελική καταναλωτική δαπάνη αυξήθηκε κατά 1,9% σε σχέση με το 3ο τρίμηνο Του 2021.

-Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αυξήθηκαν κατά 1,8% σε σχέση με το 3ο τρίμηνο του 2021.

- Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση κατά 7,3% σε σχέση με το 3ο τρίμηνο του 2021. Οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 0,3%, ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 9,5%.

- Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση κατά 5,8% σε σχέση με το 3ο τρίμηνο του 2021. Οι εισαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 10,4%, ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 6,0%.

Ετήσιες μεταβολές :

-Η συνολική τελική καταναλωτική δαπάνη παρουσίασε αύξηση κατά 8,8% σε σχέση με το 4 ο τρίμηνο του 2020.

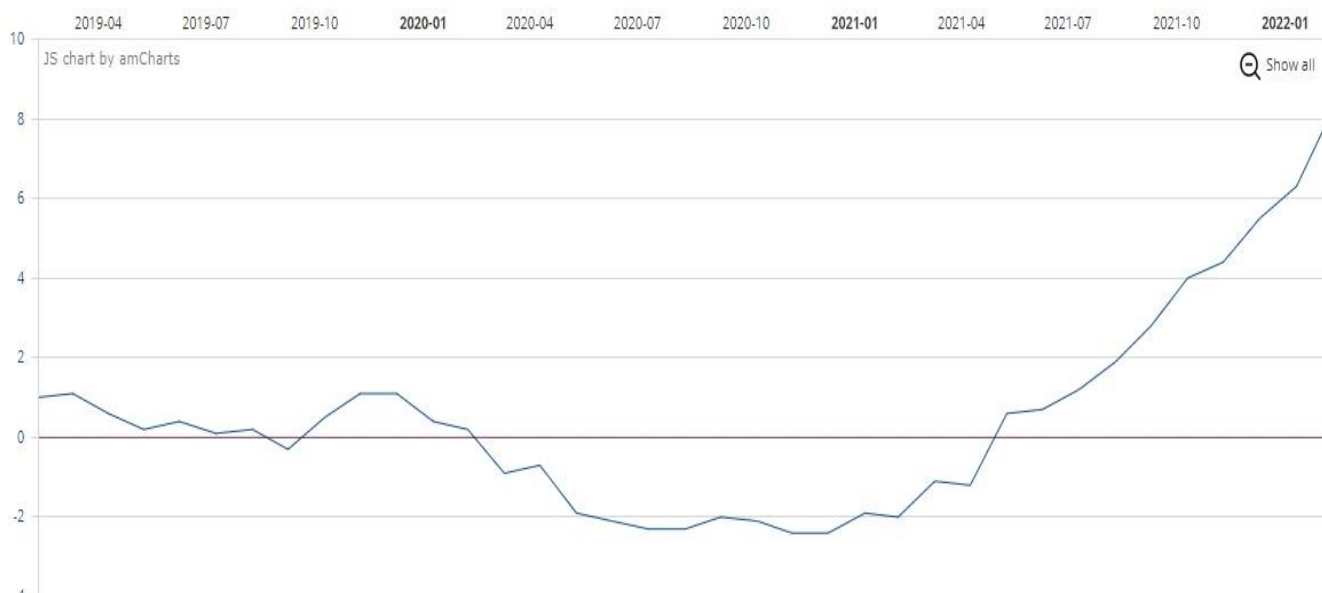
- Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αυξήθηκαν κατά 24,1% σε σχέση με το 4 ο τρίμηνο του 2020.

- Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση κατά 24,1% σε σχέση με το 4 ο τρίμηνο του 2020. Οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 4,1%, ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 63,2%.

- Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασαν αύξηση κατά 33,2% σε σχέση με το 4 ο τρίμηνο του 2020. Οι εισαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 29,8% και οι εισαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 43,4%.

2.1.2 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Παρακάτω να αναφερθούμε στον πληθωρισμό της Ελλάδας από 4/2019 έως 1/2022 :

Σχήμα 2.2: Πληθωρισμός Ελλάδας από 4/2019-1/2022

Υπάρχει παράλληλα σημαντική μεταβλητότητα και στον πληθωρισμό κατά την περίοδο της πανδημίας. Στη διάρκεια του 2020 καταγράφηκε σημαντική μείωση του ρυθμού πληθωρισμού, ο οποίος διαμορφώθηκε σε αρνητικά επίπεδα τους τελευταίους μήνες του έτους, και τώρα παρατηρούμε αναστροφή της τάσης από τους πρώτους μήνες του 2021 μέχρι και το πρώτο τρίμηνο του 2022 όπως φαίνεται και στην Σχήμα 2.2 (πηγή : <https://www.euro-area-statistics.org/>) .

Η μεταβλητότητα του πληθωρισμού το 2020 και το 2021 μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους παράγοντες.

Πρώτον, η πανδημία έχει συνδεθεί με έναν σημαντικό κύκλο των τιμών του πετρελαίου, οι οποίες μειώθηκαν από περίπου 70 δολάρια ΗΠΑ στην αρχή του 2020 σε επίπεδο κάτω των 20 δολαρίων ΗΠΑ στα τέλη Απριλίου του 2020 και στη συνέχεια ανέκαμψαν σχεδόν στα επίπεδα του Ιανουαρίου του 2020. Η θέσπιση προσαύξησης άνθρακα στις τιμές των υγρών καυσίμων και του φυσικού αερίου στη Γερμανία τον Ιανουάριο του 2021 συνέβαλε επίσης σημαντικά στην ανάκαμψη του πληθωρισμού των τιμών της ενέργειας (Lane, 2021).

Δεύτερον, η πανδημία περιλάμβανε επίσης ανακατανομή των καταναλωτικών δαπανών σε διάφορες κατηγορίες, στο πλαίσιο της οποίας σημειώθηκε κατάρρευση των δαπανών στον τομέα του τουρισμού, των ταξιδιών και της φιλοξενίας, σε αντίθεση με την αύξηση των δαπανών για οικιακά είδη, συμπεριλαμβανομένων των ειδών διατροφής και εξοπλισμού που είναι απαραίτητος για την εργασία, τη μάθηση και την άσκηση στο σπίτι. Εφόσον οι συντελεστές στάθμισης του δείκτη τιμών αναπροσαρμόζονται κάθε Ιανουάριο προκειμένου να

ληφθεί υπόψη η σύνθεση των δαπανών του προηγούμενου έτους, ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) του 2021 αποδίδει μεγαλύτερη βαρύτητα στους τομείς όπου καταγράφηκε απότομη άνοδος των δαπανών (και επομένως μεγαλύτερες πιέσεις στις τιμές) το 2020 σε σύγκριση με τους τομείς που υπέστησαν απότομη πτώση των δαπανών (και επομένως παρουσίασαν χαμηλότερες πιέσεις στις τιμές). Αυτή η αναπροσαρμογή των συντελεστών στάθμισης αντιστοιχούσε από μόνη της σε 0,3% της αύξησης του πληθωρισμού βάσει του ΕνΔΤΚ τον Ιανουάριο (Philip R. Lane, 2021)..

Τρίτον, ορισμένες κυβερνήσεις (ενδεικτικά Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα, Βουλγαρία, κλπ,) εφάρμοσαν προσωρινές μειώσεις του ΦΠΑ που ώθησαν προσωρινά τον πληθωρισμό προς τα κάτω το 2020, αλλά αύξησαν προσωρινά τον πληθωρισμό το 2021 καθώς αυτές οι ρυθμίσεις έληξαν (Lane, 2021).

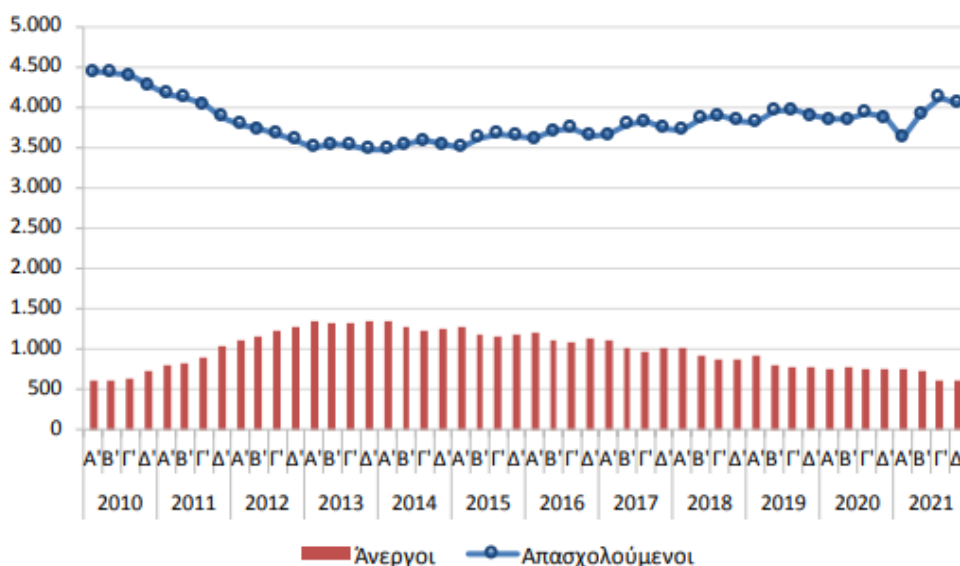
Τέταρτον, η μεταβλητότητα του πληθωρισμού προκλήθηκε επίσης από τον επαναπρογραμματισμό των εποχικών εκπτώσεων. Για παράδειγμα, οι εκπτώσεις που αφορούν τα είδη ένδυσης και υπόδησης μετατέθηκαν από τον Ιανουάριο στον Δεκέμβριο στη Γερμανία και αναβλήθηκαν στην Ιταλία και τη Γαλλία (Lane, 2021).

2.1.3 ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο Πίνακας 2.2 παρουσιάζει τους κύριους δείκτες στην αγορά εργασίας το 2019, 2020 και το 2021. Εν μέρει, η πτώση των ποσοστών ανεργίας του 2019 αντικατοπτρίζει την υψηλότερη ανεργία, καθώς οι άνεργοι ήταν λιγότερο πιθανό να αναζητήσουν εργασία εν μέσω κορονοϊού. Ο Πίνακας 2.2 επιβεβαιώνει ότι περισσότεροι εργαζόμενοι ήταν ανενεργοί το 1^ο τρίμηνο του 2019 σε σχέση με το 1^ο τρίμηνο του 2020 αλλά θα πρέπει να σημειωθεί πως όσοι εργαζόμενοι ήταν σε αναστολή θεωρούνταν κανονικά απασχολούμενοι.

	Α ΤΡΙΜΗΝΟ	Β ΤΡΙΜΗΝΟ	Γ ΤΡΙΜΗΝΟ	Δ ΤΡΙΜΗΝΟ
2019				
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ	3814	3956.4	3971.9	3901.8
ΑΝΕΡΓΟΙ	907.1	2285.6	777	786.4
ΕΚΤΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	4396.2	4346.6	4350	4401.7
ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	19.20%	16.90%	16.40%	16.80%
2020				
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ	3852.6	3844	3926.8	3878.5
ΑΝΕΡΓΟΙ	745.1	768.3	756.4	750.1
ΕΚΤΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	4486.1	4468.2	4394.1	4445.6
ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	16.20%	16.70%	16.20%	16.20%
2021				
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ	3625.1	3915.3	4118.3	4053.3
ΑΝΕΡΓΟΙ	745.4	732.5	615.4	617.4
ΕΚΤΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	4700.3	4419.3	4329.8	4389.3
ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	17.10%	15.80%	13%	13.20%

Πίνακας 2.2 Κύριοι δείκτες της αγοράς εργασίας Ελλάδας, ανά τρίμηνο 2019, 2020 και 2021
(ΕΛΣΤΑΤ,2022)

Σχήμα 2.3 : Αριθμός απασχολουμένων και ανέργων Ελλάδας από 2010 έως 2021 ανά τρίμηνο
(ΕΛΣΤΑΤ,2022)

Αναλυτικά, κατά το Β' τρίμηνο του 2019:

- Ο αριθμός των απασχολουμένων ανήλθε σε 3.956.424 άτομα και των ανέργων σε 805.047 άτομα.
- Το ποσοστό ανεργίας ήταν 16,9%, έναντι 19,2% του προηγούμενου τριμήνου (Α' τρίμηνο του 2019) και 19,0% το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (Β' τρίμηνο 2018).
- Η απασχόληση αυξήθηκε κατά 3,7%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και αυξήθηκε κατά 2,5%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.
- Ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 11,2%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 11,1%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Αναλυτικά, κατά το Δ' τρίμηνο του 2019:

- Ο αριθμός των απασχολουμένων ανήλθε σε 3.901.791 άτομα και των ανέργων σε 786.416 άτομα.
- Το ποσοστό ανεργίας ήταν 16,8%, έναντι 16,4% του προηγούμενου τριμήνου (Γ' τρίμηνο του 2019) και 18,7% του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους (Δ' τρίμηνο 2018).
- Η απασχόληση μειώθηκε κατά 1,8%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και αυξήθηκε κατά 1,8%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

- Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 1,2%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 10,7%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Αναλυτικά, κατά το Β' τρίμηνο του 2020:

- Ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 3.844.034 άτομα. Το ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε κατά 0,2%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 2,8%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) για την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού στα Κράτη Μέλη, λόγω της πανδημίας της νόσου του Κορωνοϊού (COVID-19), τα άτομα που τίθενται σε αναστολή σύμβασης εξακολουθούν να θεωρούνται απασχολούμενοι, εφόσον η διάρκεια της αναστολής είναι μικρότερη από 3 μήνες ή αν λαμβάνουν περισσότερο από το 50% των αποδοχών τους.

- Ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 768.276 άτομα. Το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 16,7%, έναντι 16,2% του προηγούμενου τριμήνου και 16,9% του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 3,1%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 4,6%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

- Οι οικονομικά μη ενεργοί κάτω των 75 ετών, δηλαδή τα άτομα που δεν εργάζονται ούτε αναζητούν εργασία, ανήλθαν σε 3.289.155 άτομα. Το ποσοστό των μη ενεργών μειώθηκε κατά 0,7% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και αυξήθηκε κατά 3,4% σε σχέση με αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Αναλυτικά, κατά το Δ' τρίμηνο του 2020:

- Ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 3.878.454 άτομα. Το ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε κατά 1,2%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 0,6%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) για την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού στα Κράτη Μέλη, λόγω της πανδημίας της νόσου του Κορωνοϊού (COVID-19), τα άτομα που τίθενται σε αναστολή σύμβασης εξακολουθούν να θεωρούνται απασχολούμενοι, εφόσον η διάρκεια της αναστολής είναι μικρότερη από 3 μήνες ή αν λαμβάνουν περισσότερο από το 50% των αποδοχών τους.

- Ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 750.135 άτομα, παρουσιάζοντας μείωση κατά 0,8% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 4,6% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 16,2% όπως και κατά το γ' τρίμηνο του 2020. Το ποσοστό ανεργίας κατά το δ' τρίμηνο του προηγούμενου έτους ανήλθε σε 16,8%.

- Οι οικονομικά μη ενεργοί, δηλαδή τα άτομα που δεν εργάζονται ούτε αναζητούν εργασία, ανήλθαν σε 4.445.643 άτομα. Ειδικότερα, οι οικονομικά μη ενεργοί κάτω των 75 ετών, ανήλθαν σε 3.257.408 άτομα. Το ποσοστό τους αυξήθηκε κατά 1,5% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 0,8% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Αναλυτικά, κατά το Β' τρίμηνο του 2021:

- Ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 3.915.253, άτομα παρουσιάζοντας αύξηση κατά 8,0%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 1,9%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) για την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού στα Κράτη Μέλη, λόγω της πανδημίας της νόσου του Κορωνοϊού (COVID-19), τα άτομα που τίθενται σε αναστολή σύμβασης εξακολουθούν να θεωρούνται απασχολούμενοι, εφόσον η διάρκεια της αναστολής είναι μικρότερη από 3 μήνες.

- Ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 732.544 άτομα, παρουσιάζοντας μείωση κατά 1,7% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 4,7%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Το ποσοστό ανεργίας το Β' τρίμηνο 2021 ανήλθε σε 15,8%. Το ποσοστό ανεργίας κατά το προηγούμενο τρίμηνο (Α' 2021) ήταν 17,1% και κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (Β' 2020) ήταν 16,7%.

- Τα άτομα που δεν περιλαμβάνονται στο εργατικό δυναμικό, ή «άτομα εκτός του εργατικού δυναμικού», δηλαδή τα άτομα που δεν εργάζονται ούτε αναζητούν εργασία, ανήλθαν σε 4.419.295 άτομα. Ειδικότερα, τα άτομα εκτός του εργατικού δυναμικού κάτω των 75 ετών, ανήλθαν σε 3.223.089 άτομα. Το ποσοστό τους μειώθηκε κατά 8,1% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 2,0% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Κατά το 4ο τρίμηνο του 2021:

Υπήρχαν 4.053.275 εργαζόμενοι και ο αριθμός των αιτούντων εργασία ήταν 617.431.

Το ποσοστό ανεργίας ήταν 13,2%, μια μικρή αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (Γ' τρίμηνο 2020), που ήταν 13%, αλλά σημαντική μείωση σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (Δ' τρίμηνο 2020) όταν ήταν 16,2%. Τούτου λεχθέντος, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα παραμένει υψηλό.

Η απασχόληση μειώθηκε κατά 1,6% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και αυξήθηκε σημαντικά κατά 4,5% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 0,3% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε σημαντικά (κατά 17,7%) σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Ο αριθμός των οικονομικά μη ενεργών ατόμων (με άλλα λόγια των ατόμων που δεν εργάζονται ή δεν αναζητούν εργασία) ανήλθε σε 4.389.308. Για τους πολίτες κάτω των 75 ετών, ο αριθμός των οικονομικά μη ενεργών ατόμων ήταν 3.185.271. Το ποσοστό αυξήθηκε κατά 1,8% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 2,2% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Ως προς την ανεργία η έκθεση της ΕΛΣΤΑΤ (2022) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι φαίνεται η αγορά να ανέκαμψε από τη διαταραχή της πανδημίας, καθώς τους τελευταίους μήνες του 2021 το ποσοστό ανεργίας συνέχισε να μειώνεται ακολουθώντας την τάση που επικρατούσε πριν το 2020.

Ωστόσο, τον Ιανουάριο του 2022 υπήρξε μια μικρή πτώση της απασχόλησης με παράλληλη αύξηση των οικονομικά μη ενεργών, με αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας να αυξηθεί σε 13% από 12,8% τον Δεκέμβριο του 2021.

Τον Φεβρουάριο αυξήθηκε ο αριθμός των απασχολουμένων και των ανέργων και ταυτόχρονα μειώθηκε ο αριθμός των οικονομικά μη ενεργών. Η αύξηση των απασχολουμένων ήταν μεγαλύτερη από των ανέργων, οπότε το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σε 12,7%.

Τον Μάρτιο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε περαιτέρω σε 12,2%.

Όσον αφορά τις προσλήψεις το 2021, ανήλθαν σε 2.395.429, αυξημένες κατά 408.987 ή 20,6% έναντι του 2020. Από το σύνολο αυτό, οι 993.596 (ή το 41,5%) πραγματοποιήθηκαν το α' εξάμηνο του έτους, ενώ οι υπόλοιπες 1.401.833 το β' εξάμηνο, γεγονός που, με δεδομένη την εποχικότητά της, αποτυπώνει μια τάση ανάκαμψης της αγοράς εργασίας τουλάχιστον όσον αφορά τις προσλήψεις σε θέσεις μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα.

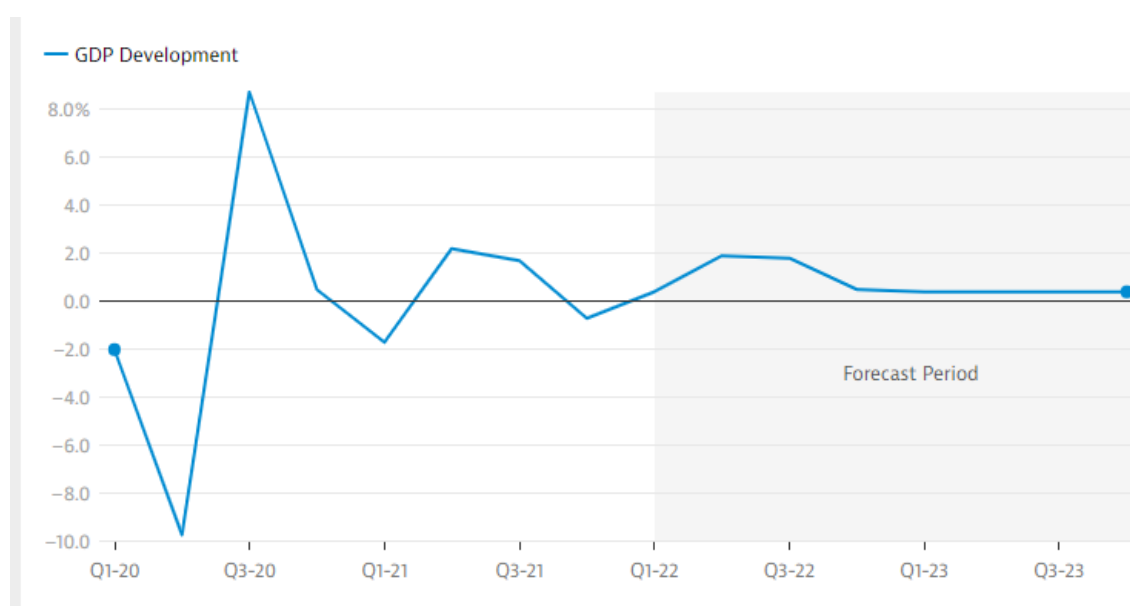
Αναφορικά με τις αποχωρήσεις, αυτές στο σύνολο του έτους ανήλθαν σε 2.262.347 (έναντι 1.893.439 το 2020), με τις περισσότερες εξ αυτών (1.519.361 ή 67,2% του συνόλου) να πραγματοποιούνται το β' εξάμηνο του 2021. Από το σύνολο των αποχωρήσεων, οι 1.287.005 (ή το 56,9%) οφείλονται σε καταγγελίες ή λήξεις συμβάσεων, ενώ οι υπόλοιπες αφορούν οικειοθελείς αποχωρήσεις.

Αντίστοιχα, τους πρώτους τέσσερις μήνες του 2022 οι προσλήψεις ανήλθαν σε 789.235, ενώ οι αποχωρήσεις σε 641.112.

2.2 Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Γερμανία

2.2.1 ΑΕΠ

Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας του κορονοϊού ήταν λιγότερο σοβαρές από ό,τι αναμενόταν κατά την έναρξη της πανδημίας (European Commission, 2021). Η ολοκληρωμένη και ταχεία υποστήριξη της ομοσπονδιακής κυβέρνησης της Γερμανίας από την αρχή της κρίσης έχει αποδειχθεί αποτελεσματική μέχρι σήμερα.

Σχήμα 2.4: Αναμενόμενη ανάπτυξη Οικονομίας της Γερμανίας (ΑΕΠ) από 2021 έως 2023 ανά τρίμηνο

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων και Δράσης για το Κλίμα (BMWK) όπως απεικονίζεται στο Σχήμα 2.4, το ΑΕΠ της Γερμανίας μειώθηκε κατά 4,6 τοις εκατό το 2020. Τα στοιχεία δείχνουν αύξηση του ΑΕΠ κατά 2,7 τοις εκατό το 2021. Η γερμανική κυβέρνηση αναμένει ανάπτυξη 3,6% για το έτος 2022 (Σχήμα 3.3 , Source: European Commission).

Το έτος 2021 ξεκίνησε με αργό ρυθμό, με τον τομέα των υπηρεσιών να επηρεάζεται ιδιαίτερα από την πανδημία. Ωστόσο, η μείωση των ποσοστών μόλυνσης τις επόμενες εβδομάδες θα οδηγήσει την οικονομία να ανακάμψει ξανά καθώς η άρση των υφιστάμενων περιορισμών καθίσταται δυνατή. Ο τομέας των υπηρεσιών και η βιομηχανία αναμένεται να αυξήσουν αισθητά τη δραστηριότητα.

Μετά από 10 χρόνια επέκτασης, η οικονομία της Γερμανίας συρρικνώθηκε το 2020 κατά 5% λόγω της πανδημίας COVID-19 και των μέτρων που ελήφθησαν για τον περιορισμό της. Η μεταποιητική δραστηριότητα μειώθηκε κατά 10,4%, κυρίως λόγω των διαταραχών της εφοδιαστικής αλυσίδας. Οι υγειονομικοί περιορισμοί και οι ανησυχίες για την υγεία οδήγησαν σε έντονη μείωση του λιανικού εμπορίου μη τροφίμων, της φιλοξενίας και άλλων υπηρεσιών έντασης επαφών και των ταξιδιών στο εξωτερικό. Συνολικά, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου μειώθηκε επίσης κατά 3,5%, καθώς η πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων αντιστάθμισε τη συνεχιζόμενη ισχυρή αύξηση των δημοσίων επενδύσεων [3].

Σύμφωνα με τις Οικονομικές προβλέψεις χειμώνα 2021 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [18] για πρώτη φορά από το 2009, οι εξαγωγές και οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν το 2020, κατά 9,9% και 8,6%, αντίστοιχα.

Οι εκτεταμένοι κανονισμοί για τη βραχυπρόθεσμη εργασία συνέβαλαν στην αποτροπή των απολύσεων σε μεγαλύτερη κλίμακα και η απασχόληση μειώθηκε μόλις κατά 1,1% το 2020. Η αύξηση των μισθών σταμάτησε (-0,4%) μετά το 2,9% το προηγούμενο έτος.

Ωστόσο, το καθαρό ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών αυξήθηκε από 10,9% σε 16,3% χωρίς προηγούμενο, καθώς η κατανάλωση μειώθηκε έντονα (6%) παρά τη μικρή αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος λόγω των μέτρων στήριξης της απασχόλησης και του εισοδήματος.

Η οικονομική δραστηριότητα παρουσίασε μεγάλες διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια του 2020. Οι επιπτώσεις από την πανδημία ήταν ήδη εμφανείς το πρώτο τρίμηνο, όταν το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 2,0%. Το κύριο βάρος του αντίκτυπου μειώθηκε το δεύτερο τρίμηνο, όταν το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 9,7%, η μεγαλύτερη τριμηνιαία πτώση που έχει καταγραφεί. Αντίθετα, το τρίτο τρίμηνο, το ΑΕΠ ανέκαμψε κατά 8,5%, καθώς η χαλάρωση των μέτρων περιορισμού και η αναζωπύρωση του εξωτερικού εμπορίου οδήγησαν σε μερική επανέναρξη της δραστηριότητας τόσο στη βιομηχανία όσο και στις υπηρεσίες. Το τέταρτο τρίμηνο, ο αριθμός των νέων κρουσμάτων εκτινάχθηκε στα ύψη και επιβλήθηκαν εκ νέου περιορισμοί σε ορισμένους τομείς. Το ΑΕΠ, ωστόσο, απέφυγε μια άλλη συρρίκνωση, καθώς η βιομηχανία παρουσίασε ισχυρή ανάπτυξη και ορισμένες καταναλωτικές δαπάνες ανακατευθύνθηκαν από τις υπηρεσίες στα αγαθά.

Με τους υγειονομικούς περιορισμούς σε ισχύ, η κατανάλωση αναμένεται να παραμείνει σε ύφεση στις αρχές του 2021, ιδιαίτερα για τις υπηρεσίες. Επιπλέον, οι εξαγωγές αναμένεται να υποφέρουν από την αδύναμη ζήτηση σε βασικούς εμπορικούς εταίρους της Ευρώπης και από ορισμένες προσωρινές διακοπές του εφοδιασμού. Ως αποτέλεσμα, η οικονομική δραστηριότητα αναμένεται να υποχωρήσει εκ νέου το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους.

Καθώς γίνονται περισσότεροι εμβολιασμοί και τα ποσοστά μόλυνσης υποχωρούν, θεωρείται δεδομένο ότι θα χαλαρώσουν οι περιορισμοί στα επόμενα τρίμηνα. Ορισμένοι άλλοι παράγοντες θα πρέπει επίσης να ευνοήσουν την επανάληψη της οικονομικής ανάκαμψης. Τα ισχυρά βιβλία βιομηχανικών παραγγελιών υποδηλώνουν ότι οι εξαγωγές είναι πιθανό να αυξηθούν ξανά και το κλίμα στη βιομηχανία είναι υψηλό. Η κρατική στήριξη προς τις επιχειρήσεις αναμένεται να αποτρέψει ένα μεγάλο κύμα αφερεγγυότητας και η αύξηση της απασχόλησης θα πρέπει να ξαναρχίσει. Η συσσωρευμένη εξοικονόμηση πόρων αναμένεται να ωθήσει την ανάκαμψη των καταναλωτικών δαπανών, η οποία θα ωφελήσει την επισκευή τομέων παροχής υπηρεσιών έντασης επαφών. Εν αναμονή όλων αυτών, οι επενδύσεις αναμένεται να αρχίσουν να ανακάμπτουν.

2.2.2 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Σχήμα 2.5 : Πληθωρισμός Γερμανίας 4/2019-10/2021

Το Σχήμα 2.5 παρουσιάζει στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη του πληθωρισμού της Γερμανίας κατά την περίοδο 4/2013 έως 10/2021. Από την μελέτη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή ,2021) της διαχρονικής εξέλιξης βλέπουμε πως καθώς μειώθηκαν οι μολύνσεις και χαλαρώθηκαν τα μέτρα περιορισμού, η οικονομία σημείωσε ισχυρή ανάκαμψη το τρίτο τρίμηνο του έτους. Ωστόσο, η οικονομική ανάκαμψη διακόπηκε το τελευταίο τρίμηνο του 2020

και το πρώτο τρίμηνο του 2021 λόγω της φθινοπωρινής αναζωπύρωσης της πανδημίας στη Γερμανία, όπως φαίνεται και στο σχήμα 3.4 (Πηγή : <https://www.euro-area-statistics.org/>) .

Το 2020, ο μέσος πληθωρισμός της Γερμανίας ήταν ακόμα σχετικά χαμηλός στο 0,5%. Οι τιμές καταναλωτή στη Γερμανία αυξήθηκαν κατά 3,1% το 2021 σε ετήσιο μέσο όρο σε σύγκριση με το 2020. Ο κύριος λόγος ήταν οι υψηλοί μηνιαίοι ρυθμοί πληθωρισμού το δεύτερο εξάμηνο του 2021. Η Ομοσπονδιακή Στατιστική Υπηρεσία (Destatis) αναφέρει επίσης ότι ο ρυθμός πληθωρισμού στο προηγούμενο έτος ήταν + 0,5%. Ένας υψηλότερος ετήσιος ρυθμός αύξησης των τιμών σε σχέση με το 2021 μετρήθηκε τελευταία φορά πριν από σχεδόν 30 χρόνια

Η ιδιωτική κατανάλωση παραμένει σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από την κατάσταση της πανδημίας. Το πρώτο εξάμηνο του 2020, οι δαπάνες των καταναλωτών μειώθηκαν σημαντικά πιο απότομα από το διαθέσιμο εισόδημά τους και, σύμφωνα με τους οικονομολόγους, ο δείκτης αποταμίευσης τους, αντικατοπτρίζοντας αυτή την εξέλιξη, αυξήθηκε πολύ κατακόρυφα. Αυτό οφειλόταν σε «ακούσια αποταμίευση», όπως έδειξε έρευνα της Bundesbank (Monthly Report June 2021 - Deutsche Bundesbank). Λίγο λιγότεροι από τους μισούς από αυτούς τους ερωτηθέντες που είχαν μειώσει την κατανάλωσή τους έδωσαν ως λόγο τη μη διαθεσιμότητα αγαθών και υπηρεσιών λόγω των περιορισμών που επιβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Για περίπου το ένα τρίτο, ο φόβος της μόλυνσης ήταν ο αποφασιστικός παράγοντας. Από την άλλη πλευρά, τα κλασικά προληπτικά κίνητρα, όπως οι ανησυχίες για μελλοντικές απώλειες θέσεων εργασίας και απώλεια εισοδήματος, έπαιξαν μόνο δευτερεύοντα ρόλο.

Η γερμανική οικονομία συνεχίζει να ανακάμπτει από την κρίση του Covid-19, αλλά χάνει δυναμική κατά τη χειμερινή περίοδο. Τα συνεχιζόμενα προληπτικά μέτρα κατά των λοιμώξεων και τα σημεία συμφόρησης στον εφοδιασμό των ενδιάμεσων προϊόντων μεταθέτουν την τελική έκρηξη στη διαδικασία κάλυψης για το επόμενο έτος. Στην τελευταία του οικονομική πρόβλεψη, το Ινστιτούτο του Κιέλου αναθεώρησε τις προσδοκίες του προς τα κάτω για φέτος και προς τα πάνω για το επόμενο έτος. Το 2021, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,6 τοις εκατό (προηγούμενως 3,9), ακολουθούμενο από 5,1 τοις εκατό το 2022 (προηγούμενως 4,8). Το 2023, η οικονομική παραγωγή αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,3% (Kiel Institute Economic Outlook).

Ο πληθωρισμός αυξάνεται απότομα το 2021 λόγω των υψηλότερων τιμών των βασικών εμπορευμάτων και των τροφίμων και πολλών έκτακτων παραγόντων το 2021, συμπεριλαμβανομένων των νέων βαρών κατανάλωσης στο καλάθι του ΕνΔΤΚ, της εισαγωγής προσ αυξήσεων τιμολόγησης άνθρακα στις τιμές της ενέργειας (Πλαίσιο 2), και τη λήξη της μείωσης του συντελεστή ΦΠΑ. Ο υψηλότερος πληθωρισμός το 2021 οφείλεται επίσης στην

ισχυρή επίδραση της βάσης, καθώς οι τιμές είχαν πέσει σε χαμηλά επίπεδα ρεκόρ κατά τη διάρκεια της κορύφωσης της πανδημίας το 2020. Οι πιέσεις των τιμών παραγωγού αυξήθηκαν απότομα τους τελευταίους μήνες, λόγω των παρατεταμένων περιορισμών προσφοράς εν μέσω ισχυρής ανάκαμψης της παγκόσμιας ζήτησης εμπορεύματα και ενδιάμεσες εισροές (IMF Country Report No. 21/153, 2021).

Οι μικρότερες επιπτώσεις στη Γερμανία σε σχέση με τους Ευρωπαίους ομοτίμους οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στη μικρότερη πραγματική παραγωγή και απώλειες απασχόλησης -και αντίστοιχα μικρότερα αποτελέσματα υστέρησης- στο απόγειο της κρίσης. Μετά την άνοδο το 2021, ο μετρητής και ο βασικός πληθωρισμός αναμένεται να μετριαστούν το 2022, προτού επιταχυνθεί σταδιακά μεσοπρόθεσμα και φθάσει περίπου στο 2% έως το 2026. Η αύξηση των μισθών αναμένεται επίσης να επιταχυνθεί καθώς οι περιορισμοί της προσφοράς εργασίας λόγω της δημογραφίας γίνονται όλο και περισσότεροι δεσμευτική μεσοπρόθεσμη εν μέσω επιβράδυνσης της αύξησης της παραγωγικότητας. Καθώς η πανδημία υποχωρεί και τα πρότυπα παγκόσμιας ζήτησης ομαλοποιούνται, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών αναμένεται να επαναλάβει τη μέτρια σταδιακή στένωση, υποστηριζόμενο από την αναπροσαρμογή της ανταγωνιστικότητας των τιμών και τη σταθερή εγχώρια ζήτηση (IMF Country Report No. 21/153, 2021).

2.2.3 ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σχήμα 2.6: Αριθμός απασχολούμενων και ανέργων Γερμανίας 2018-2022

(Πηγή: tradingeconomics.com)

Στο Σχήμα 2.6 απεικονίζεται το ποσοστό των εργαζομένων και ανέργων κατά το διάστημα 2018 έως 2022. Παρατηρούμε πως υπήρχε μία ανοδική αύξηση μέχρι τον Ιανουάριο του 2020 στο ποσοστό εργαζομένων και προς το τέλος του 2^{ου} τριμήνου 2020 το ποσοστό μειώθηκε στο 5,3% από 6,3%. Κατά την διάρκεια του έτους 2021 υπήρξαν διακυμάνσεις, το ποσοστό ασχολούμενων το 1^ο τρίμηνο του 2021 έφτασε το 5% ενώ στην συνέχεια υπάρχει ανοδική αύξηση μέχρι και σήμερα 2020.

Τα ποσοστά ανεργίας έως το 2020 ήταν σταθερά στο 5% μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2020 όπου αυξήθηκε στο 6,4%, Από το δεύτερο τρίμηνο του 2020 μέχρι και το 2022 υπάρχει μία καθοδική πορεία στα ποσοστά της ανεργίας όπου έφτασαν μέχρι και το 5%, όπως ήταν δηλαδή πριν από την εκδήλωση της πανδημίας.

Η επιχειρηματική εμπιστοσύνη διατηρήθηκε σε ιστορικό χαμηλό τον Απρίλιο του 2020. Έκτοτε αυξάνεται μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2020, όταν μειώθηκε ελαφρά και πάλι τον Οκτώβριο του 2020. Ωστόσο, τα στοιχεία της ανεργίας δεν αυξήθηκαν μόνο λόγω των αυξημένων απολύσεων, αλλά σε παρόμοιο βαθμό και λόγω των μειωμένων δραστηριοτήτων προσλήψεων των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα λιγότερες εξόδους από την ανεργία (Bauer and Weber 2020). Η ζήτηση για νέους εργαζόμενους είχε κυριολεκτικά καταρρεύσει, ειδικά τον Απρίλιο και τον Μάιο του 2020, όταν ο αριθμός των κενών θέσεων μειώθηκε απότομα (BA 2020a; Bossler et al. 2020). Σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, το απόθεμα των ανακοινωθέντων κενών θέσεων είναι ακόμα περισσότερο από 20 τοις εκατό χαμηλότερο τον Οκτώβριο του 2020. Η ζήτηση εργασίας είναι επομένως χαμηλή, αλλά έχει σταθεροποιηθεί προς το παρόν.

Τον Φεβρουάριο του 2021 υπήρχαν 583.000 εγγεγραμμένες θέσεις εργασίας, 107.000 (15 %) λιγότερες από ό,τι πριν από ένα χρόνο. Η επιδημία του κορωνοϊού είχε από αντίκτυπο στις θέσεις εργασίας, ιδιαίτερα στους τομείς των ξενοδοχείων, του πολιτισμού και του λιανικού εμπορίου. Ταυτόχρονα, πολλές εταιρείες αδυνατούν να καλύψουν τις θέσεις τους. Ωστόσο, αρκετοί τομείς της γερμανικής οικονομίας παραμένουν σχετικά ανεπηρέαστοι (π.χ. ο δημόσιος τομέας, ο χρηματοοικονομικός τομέας, η εκπαίδευση και η γεωργία, BA 2020a). Όσον αφορά τις πιο ευάλωτες ομάδες, οι απώλειες θέσεων εργασίας είναι ιδιαίτερα συγκεντρωμένες μεταξύ των εργαζομένων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, των εργαζομένων προσωρινής απασχόλησης, των περιθωριακών εργαζομένων μερικής απασχόλησης, των αυτοαπασχολούμενων και των ελεύθερων επαγγελματιών. Για παράδειγμα, ένας στους τέσσερις μεμονωμένους αυτοαπασχολούμενους εγκατέλειψε τη δική του ατομική αυτοαπασχόληση μέσα στο 2021 (Bertschek and Erdsiek, 2020).

Κατά την πανδημία τα ποσοστά ανεργίας ήταν έντονα τμηματοποιημένα στην αγορά εργασίας της Γερμανίας. Οι εργαζόμενοι στον επαγγελματικό τομέα παρουσίασαν τις λιγότερες

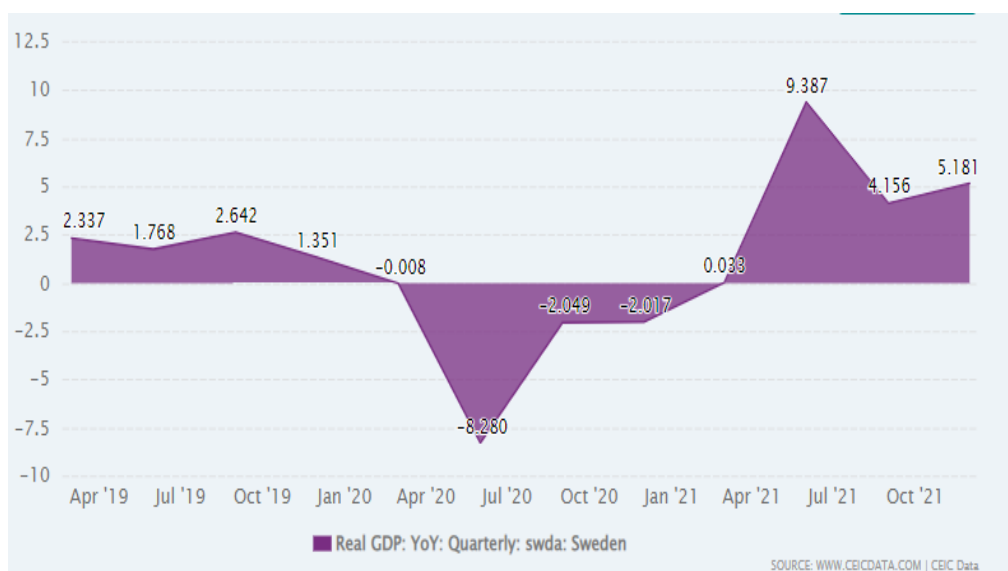
αλλαγές καθώς συνέχισαν κυρίως να εργάζονται επιτόπου με το συνηθισμένο ωράριο. Οι εργαζόμενοι με υψηλή εκπαίδευση στο εσωτερικό τμήμα του τομέα των υπηρεσιών βρίσκονται σε μεγαλύτερο βαθμό στην προνομιακή θέση να μπορούν να εργάζονται από το σπίτι. Οι εργαζόμενοι σε χαμηλόμισθους στον τομέα των υπηρεσιών επηρεάστηκαν ιδιαίτερα αρνητικά από την άδεια και την απώλεια θέσεων εργασίας. Η βραχυχρόνια εργασία ήταν πιο πιθανή μεταξύ των εργαζομένων στη μεταποίηση, αλλά δεν περιορίζεται σε ορισμένες ομάδες μισθών ή εκπαιδευτικών ομάδων. Όσοι είχαν χαμηλότερο μορφωτικό πτυχίο και χαμηλό μισθό επλήγησαν πράγματι περισσότερο από τη συνεχή απόλυση και την απώλεια εργασίας (Katja Möhring, 2021).

Η εγχώρια αγορά εργασίας έδειξε επίσης σημάδια συνεχιζόμενης ανάκαμψης μετά το 3^ο τρίμηνο του 2021. Όπως αναφέρει η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Απασχόλησης, τα ποσοστά ανεργίας και υποαπασχόλησης έχουν μειωθεί σημαντικά. Η αύξηση της απασχόλησης επιταχύνεται και το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων και Δράσης για το Κλίμα αναμένει ότι η βραχυχρόνια εργασία θα εξαφανιστεί σε μεγάλο βαθμό εντός του επόμενου έτους. Η παγκόσμια πανδημία του κοροναϊού απέτυχε επίσης να περιορίσει τη δραστηριότητα νέων start-up στη Γερμανία, με 165.000 νέες εταιρείες να ιδρύονται το 2020 σύμφωνα με κοινή μελέτη που διεξήχθη από την Creditreform και το Κέντρο Ευρωπαϊκής Οικονομικής Έρευνας Leibniz (ZEW, 2021).

2.3 Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Σουηδία

2.3.1 ΑΕΠ

Σύμφωνα με το Σχήμα 2.7, η σουηδική οικονομία έδειξε σχετικά εύρωστες επιδόσεις το πρώτο τρίμηνο του 2020 (European Economic Forecast. 2020,2021), παρά την πανδημία COVID-19 που πυροδότησε απότομη επιδείνωση της οικονομικής δραστηριότητας από τα μέσα Μαρτίου και μετά. Το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 0,1% σε τριμηνιαία βάση το πρώτο τρίμηνο, κυρίως λόγω των θετικών καθαρών εξαγωγών. Παρόλο που τέθηκαν μόνο ορισμένοι περιορισμοί για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης της νόσου, τόσο η πλευρά της ζήτησης όσο και της προσφοράς της οικονομίας δέχθηκαν πλήγμα.

Σχήμα 2.7 : ΑΕΠ Σουηδίας 2019-2021

(Πηγή : <https://www.ceicdata.com/>)

Ενώ τα μάλλον λιγότερο περιοριστικά μέτρα βοήθησαν να μετριαστεί ο άμεσος αντίκτυπος στην οικονομία, ιδιαίτερα σε κλάδους με εγχώριο προσανατολισμό, οι εξαγωγικές βιομηχανίες παρουσίασαν έντονη πτώση της παραγωγής καθώς διαταράχθηκαν οι διασυνοριακές αλυσίδες αξίας. Τα διαρκή καταναλωτικά αγαθά, οι ταξιδιωτικές υπηρεσίες και οι κλάδοι παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών επηρεάστηκαν ιδιαίτερα. Το πραγματικό ΑΕΠ παρουσιάζει απότομη πτώση το δεύτερο τρίμηνο του 2020 (-8%), με ανάκαμψη να ακολουθεί το δεύτερο εξάμηνο του έτους(-2%). Οι αβέβαιες προοπτικές για τη ζήτηση και η χαμηλότερη χρησιμοποίηση της παραγωγικής ικανότητας αναμένεται να οδηγήσουν σε απότομη μείωση του σχηματισμού κεφαλαίων φέτος. Οι επενδύσεις σε εξοπλισμό αναμένεται επίσης να πληγούν, καθώς είναι η επενδυτική κατηγορία που αντιδρά πιο έντονα στον επιχειρηματικό κύκλο. Οι μειώσεις της ιδιωτικής κατανάλωσης είναι αποτέλεσμα της σημαντικής απώλειας θέσεων εργασίας και της αβεβαιότητας, καθώς και των επιπτώσεων των περιορισμών. Η απότομη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας που προβλέπεται στους κύριους εμπορικούς εταίρους της Σουηδίας αναμένεται να μεταφραστεί σε μεγάλη πτώση των εξαγωγών.

Το πρώτο τρίμηνο του 2021 η οικονομία της Σουηδίας αναπτύχθηκε κατά 0,8% σε τριμηνιαία βάση, κυρίως λόγω της ισχυρής ιδιωτικής κατανάλωσης και των εξαγωγών. Τα συνεχιζόμενα μέτρα δημοσιονομικής στήριξης συνέβαλαν στην άμβλυνση των επιπτώσεων της κρίσης COVID19, βελτιώνοντας περαιτέρω τις συνθήκες της αγοράς εργασίας. Τα μηνιαία στοιχεία και οι βραχυπρόθεσμοι δείκτες υποδηλώνουν ασθενέστερη δυναμική ανάπτυξης στις αρχές του δεύτερου τριμήνου. Αυτό αντανakλά εν μέρει διαταραχές της εφοδιαστικής αλυσίδας

καθώς και μια παύση στην ανάκαμψη της ιδιωτικής κατανάλωσης, πιθανώς λόγω της μετρημένης άρσης των υπόλοιπων περιορισμών. Ισχυρή ανταγωνιστική θέση εκκίνησης για τις σουηδικές επιχειρήσεις, χαμηλός δανεισμός, το κόστος, τα σταθερά κέρδη απασχόλησης και η άνθηση της αγοράς κατοικίας αναμένεται να τονώσουν τις επενδύσεις, τις εξαγωγές και την κατανάλωση των νοικοκυριών και το 2022, αν και με βραδύτερο ρυθμό.

Το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 1,8% το τρίτο τρίμηνο του 2021 σε σχέση με τον προηγούμενο τρίμηνο. Η οικονομία αναπτύχθηκε 4,7% σε σύγκριση με το τρίτο τρίμηνο πέρυσι.

Η τριμηνιαία επιτάχυνση προήλθε από τη βελτίωση της εγχώριας ζήτησης. Η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης επιταχύνθηκε το τρίμηνο (2ο τρίμηνο: +1,0% σε τριμηνιαία βάση· 1ο τρίμηνο: +0,8% σε σχέση με το τρίμηνο), πιθανώς ενισχύθηκε από τα υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης, καθώς και από το υψηλότερο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών. Επιπλέον, οι πάγιες επενδύσεις επεκτάθηκαν με ταχύτερο ρυθμό 3,8% το δεύτερο τρίμηνο (1ο τρίμηνο: +0,8% σε ετήσια βάση). Τέλος, οι κρατικές δαπάνες αυξήθηκαν επίσης το δεύτερο τρίμηνο, αν και με πιο ήπιο ρυθμό 0,8% μετά την άνοδο 1,0% του πρώτου τριμήνου (European Economic Forecast. 2020,2021).

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 1,1% σε εποχικά προσαρμοσμένη τριμηνιαία βάση το δεύτερο τρίμηνο, ταλαντευόμενες από την επέκταση κατά 0,6% του προηγούμενου τριμήνου. Εν τω μεταξύ, η αύξηση των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών υποχώρησε στο 0,7% το β' τρίμηνο (1ο τρίμηνο: +1,7% σε ετήσια βάση), σημειώνοντας και τα δύο τα χειρότερα αποτελέσματα από το δεύτερο τρίμηνο του 2020. Κατά συνέπεια, ο εξωτερικός τομέας αφαίρεσε 0,8 ποσοστιαίες μονάδες από τη συνολική ανάπτυξη, επιδεινούμενος από την αφαίρεση 0,4 ποσοστιαίων μονάδων στο 1ο τρίμηνο.

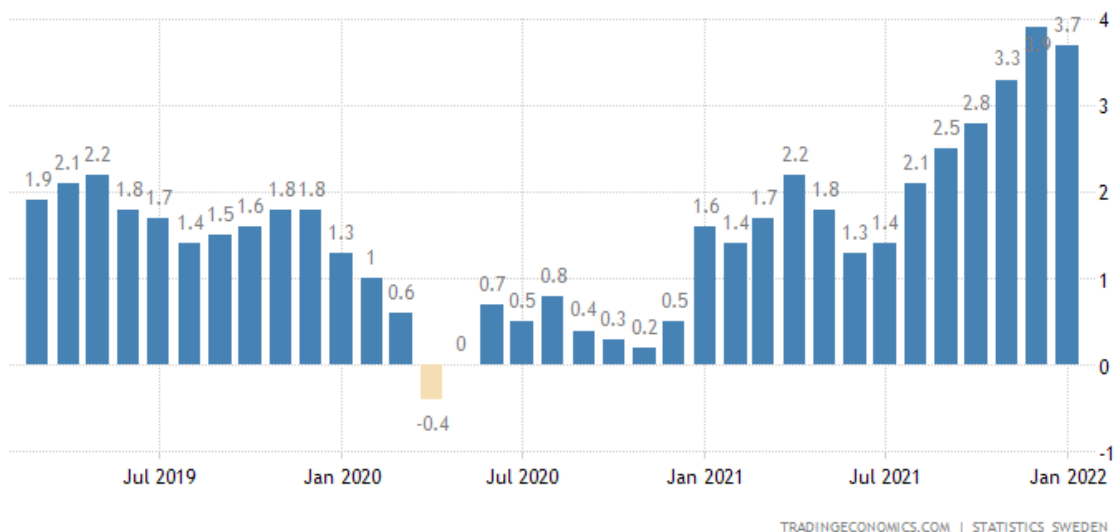
Η σουηδική οικονομία έχει ανακάμψει πιο γρήγορα από την πανδημία από πολλές άλλες στην Ευρώπη, με τη δραστηριότητα να επιστρέφει στα προ-COVID-19 επίπεδα το δεύτερο τρίμηνο.

Η Σουηδία, η οποία δεν μπήκε ποτέ σε lockdown κατά τη διάρκεια της πανδημίας, κατήργησε όλους τους περιορισμούς και τις συστάσεις στα τέλη Σεπτεμβρίου 2021.

2.3.2 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Η πανδημία συνέβαλε στον χαμηλό πληθωρισμό το 2020 (Σχήμα 2.8, tradingeconomics.com/sweden) αλλά οι επιπτώσεις της στον πληθωρισμό ελαφρώς πιο μακροπρόθεσμα είναι δύσκολο να εκτιμηθούν. Η υψηλή ανεργία και η χαμηλή χρήση πόρων

προκαλούν πιο αργή αύξηση του κόστους των εταιρειών και περιορίζουν την ανάπτυξη των τιμών.

Σχήμα 2.8 : Πληθωρισμός Σουηδίας 4/2020-1/2022

Αυτό υποδηλώνει ότι ο πληθωρισμός θα είναι χαμηλός τα επόμενα χρόνια. Το βασικό ερώτημα είναι σε ποιο βαθμό αυτό θα μεταδοθεί στη δυνητική παραγωγικότητα ή στις μακροπρόθεσμες προσδοκίες για τον πληθωρισμό. Πολύ μακροπρόθεσμα, ωστόσο, η ασθενής εξέλιξη στην πραγματική οικονομία, η οποία ωστόσο εκτιμάται ως προσωρινή, δεν θα πρέπει να επηρεάσει τον πληθωρισμό και την ικανότητα της Riksbank (κεντρική τράπεζα Σουηδίας) να διατηρήσει τον στόχο για τον πληθωρισμό. Υπάρχει επίσης ο κίνδυνος η πανδημία να οδηγήσει σε υψηλότερο πληθωρισμό μακροπρόθεσμα.

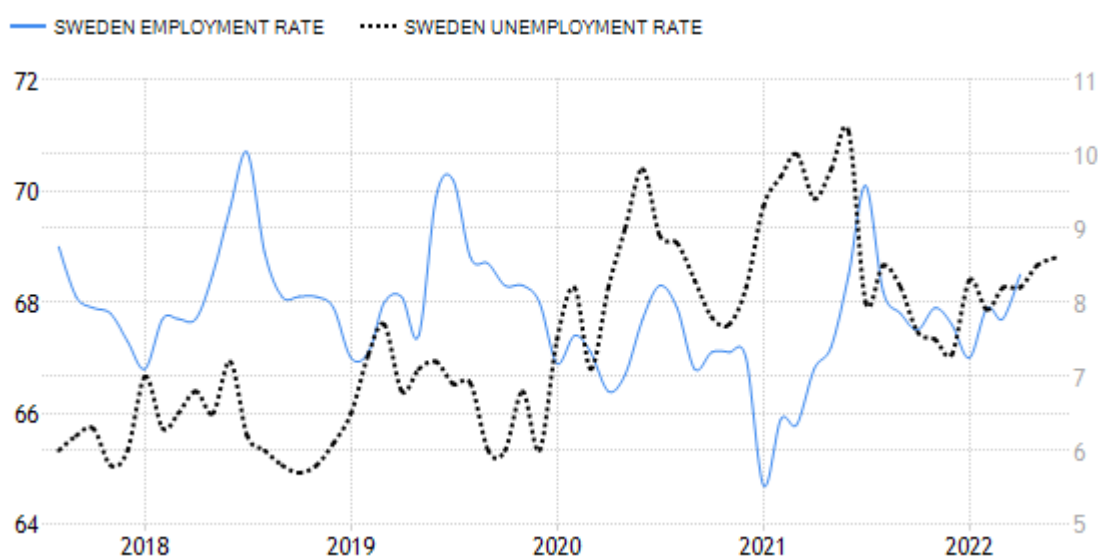
Στη συζήτηση επισημάνθηκαν ανησυχίες σχετικά με τη δυνατότητα των ισχυρών μέτρων νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής σε όλο τον κόσμο να προκαλέσουν υψηλότερο πληθωρισμό λόγω της αύξησης της ρευστότητας και του χρέους. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα τέτοιων ακολουθιών στην ιστορία. Η επανασύνδεση μπορεί επίσης να προκαλέσει αύξηση του πληθωρισμού ως αποτέλεσμα του αυξημένου κόστους παραγωγής και της υποτονικής παραγωγικότητας. Τέλος, η χαμηλότερη αύξηση του εργατικού δυναμικού, λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, θα μπορούσε να οδηγήσει σε φτωχότερα δημόσια οικονομικά και υψηλότερο πληθωρισμό, εξέλιξη που πιθανώς επιταχύνθηκε από την πανδημία.

Η συνολική εκτίμηση της Riksbank (Long-term effects of the pandemic on the Swedish economy, 2021) είναι ότι η ασθενής ζήτηση και η χαμηλή χρησιμοποίηση των πόρων στη Σουηδία και στο εξωτερικό υποδηλώνουν αμβλυνόμενες πληθωριστικές πιέσεις τα επόμενα

χρόνια. Υπάρχουν όμως και παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν σε υψηλότερη αύξηση των τιμών μακροπρόθεσμα.

Λόγω της επιδημίας COVID-19, η σουηδική οικονομία προβλεπόταν να έχει πιο αργή ανάπτυξη από ό,τι αναμενόταν προηγουμένως. Το ΑΕΠ αναμενόταν να αυξηθεί κατά 0,5 τοις εκατό το 2020 και κατά 1,4 τοις εκατό το 2021. Η οικιακή κατανάλωση αυξήθηκε κατά 0,2% το 2020 και έμεινε στάσιμη το 2021. Το λιανικό εμπόριο μειώθηκε κατά 1,4% το 2020 και το 2021 έμεινε και αυτό στάσιμο στη τιμή του 2020. Για τα ταχείας κυκλοφορίας καταναλωτικά αγαθά (FMCG) έχουμε μείωση κατά 0,5% το 2020 και ακόμα 0,5% μείωση για το 2021. Η επιδημία του COVID-19 έχει τον υψηλότερο αντίκτυπο στα διαρκή αγαθά στη Σουηδία όπου υπέστη μείωση κατά 1,7% το 2020 αλλά αυξήθηκε κατά 0,5% το 2021.

2.3.3 ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σχήμα 2.9 : Αριθμός εργαζομένων και ανέργων στην Σουηδία 2018-2022

(Πηγή :tradingeconomics.com)

Στο Σχήμα 2.9 : Αριθμός εργαζομένων και ανέργων στην Σουηδία 2018-2022 Σχήμα 2.9 απεικονίζεται ο αριθμός εργαζομένων και ανέργων κατά το διάστημα 2018 έως 2022 στην Σουηδία. Αριστερά είναι ο ρυθμός απασχόλησης/ανεργίας και δεξιά το ποσοστό απασχόλησης/ανεργίας.

Η σουηδική αγορά εργασίας επλήγη σε μεγάλο βαθμό από την πανδημία COVID-19. Το 2020, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφηκε στο 9,6%, ενώ το 2021 ήταν ακόμα μεγαλύτερο στο 10,2%. Η ανεργία στην Σουηδία ήταν στο 7% πριν την πανδημία και κατά την διάρκεια της πανδημίας αυξήθηκε μέχρι και 3 μονάδες. Η ανάκαμψη ήταν όμως γρήγορη και στο τέλος του 2021 το ποσοστό ανεργίας έφτασε 7.3% αλλά στις αρχές του 2020 είχαμε αύξηση μίας μονάδας δηλαδή 8,3%.

Μια άλλη σημαντική πτυχή όταν εξετάζουμε τον αντίκτυπο της πανδημίας στην αγορά εργασίας στη Σουηδία ήταν η εκτεταμένη χρήση προγραμμάτων αδείας που επιδοτούνται από το κράτος. Η σουηδική κυβέρνηση εισήγαγε άδειες στα μέσα Μαρτίου 2020, με κόστος περίπου 4,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ μέχρι το τέλος εκείνου του έτους (Regeringskansliet, 2021).

Η απασχόληση μειώθηκε απότομα ως αποτέλεσμα της πανδημίας COVID-19 και το χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης κατά τη διάρκεια του έτους 2020 66,4%, σημειώθηκε τον Ιούνιο. Αυτό ήταν 2,0 ποσοστιαίες μονάδες λιγότερο από τον Φεβρουάριο του 2020. Το δεύτερο εξάμηνο του έτους, σημειώθηκε κάποια ανάκαμψη στην απασχόληση, αν και δεν επέστρεψε στα ίδια επίπεδα με πριν από την πανδημία. Τον Δεκέμβριο, το ποσοστό απασχόλησης ήταν 67,4%, δηλαδή 1,0 ποσοστιαία μονάδα λιγότερο από τον Φεβρουάριο. Τον Ιανουάριο του 2021 το ποσοστό απασχόλησης έφτασε στο πιο χαμηλό νούμερο 65% και στο δεύτερο τρίμηνο του 2021 έφτασε στο πιο υψηλό ποσοστό της χρονιάς 70%. Στο τέλος του 2021 το ποσοστό απασχόλησης ήταν 67% δηλαδή 2 μονάδες περισσότερο από τον Ιανουάριο.

Για σύγκριση, το χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης, που ξεκίνησε το 2008, ήταν 64,1 τοις εκατό, το οποίο είναι 2,3 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από το χαμηλότερο επίπεδο του 2020. Ωστόσο, ο ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης ήταν ταχύτερος το 2020, καθώς μειώθηκε περισσότερο το μήνα. Από την άλλη πλευρά, τα σημάδια ανάκαμψης σημειώθηκαν ταχύτερα και η απασχόληση άρχισε να αυξάνεται ξανά μετά από μερικούς μήνες, ενώ η ύφεση ήταν πιο μακροχρόνια κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Η απασχόληση έχει μειωθεί και η ανεργία έχει αυξηθεί κυρίως μεταξύ των νέων και των ατόμων που γεννήθηκαν στο εξωτερικό κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι κλάδοι που έχουν πληγεί πολύ απασχολούν πολλούς σε αυτές τις ομάδες και επειδή όσοι έχουν περιορισμένη απασχόληση ή έχουν απασχοληθεί για μικρό χρονικό διάστημα χάνουν πρώτα τη δουλειά τους σε μια κρίση. Ταυτόχρονα, τα συστήματα αποζημίωσης για βραχυχρόνια εργασία βοήθησαν πολλούς από εκείνους που είναι πιο εδραιωμένοι στην αγορά εργασίας να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους, κάτι που μπορεί

να φανεί στο χαμηλό ποσοστό ανεργίας μεταξύ των γεννημένων στο εξωτερικό ατόμων ηλικίας 25-54 ετών. Ο κίνδυνος είναι ότι θα χρειαστεί περισσότερος χρόνος για τα άτομα που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό να εγκατασταθούν στην αγορά εργασίας, καθώς είναι πιο δύσκολη η συμμετοχή, για παράδειγμα, σε μαθήματα γλώσσας και σε μέτρα πολιτικής για την αγορά εργασίας. Η μεγαλύτερη απουσία λόγω ασθένειας και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στα σχολεία και τα πανεπιστήμια μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην εκπαίδευση και στις μελλοντικές προοπτικές των νέων (Pamela Campa,2021).

Τα αποτελέσματα σχετικά με τον αντίκτυπο της πανδημίας στην ανεργία επιβεβαιώνουν ορισμένες από τις παραπάνω παρατηρήσεις. Πρώτον, η ανεργία αυξήθηκε σημαντικά για τους νέους εργαζόμενους. Μια εξήγηση θα μπορούσε να είναι ότι οι νέοι συγκεντρώνονται σε επαγγέλματα που επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις πολιτικές ανταπόκρισης της κυβέρνησης (π.χ. μπάρμαν, σερβιτόροι ή προσωπικό καφέ). Αυτό, με τη σειρά του, μπορεί να εξηγηθεί από ένα σουηδικό ίδρυμα της αγοράς εργασίας, σύμφωνα με το οποίο η σειρά μείωσης καθορίζεται από την αρχαιότητα. ο τελευταίος που προσλαμβάνεται είναι ο πρώτος που απολύεται, συνήθως οι μικρότερες ηλικιακές ομάδες. Δεύτερον, το ποσοστό ανεργίας ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με το καθεστώς των γεννημένων στο εξωτερικό: Σε σχέση με τους εργαζόμενους που γεννήθηκαν στη Σουηδία, η ανεργία για όσους γεννήθηκαν σε άλλες χώρες της ΕΕ ήταν έξι ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος και ένα εκπληκτικό 25 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη για όσους γεννήθηκαν εκτός ΕΕ. Είναι σημαντικό ότι αυτό το χάσμα που γεννήθηκε στο εξωτερικό δεν εξηγείται από την επαγγελματική ταξινόμηση και έχει διευρυνθεί επίσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας (Pamela Campa,2021).

2.4 Ανάλυση

Σύμφωνα με τα δεδομένα του Πίνακα 2.3 , η οικονομία της Ελλάδας ανέκαμψε έντονα μετά τη σταδιακή άρση των μέτρων περιορισμού από τον Απρίλιο του 2021. Μέχρι τον Σεπτέμβριο, η επιχειρηματική εμπιστοσύνη είχε ανακάμψει στα υψηλά μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση καθώς οι επιχειρήσεις άνοιξαν ξανά. Οι διεθνείς αεροπορικές αφίξεις τον Ιούλιο-Αύγουστο έφτασαν πάνω από το 60% της αιχμής τους το 2019, ενισχύοντας τα εισοδήματα και υποστηρίζοντας την ανάκαμψη της κατανάλωσης και της απασχόλησης. Η απασχόληση αυξήθηκε κατά 9,9% μεταξύ Απριλίου και Σεπτεμβρίου 2021. Αν και η υγεία των τραπεζών βελτιώθηκε καθώς οι τράπεζες εκκαθάρισαν το 38% των μη εξυπηρετούμενων δανείων τους μεταξύ Μαρτίου και Ιουνίου 2021, μειώνοντας το μερίδιο των μη εξυπηρετούμενων δανείων στο 20,3%, νέοι δανεισμοί στον ιδιωτικό τομέα επιβραδύνθηκε.

Τρεις οργανισμοί αναβάθμισαν την αξιολόγησή τους για το δημόσιο χρέος της Ελλάδας ώστε να είναι κοντά στην επενδυτική βαθμίδα. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού ανήλθε στο 3,4% τον Οκτώβριο, σε μεγάλο βαθμό λόγω της αύξησης των τιμών της ενέργειας, ενώ ο δομικός πληθωρισμός αυξήθηκε μόνο στο 0,2%.

<u>ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ</u>			
	2020	2021	2022
ΑΕΠ	-9	6.7	4.8
Ιδιωτική Κατανάλωση	-7.9	2.1	4.4
Εισαγωγές	-7.6	10.9	8.1
Εξαγωγές	-21.5	14.2	13
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	-0.3	14	17.3

Πίνακας 2.3:Ελληνικές οικονομικές επιπτώσεις πανδημίας

(<https://www.oecd.org/>)

Το ΑΕΠ της Ελλάδας προβλέπεται να αυξηθεί κατά 6,7% το 2021 και λίγο κάτω από 5% το 2022, πριν μετριαστεί η ανάπτυξη το 2023. Καθώς τα μέτρα περιορισμού χαλάρωσαν τον Απρίλιο του 2021, η οικονομική δραστηριότητα ανέκαμψε, υποστηριζόμενη από μια ισχυρότερη από την αναμενόμενη καλοκαιρινή τουριστική περίοδο. Η κρατική στήριξη και οι επενδύσεις θα συμβάλουν περαιτέρω στην ανάκαμψη της απασχόλησης και της κατανάλωσης. Τα υψηλά επίπεδα πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας πιθανότατα θα περιορίσουν την άνοδο του πληθωρισμού. Η επιδείνωση της κατάστασης της υγείας και οι καθυστερήσεις των επενδύσεων θα έβαζαν σε κίνδυνο την προβλεπόμενη ανάκαμψη.

Η πανδημία συνεχίζει να επιβαρύνει την οικονομική δραστηριότητα της Γερμανίας, με αύξηση των κρουσμάτων από τα μέσα Οκτωβρίου, ειδικά σε μέρη όπου η πρόοδος του εμβολιασμού καθυστερεί. Από τα μέσα Νοεμβρίου, περίπου το 67% του πληθυσμού είναι πλήρως εμβολιασμένο, αλλά το ποσοστό εμβολιασμού έχει επιβραδυνθεί και η Γερμανία υστερεί σε πολλούς από τους Ευρωπαίους ομολόγους της. Το τρίτο τρίμηνο του 2021, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 1,7% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, λόγω της υψηλότερης κατανάλωσης των νοικοκυριών. Οι περιορισμοί της προσφοράς κάνουν την παραγωγή να

υστερεί σημαντικά σε σχέση με την ισχυρή ζήτηση. Ενώ οι παραγγελίες εξαγωγών στη μεταποίηση έφτασαν σε υψηλά επίπεδα ρεκόρ – επωφελούμενοι από την ισχυρή παγκόσμια ζήτηση – η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε, λόγω έλλειψης πρώτων υλών και ενδιάμεσων προϊόντων. Η έλλειψη ημιαγωγών επιβαρύνει ιδιαίτερα την παραγωγή αυτοκινήτων. Κατά συνέπεια, ο δείκτης επιχειρηματικού κλίματος IFO έχει υποχωρήσει για πέντε συνεχόμενους μήνες, με τις εταιρείες να είναι λιγότερο ικανοποιημένες με τις τρέχουσες δραστηριότητές τους, πιο δύσπιστες για τους επόμενους μήνες και κατά μέσο όρο να αναμένουν επίλυση των περιορισμών προσφοράς μόνο το τρίτο τρίμηνο του 2022. Ακόμα, στις υπηρεσίες τομείς, οι προσδοκίες βελτιώθηκαν.

<u>ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ</u>			
	2020	2021	2022
ΑΕΠ	-4.6	2.6	4.1
Ιδιωτική Κατανάλωση	-5.9	0.3	6.6
Εισαγωγές	-8.6	9.2	7.1
Εξαγωγές	-9.3	8.6	6.3
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	-2.2	2.6	3.9

Πίνακας 2.4: Γερμανικές οικονομικές επιπτώσεις Πανδημίας

(<https://www.oecd.org/>)

Η οικονομία της Γερμανίας αναπτύχθηκε κατά 2,9% το 2021, 4,1% το 2022 και 2,4% το 2023 (Πίνακας 2.4). Η ανάκαμψη παρεμποδίζεται από τις ελλείψεις βασικών συντελεστών παραγωγής, αν και ένα μεγάλο απόθεμα απλήρωτων παραγγελιών σηματοδοτεί μια ισχυρή πιθανή ανάκαμψη καθώς οι περιορισμοί της προσφοράς χαλαρώνουν. Η ιδιωτική κατανάλωση θα επιταχυνθεί το 2022 καθώς βελτιώνεται η εμπιστοσύνη. Οι σταθερές επενδύσεις θα υποστηριχθούν από χαμηλά επιτόκια και αυξανόμενες πιέσεις παραγωγικής ικανότητας. Ο πληθωρισμός είναι πιθανό να υποχωρήσει το 2022, αλλά θα παραμείνει υψηλός. Η αύξηση των κρουσμάτων COVID-19 και οι επίμονες ελλείψεις εφοδιασμού σε κρίσιμες βιομηχανίες θα μπορούσαν να επιβραδύνουν την ανάκαμψη.

<u>ΣΟΥΗΔΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ</u>			
	2020	2021	2022
ΑΕΠ	-2.9	4.3	3.4
Ιδιωτική Κατανάλωση	-4.7	4.5	4.2
Εισαγωγές	-6	7.9	5.6
Εξαγωγές	-5	7.1	4.6
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	-0.6	4.5	5.6

Πίνακας 2.5: Σουηδικές οικονομικές επιπτώσεις

(<https://www.oecd.org/>)

Η οικονομική δραστηριότητα της Σουηδίας συνέχισε να ανακάμπτει το καλοκαίρι και το φθινόπωρο, υποκινούμενη από την ισχυρή κατανάλωση και τις επενδύσεις, επιστρέφοντας το ΑΕΠ στο προ πανδημίας επίπεδο έως το τρίτο τρίμηνο του 2021. Το 82% του πληθυσμού 16 ετών και άνω είχε εμβολιαστεί μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου. και σχεδόν όλοι οι περιορισμοί που σχετίζονται με τον COVID-19 άρθηκαν στα τέλη Σεπτεμβρίου. Εισάγονται διαβατήρια εμβολίων για εκδηλώσεις μεγάλης κλίμακας. Η εμπιστοσύνη των νοικοκυριών και της βιομηχανίας βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Οι εξαγωγές έχουν ισοπεδωθεί, καθώς οι μεταποιητικές βιομηχανίες, ιδίως η αυτοκινητοβιομηχανία, αντιμετωπίζουν διαταραχές της εφοδιαστικής αλυσίδας. Η ανεργία μειώνεται σταθερά από τον Ιούλιο του 2020, καθώς η ζήτηση για υπηρεσίες που απευθύνονται στους πελάτες έχει αυξηθεί και οι κενές θέσεις εργασίας έχουν σκαρφλώσει σε ιστορικά υψηλά. Οι μισθοί, για τους οποίους γίνεται σε μεγάλο βαθμό κεντρικές διαπραγματεύσεις, έχουν αυξηθεί ελαφρώς μόνο πιο γρήγορα από ό,τι πριν από την πανδημία. Οι τιμές των κατοικιών και το χρέος των νοικοκυριών, που αυξήθηκαν έντονα καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης, τώρα επιβραδύνονται. Ο συνολικός πληθωρισμός τον Οκτώβριο βρίσκεται στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας δεκαετίας, λόγω του υψηλότερου ενεργειακού κόστους, αλλά ο βασικός πληθωρισμός παρέμεινε κάτω από τον στόχο του 2%..

Η σουηδική οικονομία έχει φτάσει στο επίπεδο πριν από την πανδημία και προχωρά, με αύξηση του ΑΕΠ 4,3% το 2021 και 3,4% το 2022, που τροφοδοτείται από την άρση των

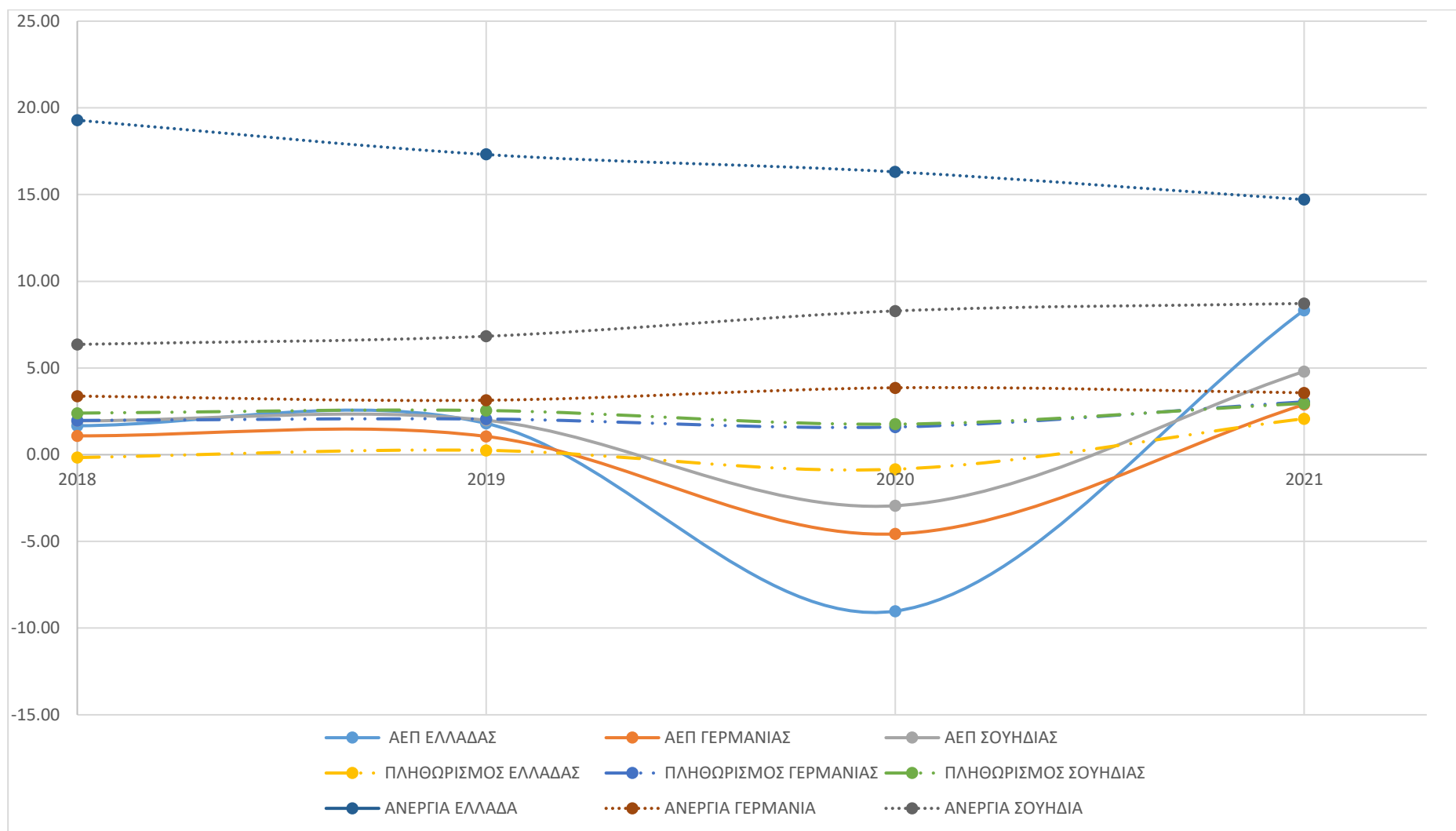
περιορισμών που σχετίζονται με τον COVID-19 και τη συνεχή ανάκαμψη της κατανάλωσης και των επενδύσεων, πριν υποχωρήσουν στο 1,6% το 2023 (Πίνακας 2.5). Η ζήτηση υποστηρίζεται από τη μείωση της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης και των μισθών. Ο πληθωρισμός προβλέπεται να κορυφωθεί το 2022 προτού υποχωρήσει προς τον στόχο του 2%.

Σχήμα 2.10 : Σύγκριση πληθωρισμού Ελλάδας ,Γερμανίας ,Σουηδίας 2006-2022
(Πηγή:Refinitiv; national statistics offices)

Στο Σχήμα 2.10 απεικονίζεται ο πληθωρισμός και των τριών χωρών, όπου η Ελλάδα απεικονίζεται με τη μπλε γραμμή, η Γερμανία με τη γαλάζια γραμμή και η Σουηδία με την γκρι γραμμή. Από το 2006 έως το 2022 όπου παρατηρούμε πως η Γερμανία έχει μία σταθερή πορεία από το 2010 μέχρι την πτώση της τιμής το 2020 λόγω πανδημίας και για το 2022 θα έχει ραγδαία ανάπτυξη. Η Σουηδία από το 2011 έως το 2016 είχε καθοδική πορεία όπου μετέπειτα υπήρχε αύξηση μέχρι το 2020 και πάλι για το 2022 προβλέπετε μεγάλη αύξηση της τιμής. Τέλος η τιμή της Ελλάδας είχε την πιο καθοδική πορεία για το διάστημα 2011-2017 όπου για τα επόμενα 3 έτη η τιμή του ΑΕΠ είχε αρκετές διακυμάνσεις έως να μειωθεί ξανά το 2020 την χρονιά του Covid-19. Η τιμή του ΑΕΠ για την Ελλάδα το 2022 προβλέπετε αρκετά αυξημένη σε σχέση με τις δύο προηγούμενες χώρες. Ήταν επόμενο να υποστεί μεγάλη μείωση κατά την περίοδο της καραντίνας λόγω πως η οικονομική δραστηριότητα των χωρών ήταν αρκετά μειωμένη και δικαιολογείτε η απότομη αύξηση τιμών του όταν έγινε άρση των περιοριστικών μέτρων

Σχήμα 2.11 : Σύγκριση οικονομικών επιπτώσεων των χωρών από 2018 έως 2021

Στο Σχήμα 2.11 απεικονίζονται το ΑΕΠ , ο πληθωρισμός και η ανεργία από το 2018 έως 2021 για την Ελλάδα , την Γερμανία και την Σουηδία. Για την Ελλάδα παρατηρούμε πως όσο αυξάνεται ο ΑΕΠ έχουμε ανάλογη αύξηση και στον πληθωρισμό ,όπως και ανάλογη μείωση ενώ η ανεργία εν μέσω πανδημίας μειώθηκε. Στην Γερμανία συμβαίνει για τον πληθωρισμό και το ΑΕΠ το ίδιο όπως στην Ελλάδα , αλλά η ανεργία εν μέσω πανδημίας αυξήθηκε αλλά την επόμενη χρονιά (2021) μειώθηκε στα προηγούμενα επίπεδα όπως ήταν το 2019. Τέλος η Σουηδία αν και μειώθηκε το ΑΕΠ για το 2020 ο πληθωρισμός δεν μειώθηκε σε πολύ χαμηλές τιμές όπως τον υπόλοιπων δύο χωρών , ενώ η ανεργία αυξήθηκε για το 2020 και συνέχισε να αυξάνεται και για το 2021 .

Κεφάλαιο 3. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό αναπτύσσουμε τις κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας στις τρεις χώρες που μελετάμε, σε κάποιους επιλεγμένους κοινωνικούς δείκτες. Αρχικά θα αναλύσουμε τον πρώτο κοινωνικό δείκτη, τις ψυχολογικές επιπτώσεις της πανδημίας στην κοινωνία. Μετέπειτα θα γίνει αναφορά στα ποσοστά ενδοοικογενειακής βίας και αν επηρεάστηκαν από το “lockdown”. Τέλος θα γίνει ανάλυση του βαθμού εμπιστοσύνης των πολιτών στις κυβερνήσεις των τριών χωρών με τα μέτρα αντιμετώπισης την πανδημίας που επέβαλε η κάθε χώρα.

3.1 Οι κοινωνικές επιπτώσεις της Πανδημίας στην Ελλάδα

3.1.1 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Υπάρχει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις πιθανές συνέπειες στην ψυχική και σωματική υγεία των υποχρεωτικών μέτρων καραντίνας που επιβάλλονται ως οι πιο χρήσιμες προληπτικές στρατηγικές για την επέκταση του COVID-19 (Γρηγορόπουλος, 2022; Skarlinakis et al., 2020; Yeung & Fung, 2007). Ωστόσο, οι συνέπειες της υποχρεωτικής καραντίνας και της κοινωνικής αποστασιοποίησης, παρόλο που η κοινωνική απόσταση δεν οδηγεί απαραίτητα σε κοινωνική απομόνωση, μπορεί να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία ενώ ταυτόχρονα αντιπροσωπεύουν παράγοντες κινδύνου για υψηλότερη γενική νοσηρότητα (Armitage & Nellums, 2020). Σύμφωνα με τους Rossi et al. (2020), τα αυξημένα επίπεδα μοναξιάς που προκαλούνται από την πανδημική καραντίνα μπορεί να εντείνουν τις αρνητικές ψυχολογικές αντιδράσεις στον COVID-19. Προηγούμενα ευρήματα έρευνας δείχνουν ότι η αυτοσυγκράτηση, η απώλεια της καθημερινής ρουτίνας και η μοναξιά λόγω της απώλειας του κοινωνικού δικτύου κάποιου μπορεί να προκαλέσουν άγχος και αίσθηση απομόνωσης που σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να έχει δραματικά αποτελέσματα (Ahorsu et al., 2020; Braunack- Mayer et al., 2013, DiGiovanni et al., 2004). Ο χωρισμός από την οικογένεια και τους αγαπημένους, η απώλεια ελευθερίας και η πλήξη μπορεί να πυροδοτήσουν αντιδράσεις άγχους που υποδηλώνουν πανδημική καραντίνα ως μια καθαρά δυσάρεστη εμπειρία που μπορεί να έχει βαθιά επίδραση στην ψυχική υγεία (Brooks et al., 2020). Ως εκ

τούτου, τυχόν πλεονεκτήματα της υποχρεωτικής καραντίνας πρέπει να σταθμίζονται έναντι τυχόν αρνητικών επιπτώσεων στην ψυχική υγεία (Rubin & Wessely, 2020). Συνολικά, παρόλο που η κοινωνική απόσταση και η απομόνωση στην καραντίνα είναι κρίσιμα προφυλακτικά μέτρα, αυτές οι στρατηγικές μαζί με το ξέσπασμα του COVID-19 και τους κοινωνικούς και ψυχολογικούς κινδύνους του μπορούν να εντείνουν την κατάχρηση ουσιών σε έναν δυνητικά καταστροφικό κύκλο (Ornell et al., 2020).

Μια μελέτη του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Front. Psychiatry, 19 August 2020) [10] διερεύνησε τον ψυχολογικό αντίκτυπο του COVID-19 στην Ελλάδα κατά την αρχική φάση της πανδημίας, καθώς και τις πολύπλοκες συσχετίσεις μεταξύ του φόβου του COVID-19, των συμπτωμάτων κατάθλιψης, των συμπτωμάτων άγχους, των πιθανών παραγόντων κινδύνου για αυξημένο φόβο που σχετίζεται με τον COVID-19, συμπεριφορές ασφαλείας, συμπεριφορές ελέγχου, συμμόρφωση με οδηγίες και κοινωνική ευθύνη.

Η πανδημία είναι μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία. Οι πανδημίες δεν είναι μόνο απειλητικές για τη ζωή καταστάσεις. Έχουν αντίκτυπο στην ψυχική υγεία. Το μέγεθος του ψυχοκοινωνικού αντίκτυπου κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, καθώς και οι μακροπρόθεσμες συνέπειες, μπορεί να επηρεαστούν από προσωπικούς, κοινωνικο-πολιτιστικούς και άλλους περιστασιακούς παράγοντες, καθώς και από την οικονομία μιας χώρας. Λόγω της παγκοσμιοποίησης, είναι απαραίτητες μελέτες για μια ποικιλία πληθυσμών σε διαφορετικές χώρες για να αποκτηθεί μια συνολική κατανόηση του αντίκτυπου του COVID-19 για την εφαρμογή στρατηγικών διαχείρισης. Μέχρι σήμερα, δεν υπάρχουν διαθέσιμες μελέτες για τις ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις προηγούμενων επιδημιών στον ελληνικό πληθυσμό. Επιπλέον, από όσο γνωρίζουμε, αυτή ήταν η πρώτη μελέτη που διερευνά τον φόβο του COVID-19 σε ελληνικό πληθυσμό. Η μελέτη διεξήχθη μόλις 3 εβδομάδες μετά την επιβολή ενός εθνικού lockdown για να διερευνηθεί ο φόβος κατά την αρχική φάση αυτής της νέας εμπειρίας. Οι μελέτες του φόβου κατά τη διάρκεια μιας πανδημίας, που περιγράφουν τους κοινωνικοδημογραφικούς παράγοντες που σχετίζονται με τον φόβο μαζί με άλλους ρυθμιστές, επιτρέπουν τη δημιουργία τόσο υποστηρικτικών όσο και προληπτικών παρεμβάσεων, στοχεύοντας ομάδες κινδύνου [10].

Αρκετοί συμμετέχοντες αυτής της μελέτης [10] ανέφεραν υψηλά επίπεδα φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19 (35,7%) και μέτρια έως σοβαρά συμπτώματα κατάθλιψης (22,8%), ενώ ένα σημαντικό ποσοστό ανέφερε μέτρια έως σοβαρά συμπτώματα άγχους (77,4%). Οι γυναίκες σημείωσαν συνολικά σημαντικά υψηλότερα σκορ από τους άνδρες. Οι ερωτηθέντες κάτω των 30 ετών ανέφεραν λιγότερο φόβο και συμπτώματα κατάθλιψης και έδειξαν τη λιγότερη κοινωνική ευθύνη. Η ασθένεια COVID-19 ενός κοντινού ατόμου, η χρήση

ψυχιατρικών φαρμάκων, η χρήση συμπεριφορών ασφάλειας και ελέγχου και η συμμόρφωση με τις οδηγίες σχετίστηκαν με υψηλότερο φόβο που σχετίζεται με τον COVID-19. Η ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης αποκάλυψε ότι το φύλο, η ηλικία, τα συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους τροποποίησαν τα επίπεδα φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19.

Οι γυναίκες εμφάνισαν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19, καθώς και πιο σοβαρά συμπτώματα άγχους, σε σύγκριση με τους άνδρες. Επιπλέον, οι γυναίκες εμφάνισαν σημαντικά πιο σοβαρά συμπτώματα κατάθλιψης από τους άνδρες. Με βάση το γεγονός ότι η κατάθλιψη είναι πιο συχνή στις Ελληνίδες, δηλαδή επτά στους δέκα καταθλιπτικούς ασθενείς είναι γυναίκες (Health Interview Survey 2014, 2016), αναμενόταν ότι οι γυναίκες θα παρουσίαζαν πιο σοβαρά καταθλιπτικά συμπτώματα από τους άνδρες σε αυτό το δείγμα. Συνολικά, αυτή η μελέτη παρατήρησε μεγαλύτερη ψυχολογική επιβάρυνση στις γυναίκες σε σύγκριση με τους άνδρες που ανταποκρίθηκαν.

Αυτή η μελέτη [10] επιβεβαίωσε τις σημαντικές θετικές συσχετίσεις μεταξύ του φόβου του COVID-19, των συμπτωμάτων κατάθλιψης και άγχους. Όσον αφορά την ηλικία, οι νεότεροι συμμετέχοντες, κάτω των 30 ετών, εμφάνισαν λιγότερο φόβο για τον COVID-19 και ανέφεραν λιγότερο σοβαρά συμπτώματα κατάθλιψης σε σύγκριση με τους μεγαλύτερους συμμετέχοντες. Σε αντίθεση με τα συμπτώματα φόβου και κατάθλιψης, η σοβαρότητα των συμπτωμάτων άγχους στους νεότερους συμμετέχοντες δεν διέφερε σημαντικά σε σύγκριση με τους μεγαλύτερους.

Επιπλέον, η μεγαλύτερη συμμόρφωση με τις οδηγίες του ΠΟΥ και τα μέτρα που έχει θεσπίσει η κυβέρνηση συνδέθηκε επίσης με αυξημένα επίπεδα φόβου. Τα μέτρα προσωπικής ασφάλειας και οι συμπεριφορές αυτο-παρακολούθησης ενσωματώνονται στις κατευθυντήριες γραμμές του ΠΟΥ, επομένως, η αυξημένη συμμόρφωση με τον ΠΟΥ μπορεί να ενισχύσει τον φόβο. Οι τακτικοί έλεγχοι της Ελληνικής Αστυνομίας, της Δημοτικής Αστυνομίας και της Ελληνικής Ακτοφυλακής, που επιστρατεύει η ελληνική κυβέρνηση για τη διασφάλιση της τήρησης των περιοριστικών μέτρων, ενίσχυσαν ενδεχομένως και τον φόβο. Συνολικά, αυτή η μελέτη παρείχε στοιχεία ότι οι υπερβολικές συμπεριφορικές αντιδράσεις στην πανδημία ενισχύουν τον φόβο του COVID-19. Ως εκ τούτου, μπορεί να δημιουργηθεί ένας φαύλος κύκλος μεταξύ υπερβολικών αντιδράσεων συμπεριφοράς και αυξημένου φόβου για τον COVID-19.

Η τελευταία φορά που η Ελλάδα πέρασε μια τέτοια πανδημία ήταν πριν από έναν αιώνα, επομένως η πανδημία COVID-19 είναι μια νέα εμπειρία για ολόκληρο τον ελληνικό πληθυσμό και οι νέες εμπειρίες τείνουν να είναι πιο τρομακτικές.

Συνολικά, η πανδημία COVID-19 αναμένεται να προκαλέσει αυξημένα επίπεδα άγχους, παρόμοια με προηγούμενα ξεσπάσματα μολυσματικών ασθενειών. Αναμένονται επερχόμενες μελέτες για τις ψυχολογικές επιπτώσεις του COVID-19[10].

Προηγούμενες καταστάσεις τραύματος δείχνουν ήδη ότι οι άνθρωποι μπορεί να αντιδρούν με διαφορετικούς τρόπους σε συντριπτικές εμπειρίες. Η αύξηση της κατανάλωσης αλκοόλ μπορεί να είναι μία από τις πιθανές απαντήσεις (De Goeij et al., 2015). Τα ευρήματα της έρευνας υπογραμμίζουν ήδη την κατάχρηση αλκοόλ κατά τη διάρκεια της επιδημίας COVID-19 (Koob et al., 2020; Rehm et al., 2020). Κάτω από τις τρέχουσες ακραίες καταστάσεις, ο φόβος που σχετίζεται με τον COVID-19 μπορεί να είναι ένας από τους πιο σημαντικούς υποκείμενους παράγοντες που θα μπορούσε να οδηγήσει σε αυξημένο κίνδυνο όσον αφορά τη σωματική και συναισθηματική ευεξία (Kumar & Nayar, 2021).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης του Ηρακλή Γρηγορόπουλου [51] δείχνουν ότι ο φόβος που σχετίζεται με τον COVID-19 συνδέθηκε θετικά με τη μοναξιά και τη χρήση αλκοόλ. Ωστόσο, δεν υπήρχαν πιθανές άμεσες επιπτώσεις του φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19 στα αυξημένα επίπεδα χρήσης αλκοόλ. Υπήρχε, ωστόσο, μια συνεχής έμμεση επίδραση του φόβου που σχετίζεται με το COVID-19 στη χρήση ουσιών, μέσω αυξημένων επιπέδων μοναξιάς.

Επομένως, τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης [51] δείχνουν ότι η μοναξιά μπορεί να είναι ένας σημαντικός μεσολαβητικός παράγοντας που συνδέει τον φόβο που σχετίζεται με το COVID-19 με την αυξημένη χρήση αλκοόλ. Η μοναξιά κατά τη λειτουργία lockdown μπορεί να επιδεινώσει τη συναισθηματική επιβάρυνση που προκαλείται από τον φόβο που σχετίζεται με τον COVID-19, οδηγώντας σε αυξημένη κατανάλωση αλκοόλ ως μηχανισμός αντιμετώπισης των μη ικανοποιητικών συνθηκών διαβίωσης.

Υπάρχει πιθανή επίδραση της μοναξιάς σε άτομα που μπορεί να εμφανίζουν υψηλά επίπεδα φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19, εντείνοντας την τάση τους να εμπλέκονται σε συμπεριφορές κινδύνου για την υγεία, όπως το αυξημένο αλκοόλ. Αυτά τα ευρήματα συμπίπτουν με άλλα ερευνητικά δεδομένα για τον COVID-19 που αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα κατανάλωσης αλκοόλ και ναρκωτικών κατά τη διάρκεια της πανδημικής καραντίνας (Koob et al., 2020; Rehm et al., 2020). Όπως οι Struk et al. (2020) προτείνουν ότι το να μην έχεις τίποτα συγκεκριμένο να κάνεις και να νιώθεις πλήξη μπορεί επίσης να οδηγήσει σε αρνητικές συνέπειες που περιλαμβάνουν προβλήματα με το αλκοόλ σε νέους και ηλικιωμένους (Biolcati et al., 2017; Kuerbis et al., 2018).

Ο φόβος που σχετίζεται με τον COVID-19 δεν είχε καμία άμεση επίδραση στη χρήση ουσιών. Ωστόσο, είχε σημαντικές έμμεσες επιπτώσεις, μέσω αυξημένων επιπέδων μοναξιάς

[51]. Τα δεδομένα προηγούμενων ερευνών υπογραμμίζουν το γεγονός ότι η μοναξιά αποτελεί σημαντική απειλή για τη σωματική υγεία. Ένας κύριος μηχανισμός μέσω του οποίου η μοναξιά έχει αναφερθεί ότι επηρεάζει την υγεία είναι μέσω συμπεριφορών που βλάπτουν την υγεία (Hawkley & Cacioppo, 2003, 2007). Η χρήση οиноπνεύματος ως μηχανισμός για την αντοχή του πανδημικού φορτίου αποθαρρύνεται καθώς μπορεί να αποδειχθεί μη ασφαλής λόγω της συσχέτισής του με αποτελέσματα που σχετίζονται με το αλκοόλ σε διαχρονικές μελέτες (Holahan et al., 2001; Veenstra et al., 2007). Έτσι, ο φόβος που σχετίζεται με τον COVID-19 μπορεί να είναι υπό ορισμένες συνθήκες (όπως αυξημένα αισθήματα μοναξιάς), ένας σημαντικός παράγοντας κινδύνου για την έναρξη και τη συνέχιση της κατάχρησης αλκοόλ (Clay & Parker, 2020). Αυτό μπορεί επίσης να σημαίνει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, η μοναξιά μπορεί να τροποποιήσει τον προσαρμοστικό, «λειτουργικό» ρόλο του φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19 και να προωθήσει ανθυγιεινές αντιδράσεις (Harper et al., 2020).

Συνολικά, η πιθανότητα δημιουργίας ενός φαύλου κύκλου μεταξύ του φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19, της μοναξιάς και της κατάχρησης αλκοόλ λόγω της πανδημικής καραντίνας επισημαίνεται μέσω αυτής της μελέτης ως άξια περαιτέρω εξέτασης.

3.1.2 ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

Καθώς η Ελλάδα μπήκε σε lockdown για να σταματήσει την εξάπλωση του COVID-19, όπως σε χώρες σε όλο τον κόσμο, οι αναφορές για ενδοοικογενειακή βία αυξήθηκαν.

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι πηγές για τα ερευνητικά δεδομένα για την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα προέρχονται από δύο βασικά πεδία: 1) τα αρχεία των γραμμών βοήθειας που λειτουργούν στη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων και 2) τις αστυνομικές αναφορές. Αυτά τα δεδομένα έχουν δημοσιευθεί στο τέλος του 2020 και αναφέρονται κυρίως στην πρώτη καραντίνα 2020 (Μάρτιος έως Μάιος 2020).

Η Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Μαρία Συρεγκέλα, δήλωσε πώς κατά τη διάρκεια του lockdown τον Μάρτιο 2020 και τον Απρίλιο 2020, οι αναφορές μέσω της τηλεφωνικής γραμμής ενδοοικογενειακής βίας τετραπλασιάστηκαν. Πολλές γυναίκες τηλεφώνησαν για πρώτη φορά, καθώς και τρίτοι (συγγενείς, φίλοι, γείτονες). Μόλις άρθηκε το lockdown, καταγράφηκε επίσης μια μεγάλη αύξηση στα συμβουλευτικά κέντρα.

Η τηλεφωνική γραμμή έκτακτης ανάγκης έλαβε 1.769 κλήσεις που ανέφεραν υποτιθέμενες πράξεις ενδοοικογενειακής βίας τον Απρίλιο, από 325 τον Μάρτιο, σύμφωνα με στοιχεία που παρείχε η Γενική Γραμματεία [19].

Τα περισσότερα θύματα (27 τοις εκατό) ήταν στην ηλικιακή ομάδα 40-54, ακολουθούμενα από την ηλικιακή ομάδα 25-39 (18 τοις εκατό), σύμφωνα με ανάλυση των κλήσεων στην τηλεφωνική γραμμή έκτακτης ανάγκης. Η πλειοψηφία (52 τοις εκατό) ήταν παντρεμένοι και το 62 τοις εκατό είχε παιδιά. Το 40 τοις εκατό των καλούντων αναζήτησε ψυχολογική βοήθεια, ενώ το 36 τοις εκατό νομική υποστήριξη [19].

Ωστόσο, τα στατιστικά της αστυνομίας δείχνουν σαφή μείωση των αδικημάτων ενδοοικογενειακής βίας κατά το πρώτο lockdown, σε σύγκριση με στοιχεία από τους ίδιους μήνες του προηγούμενου έτους (2019), πριν από την πανδημία (Πίνακας 3.1).

Month	Year	Number of offences
March	2019	433
	2020	351
April	2019	412
	2020	337
May	2019	442
	2020	415

Πίνακας 3.1 Στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής αστυνομίας για αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας για τους μήνες Μάρτιο-Μάιο 2019 και 2020

(Πηγή: General Secretary on Gender Equality and Family Policy, 1st Annual Report, 2020)

Υπάρχουν πολλές υποθέσεις για τη μείωση της αναφοράς ενδοοικογενειακής βίας στην αστυνομία κατά τη διάρκεια της πανδημίας, όπως η ικανότητα του θύματος να απευθυνθεί στο αστυνομικό τμήμα λόγω των περιοριστικών μέτρων κατά τη διάρκεια του lockdown, η έλλειψη ενημέρωσης των θυμάτων στο ευέλικτο διαδικτυακό διαδικασίες αναφοράς που εφαρμόζει η ελληνική αστυνομία (μέσω αποστολής SMS ή email στην αστυνομία αντί για προσωπική αναφορά στο αστυνομικό τμήμα), ο φόβος των θυμάτων και άλλοι παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν σε υποκαταγγέλια ενδοοικογενειακής βίας.

Από την αρχή της πανδημίας, το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και ο Γενικός Γραμματέας Ισότητας των Φύλων οργάνωσαν μια ευρεία εκστρατεία για να ενθαρρύνουν τα θύματα να αναφέρουν τη θυματοποίησή τους από ενδοοικογενειακή βία.

Η εκστρατεία που στόχευε τα πιθανά θύματα της βίας λόγω φύλου με τίτλο «Έχεις φωνή» διαδόθηκε ευρέως μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των οργανώσεων της

κοινωνίας των πολιτών. Έτσι, το θέμα της καταγγελίας της ενδοοικογενειακής βίας ήταν βασική προτεραιότητα για την ελληνική κυβέρνηση και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών κατά τη διάρκεια της καραντίνας.

Στην Ελλάδα είναι γεγονός πως την περίοδο της καραντίνας οι κοινωνικές υπηρεσίες, είτε ήταν υποστελεχωμένες, είτε ο όγκος των αιτημάτων για άτομα που είχαν ανάγκη έστω και για μια τηλεφωνική συνομιλία, ήταν τεράστιος και έτσι δεν κατέστη δυνατό να βοηθηθεί επαρκής αριθμός ατόμων. Ωστόσο, πρωτεύον ζήτημα θα έπρεπε να ήταν η μέριμνα για στελέχωση των υγειονομικών αρχών, προκειμένου να καθίσταται δυνατή η κάλυψη όλων των αιτημάτων και να αποφεύγεται έτσι η περαιτέρω εξάπλωση των ψυχολογικών κινδύνων (Τριανταφυλλίδου, 2020). Το παραπάνω υπογράφουν και οι Tan et al. (2020) υποστηρίζοντας ακόμη την ανάγκη για διενέργεια διαχρονικών μελετών για παρακολούθηση της αλλαγής στην ψυχική υγεία τόσο κατά την διάρκεια, όσο και μετά την περίοδο της πανδημίας.

Σύμφωνα με την έρευνα για τα ποσοστά ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα της Βασιλικής Αρτινοπούλου [52] από το δείγμα των 705 γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα, 253 γυναίκες είχαν πέσει θύματα εντός της οικογένειας. Αυτό σημαίνει ότι το 36% των γυναικών έχουν υποστεί τουλάχιστον ένα είδος κακοποίησης στον γενικό πληθυσμό. Το προφίλ του θύματος και του δράστη δεν διαφοροποιείται από το προφίλ του γενικού δείγματος (Πίνακας 3.2 & Πίνακας 3.3).

Ιθαγένεια	98,4%
Ηλικία	38-39 ετών
Οικογενειακή κατάσταση	Παντρεμένος ή ζώντας με σύντροφο - 73%
Παιδιά	Δύο παιδιά
Εκπαίδευση	Πτυχίο πανεπιστημίου - 43,2% Μεταπτυχιακά (MA και PhD) 37%
Εργασία	Πλήρως απασχολούμενος (63,6%)
Οικονομική και κοινωνική θέση	Μέσο κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο - 54,1% Πάνω από το μεσαίο κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο - 26,6%
Είδος οικισμού	Ζώντας σε αστικές περιοχές και περιβάλλοντα

Πίνακας 3.2 Το προφίλ του θύματος ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα κατά την καραντίνα

Φύλο και σχέση με το θύμα	Άνδρας, (πρώην) σύζυγος ή (πρώην) σύντροφος - 78%
Ηλικία	45 ετών
Εκπαίδευση	Πτυχίο πανεπιστημίου - 29,6% Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών (MA και PhD) - 11,6%
Εργασία	Πλήρως απασχολούμενος - 58,5% Μερική απασχόληση - 9,5% Άνεργοι - 13,4%
Προηγούμενη βία	Χωρίς προηγούμενη καταγραφή για τη βία

Πίνακας 3.3 Το προφίλ του δράστη ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα κατά την καραντίνα

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στο 98,8% του δείγματος όλες οι μορφές ενδοοικογενειακής βίας είχαν ξεκινήσει πριν από την πανδημία COVID-19. Είναι σαφές ότι η θυματοποίηση δεν δημιουργήθηκε αρχικά κατά τη διάρκεια του lockdown, αλλά αναπαράχθηκε. Διερευνώντας την επικράτηση της ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διάρκεια του lockdown, διαπιστώσαμε ότι το 43% των θυμάτων υπέστη ενδοοικογενειακή βία κατά τη διάρκεια της καραντίνας. Το υπόλοιπο 57% των θυμάτων απάντησε ότι η θυματοποίησή τους σταμάτησε κατά τη διάρκεια του lockdown. Παρά τη μείωση της επικράτησης της ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διάρκεια του lockdown, τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι οι βίαιες συμπεριφορές έγιναν πιο συχνές σε εβδομαδιαία βάση και πιο έντονες σε ορισμένες μορφές θυματοποίησης (λεκτική κακοποίηση, απειλές και σεξουαλική κακοποίηση). Διαπιστώθηκαν εξαιρετικά υψηλά ποσοστά υποκαταγγελίας περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας. Τα δεδομένα υποδηλώνουν ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα δεν ανέφεραν γενικά τη θυματοποίησή τους στην αστυνομία ή/και κοινωνικές υπηρεσίες για ενδοοικογενειακή βία. Η υποαναφορά ενδοοικογενειακής βίας στο δείγμα μας ήταν 62,8% πριν από την πανδημία και 65,2% κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Με άλλα λόγια, το ποσοστό αναφοράς πριν από την πανδημία ήταν 19% και κατά τη διάρκεια της πανδημίας ήταν 10,7% [52].

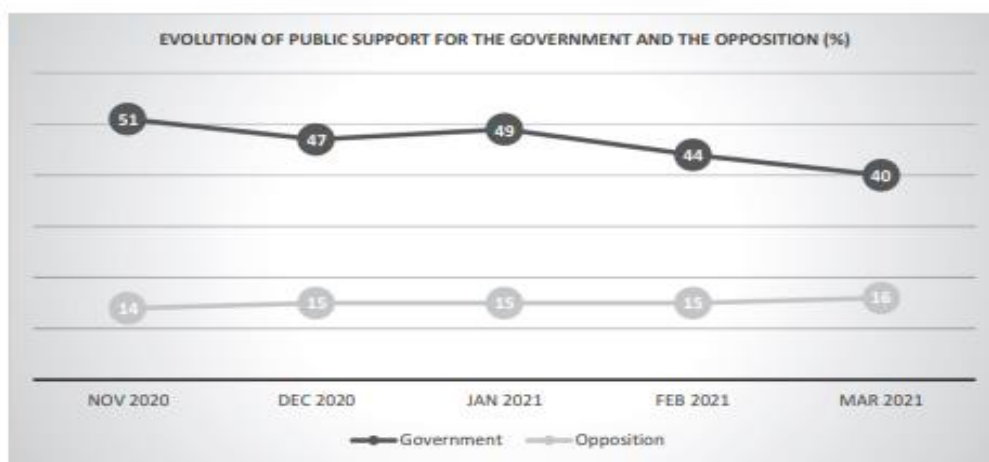
Όπως και στην περίπτωση της πανδημίας του ιού Έμπολα, ιστορικά είναι κοινώς αποδεδειγμένο πως όταν η ανθρωπότητα βιώνει κάποια πανδημία, τα κρούσματα της ενδοοικογενειακής βίας αυξάνονται ραγδαία (International Rescue Committee, 2019).

3.1.3 ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η επικράτηση των συμβουλών εμπειρογνομόνων κατά την πρώτη φάση της πανδημίας στην Ελλάδα, όχι μόνο συνδέθηκε θετικά με τις επιδόσεις της κυβέρνησης στη διαχείριση κρίσεων, αλλά είχε και μια άλλη έμμεση και αρκετά σημαντική επίδραση. Σύμφωνα με αρχικές

έρευνες, το ευρύ κοινό αντέδρασε θετικά στην ανταπόκριση της κυβέρνησης βάσει στοιχείων και τα επίπεδα εμπιστοσύνης προς την κυβέρνηση και τους δημόσιους θεσμούς αυξήθηκαν (Prorata 2020, Απρίλιος). Ως εκ τούτου, το 65 τοις εκατό των Ελλήνων πίστευε ότι η κυβέρνηση ήταν στην κορυφή της υγειονομικής κρίσης Covid-19 με μόνο το 15,5 τοις εκατό να εκφράζει την αντίθετη άποψη, ενώ το 59,5 τοις εκατό εμπιστεύεται πλήρως τις πληροφορίες που εκδόθηκαν από το Υπουργείο Υγείας και την κυβέρνηση (HIT 2020, Απρίλιος). Αυτό ήταν πράγματι ένα διάλειμμα από το προηγούμενο πρότυπο σκεπτικισμού, καθώς η παρατεταμένη οικονομική κρίση και τα επακόλουθα μέτρα λιτότητας είχαν επηρεάσει αρνητικά την εμπιστοσύνη των πολιτών στην κυβέρνηση και τους δημόσιους θεσμούς (Δράκος, Καλλανδράνης & Καρίδης 2016).

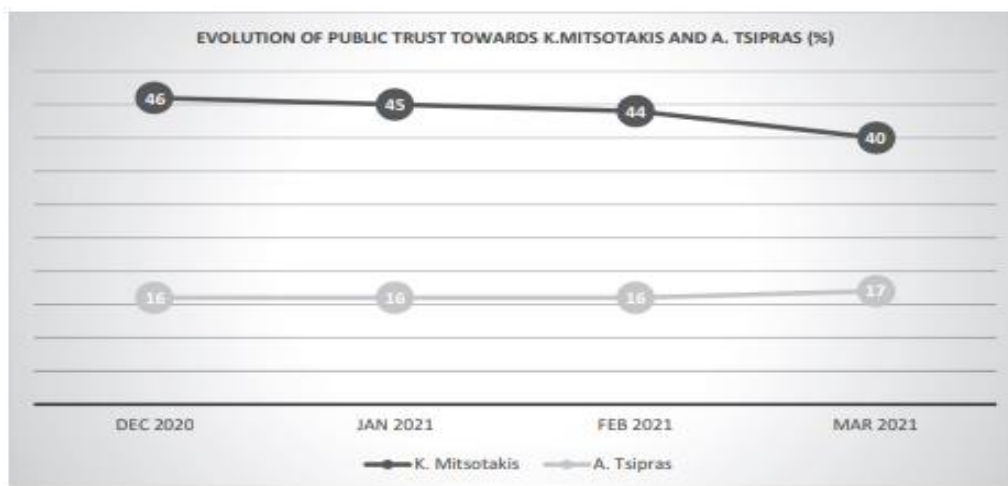
Αυτό που, λοιπόν, φαίνεται ότι συνέβη στην Ελλάδα κατά την πρώτη φάση της πανδημίας είναι ότι η απόφαση της κυβέρνησης να επικαλεστεί και να βασίσει σε μεγάλο βαθμό τη στρατηγική της σε συμβουλές ειδικών βοήθησε την πρώτη όχι μόνο να νομιμοποιήσει τις πολιτικές που υιοθετήθηκαν αλλά και να αυξήσει τους πολίτες. «συμμόρφωση με αυτά. Σύμφωνα με πιο πρόσφατες έρευνες, το 75,3 τοις εκατό των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι η χρήση της συμβολής των ειδικών οδηγεί γενικά σε καλύτερες αποφάσεις πολιτικής με μόνο το 3,9 τοις εκατό να εκφράζει την αντίθετη άποψη (YouGov 2021). Ωστόσο, η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση φαίνεται να έχει πέσει, αν και ελάχιστα, καθώς η διάρκεια της πανδημίας παρατάθηκε (Dianeosis 2021).

Σχήμα 3.1 Εξέλιξη της δημόσιας στήριξης προς την κυβέρνηση και την αντιπολίτευση από τον Νοέμβριο του 2020 έως τον Μάρτιο του 2021 στην Ελλάδα

(Πηγή: Metron Analysis 2021.)

Σχήμα 3.2 Εξέλιξη της εμπιστοσύνης του κοινού στον πρωθυπουργό (Κ. Μητσοτάκης) και στον αρχηγό της αξιωματικής αντιπολίτευσης (Α. Τσίπρας), Νοέμβριος 2020-Μάρτιος 2021.

(Πηγή: Metron Analysis 2021.)

Η αρχική αύξηση της εμπιστοσύνης του κοινού κατά την πρώτη φάση της πανδημίας επηρέασε και τις προθέσεις ψήφου του κοινού, με αυξανόμενο χάσμα μεταξύ της κυβερνώσας ΝΔ (Νέα Δημοκρατία – Νέα Δημοκρατία) και της αξιωματικής αντιπολίτευσης του ΣΥΡΙΖΑ (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς – Συνασπισμός της Ριζοσπαστικής Αριστεράς) καθώς και ένα σημαντικό προσωπικό προβάδισμα του πρωθυπουργού Μητσοτάκη (με 48 τοις εκατό) έναντι του αρχηγού του ΣΥΡΙΖΑ Αλέξη Τσίπρα (26 τοις εκατό) όσον αφορά την εμπιστοσύνη των πολιτών (π.χ. Metron Analysis, 20 Απρίλιος, Alco 2020, Ιούνιος). Αυτή η τάση δεν άλλαξε πολύ κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, όπως φαίνεται στο Σχήμα 3.1 & Σχήμα 3.2.

Ενώ η ελληνική στρατηγική κατά την πρώτη φάση αποδείχθηκε επιτυχής, φαίνεται ότι στο δεύτερο κύμα πανδημίας αντιμετώπισε αρκετά προβλήματα. Η έλλειψη προειδοποιητικών κρουσμάτων στις χώρες, μαζί με τον χαμηλό αριθμό θανάτων και μολύνσεων που καταγράφηκαν κατά την πρώτη φάση, επέτρεψαν στην ελληνική κυβέρνηση να αναβάλει τους περιορισμούς έως ότου η δεύτερη φάση ήταν σε πλήρη εξέλιξη. Η τελευταία επιλογή θα πρέπει επίσης να αποδοθεί στη νέα εστίαση της κυβέρνησης στην οικονομία. Πράγματι, οι οικονομικές ανησυχίες έγιναν πολύ πιο εμφανείς και οι οικονομολόγοι ανέλαβαν πιο ενεργό ρόλο όταν επρόκειτο για αποφάσεις για τον περιορισμό (Haldoupi 2020). Δεδομένου ότι η τουριστική βιομηχανία αντιπροσωπεύει μια σημαντική ροή εσόδων για την ελληνική οικονομία, η κυβέρνηση προσπάθησε να κρατήσει τη χώρα ανοιχτή για όσο το δυνατόν περισσότερο κατά την περίοδο καλοκαιριού/φθινοπώρου, όμως μετά από αυτή την περίοδο χώρα επέβαλε δεύτερο αυστηρό lockdown.

Τα κόμματα της αντιπολίτευσης επέκριναν ανοιχτά τη στρατηγική αυστηρού lockdown της κυβέρνησης ως αναποτελεσματική. Η κόπωση του lockdown οδήγησε σε πολλαπλασιασμό των διαμαρτυριών που τροφοδότησε περαιτέρω την εξάπλωση του ιού. Τέλος, η οικονομική ικανότητα της κυβέρνησης να υποστηρίξει όσους επλήγησαν περισσότερο μειώθηκε σταδιακά, οδηγώντας σε έντονη πολιτική διαμάχη έναντι της ανάκαμψης μετά την πανδημία [53].

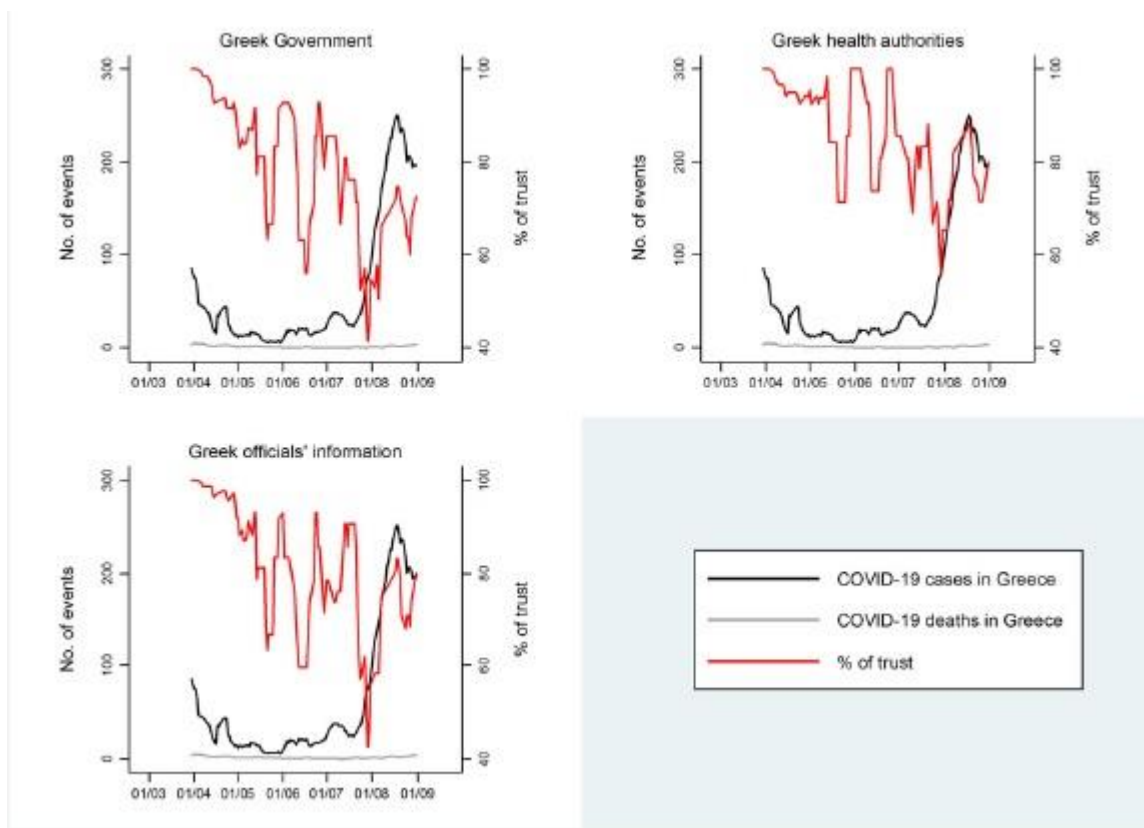
Η παράταση της κρίσης οδήγησε στην αμφισβήτηση της προσέγγισης χάραξης πολιτικής έκτακτης ανάγκης της κυβέρνησης. Στην αρχή της κρίσης, η κυβέρνηση νομοθέτησε με βάση την αίσθηση του επείγοντος να σώσει ζωές. Αυτός ο τρόπος διακυβέρνησης λειτούργησε καλά καθώς η αβεβαιότητα ήταν υψηλή και το κοινό είχε ελάχιστη γνώση για τον Covid-19. Ωστόσο, καθώς η κρίση συνεχιζόταν, αυτός ο τρόπος λειτουργίας αμφισβητήθηκε. Οι κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες προσπάθησαν να πολιτικοποιήσουν εκ νέου τη συζήτηση και αμφισβήτησαν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων (αν οι πολιτικές αντανακλούσαν πραγματικά τις συμβουλές των ειδικών) και το περιεχόμενο των πολιτικών (αν το αυστηρό lockdown ήταν η βέλτιστη πολιτική). Υπό αυτή την έννοια, η αρχική μορφή χάραξης πολιτικής, δηλαδή η στενή σύνδεση της συμβολής των εμπειρογνομόνων με τη νομοθεσία και την εκτελεστική εφαρμογή, έπρεπε να προσαρμοστεί ώστε να περιλαμβάνει στοιχεία δημόσιας συζήτησης. Σε αυτή την πιο λεπτή διαδικασία, το ελληνικό κράτος αποδείχθηκε λιγότερο αποτελεσματικό σε σύγκριση με την πρώτη φάση της πανδημίας.[53]

Τα παραπάνω δεδομένα θα τα αναλύσουμε περεταίρω σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης αξιολόγησης για το επίπεδο εμπιστοσύνης στις αποφάσεις πολιτικής που λαμβάνονται σχετικά με την πανδημία της νόσου του κορωνοϊού (COVID-19) μεταξύ των συμμετεχόντων στη Μελέτη Υγείας της Ηπείρου (EHS) [20]. Συμμετείχαν συνολικά 563 συμμετέχοντες (μέση ηλικία 49 ετών, 60% γυναίκες).

Οι διαθέσιμες στο κοινό πληροφορίες σχετικά με την πανδημία COVID-19 χαρακτηρίστηκαν ως καλές (20,8%) και πολύ καλές (42,2%) από περισσότερο από το μισό δείγμα της μελέτης (Σχήμα 4.1), αλλά οι απαντήσεις διέφεραν ανά χρονική περίοδο με περισσότερους συμμετέχοντες να αναφέρουν καλύτερη ποιότητα πληροφορίες όταν πήραν συνέντευξη πριν σε σύγκριση με μετά τις 4 Μαΐου 2020 (κατά χρονική περίοδο: 70,6% έναντι 58,3% έναντι 50,9%).

Το ποσοστό των συμμετεχόντων στη μελέτη που ανέφεραν απόλυτη και μέτρια εμπιστοσύνη στην ελληνική κυβέρνηση για τον μετριασμό της εξάπλωσης του ιού ήταν 44 και 40,7%, αντίστοιχα. Αυτά τα ποσοστά αυξήθηκαν με την υψηλότερη ηλικία των συμμετεχόντων και ήταν υψηλότερα με την προηγούμενη ώρα της συνέντευξης (απόλυτη εμπιστοσύνη ανά χρονική περίοδο:

55,7% έναντι 41,9% έναντι 17,7%, Παρόμοιο μοτίβο παρατηρήθηκε και όσον αφορά την εμπιστοσύνη στις ελληνικές υγειονομικές αρχές για τον μετριασμό της εξάπλωσης του ιού και στις επίσημες ελληνικές πηγές πληροφόρησης σχετικά με την πανδημία COVID-19. Όταν σχεδιάστηκε ο εβδομαδιαίος κινητός μέσος όρος των κρουσμάτων και των θανάτων COVID-19 στην Ελλάδα έναντι του εβδομαδιαίου κινητού μέσου ποσοστού των συμμετεχόντων που ανέφεραν απόλυτη ή μέτρια εμπιστοσύνη στις ελληνικές αρχές, η εμπιστοσύνη των συμμετεχόντων φαινόταν να μειώνεται σταδιακά με την πάροδο του χρόνου χωρίς να ακολουθεί το πρότυπο Κρούσματα COVID-19 στην Ελλάδα .

Σχήμα 3.3 : Εβδομαδιαίος κινητός μέσος όρος επιβεβαιωμένων κρουσμάτων και θανάτων COVID-19 στην Ελλάδα μαζί με το εβδομαδιαίο κινητό μέσο ποσοστό συμμετεχόντων που ανέφεραν απόλυτη ή μέτρια εμπιστοσύνη στην ελληνική κυβέρνηση (πάνελ Α), τις ελληνικές υγειονομικές αρχές (πίνακας Β) και τις πληροφορίες Ελλήνων αξιωματούχων (πάνελ Γ) στη Μελέτη Υγείας Ηπείρου.

Στο Σχήμα 3.3 παρατηρούμε πως ο αριστερός άξονας Υ αντιπροσωπεύει απόλυτες συχνότητες και ο δεξιός άξονας Υ αντιπροσωπεύει ποσοστά. Η μπλε γραμμή δείχνει τον αριθμό των κρουσμάτων από 1/3-1/9 2020, η κόκκινη γραμμή την εμπιστοσύνη των πολιτών και η γκρι γραμμή τους θανάτους από Covid19. Στοιχεία για καθημερινά κρούσματα και θανάτους COVID19 στην Ελλάδα ελήφθησαν από τον Εθνικό Οργανισμό Δημόσιας Υγείας.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων εξέφρασε υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης στις ελληνικές αρχές για την παροχή πληροφοριών και τον μετριασμό της εξάπλωσης του SARS-CoV-2. Τα αποτελέσματα αυτά μπορεί να αποδοθούν στην αμεσότητα της ελληνικής κυβέρνησης για τη λήψη αυστηρών μέτρων λίγο μετά την καταγραφή των πρώτων κρουσμάτων COVID-19 στην Ελλάδα.

Οι αναλύσεις ανά περίοδο έδειξαν ότι τα υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης στις ελληνικές αρχές για τον μετριασμό της εξάπλωσης του ιού μειώθηκαν με τον καιρό, καθώς το ποσοστό απόλυτης και μέτριας εμπιστοσύνης στην ελληνική κυβέρνηση και τις υγειονομικές αρχές μειώθηκε από περίπου 92% και 94% τον Μάρτιο/Απρίλιο 2020 σε 61 και 73% τον Ιούλιο/Αύγουστο 2020, αντίστοιχα. Η οπτική επιθεώρηση των τάσεων δεν παρείχε πληροφορίες σχετικά με μια πιθανή συσχέτιση μεταξύ της απογαλακτισμού εμπιστοσύνης και των προτύπων του αριθμού των επιβεβαιωμένων κρουσμάτων COVID-19 ή των επακόλουθων θανάτων στην Ελλάδα. Πιθανές εξηγήσεις για τη σταδιακή μείωση της εμπιστοσύνης των συμμετεχόντων θα μπορούσαν να είναι ο αρνητικός οικονομικός και αντιληπτός αντίκτυπος στην υγεία των μέτρων lockdown στις πεποιθήσεις και την εμπιστοσύνη των συμμετεχόντων μετά το lockdown στους αξιωματούχους και η αναζωπύρωση της επιδημίας τον Αύγουστο του 2020 στην Ελλάδα.

3.2 Οι κοινωνικές επιπτώσεις της Πανδημίας στην Σουηδία

3.2.1 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τον Midgley (1995), η κοινωνική ανάπτυξη μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε τρεις κύριες προσεγγίσεις: (α) την ατομικιστική προσέγγιση - με την πεποίθηση ότι η ευημερία ολόκληρης της κοινωνίας ενισχύεται όταν τα άτομα προσπαθούν να προωθήσουν τη δική τους ευημερία, (β) την κοινοτική προσέγγιση —με την πεποίθηση ότι οι άνθρωποι και οι κοινότητες έχουν εγγενή ικανότητα να οργανωθούν για να διασφαλίσουν ότι οι βασικές τους ανάγκες ικανοποιούνται, τα προβλήματά τους επιλύονται και δημιουργούνται ευκαιρίες για πρόοδο και (γ) η κρατιστική προσέγγιση—με την πεποίθηση ότι το κράτος ενσαρκώνει το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου και ότι έχει ευθύνη να προάγει την ευημερία όλων των πολιτών. Η Σουηδία ως έθνος μπορεί να χαρακτηριστεί ότι έχει δύο αντίθετες τάσεις: η μία προς τον ατομικισμό και η άλλη προς τον κολεκτιβισμό (Daun, 2010). Μεταξύ άλλων, η Σουηδία είναι παγκοσμίως γνωστή για την προώθηση της ατομικής ελευθερίας και ελευθερίας

(ατομικιστική), καθώς και για το ισχυρό της κράτος πρόνοιας (κολεκτιβιστική). Θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει ότι η απάντηση της Σουηδίας στον COVID-19 βασίζεται επίσης σε έναν συνδυασμό ατομικιστικών και κρατιστικών προσεγγίσεων για την κοινωνική ανάπτυξη.

Καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, το PHA έχει ενθαρρύνει άτομα όλων των ηλικιών στη Σουηδία να βγαίνουν έξω και να διατηρούνται σε φόρμα μέσω περιπάτους ή τρεξίματος, αρκεί να μην έχουν συμπτώματα κρυολογήματος ή γρίπης και να σέβονται τις συστάσεις για «κοινωνικά αποστασιοποίηση» (SVT News, 2020). Τα σουηδικά δάση και η αστική φύση έχει βρεθεί ότι είναι ζωτικής σημασίας για την προαγωγή της υγείας των ανθρώπων κατά την περίοδο του COVID-19 (Arslanovic & Flygt, 2020· Samuel et al., 2020). Τα άτομα με πνευματική και σωματική ικανότητα συνθέτουν μια υγιή κοινωνία. Ως εκ τούτου, οι στρατηγικές και οι μηχανισμοί για την προαγωγή και τη διατήρηση της υγείας του ατόμου, που αποτελούν ζωτική συνιστώσα του δικαιώματος στην υγεία στο πλαίσιο της κοινωνικής ανάπτυξης, πρέπει να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται προσεκτικά κατά τη διάρκεια πανδημιών. Η πανδημία COVID-19 έχει σοβαρές επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία όλων των Σουηδών, μέσω της έκθεσης σε υψηλά επίπεδα σε μη μεταδοτικές ασθένειες, άγχος, φόβο και στρες, το 22,2% ανέφερε κλινικά σημαντικά επίπεδα καταθλιπτικών συμπτωμάτων και το 10,9% έδειξε πιθανή μείζονα κατάθλιψη. Επιπλέον, το 28,3% ανέφερε κλινικά σημαντικά επίπεδα άγχους (Elisabet Rundung, 2021 . Front. Public Health).

Πιο αναλυτικά θα αντλήσουμε δεδομένα από την έρευνα της McCracken LM (2020) για τις ψυχολογικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Σουηδία όπου αποτελούνταν από 1.212 συμμετέχοντες (73% γυναίκες) που αντιπροσώπευαν και τις 21 κομητείες της Σουηδίας και διεξήχθη 2,5 μήνες μετά την πρώτη εμφάνιση του COVID-19 στις 31 Ιανουαρίου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας εμφανίζουν σημαντικά ποσοστά σημαντικής κατάθλιψης (30%), άγχους (24,2%) και αϋπνίας (38%) στη Σουηδία. Σε αναλύσεις συσχέτισης, παράγοντες που συνδέονται σημαντικά θετικά με αυτούς τους δείκτες ψυχικής υγείας περιλάμβαναν το να υπάρχει ένα άτομο στο νοικοκυριό που κινδυνεύει για δυσμενείς εκβάσεις από τον COVID-19, να ζει σε διαμέρισμα σε προάστιο, να είναι άνεργος, να εργάζεται με μερική απασχόληση, να είναι σε αναρρωτική άδεια ή φοιτητής, ανύπαντρος, ιστορικό προβλήματος ψυχικής υγείας, τρέχοντα συμπτώματα του COVID-19 και ανησυχίες για την υγεία, την οικογένεια ή την οικονομία. Παράγοντες που συσχετίστηκαν σημαντικά αρνητικά με αυτά τα μέτρα περιλάμβαναν την ηλικία, την εκπαίδευση, το εισόδημα, τον αριθμό των μικρών παιδιών στο σπίτι και την αυτοαξιολόγηση της γενικής κατάστασης υγείας. Είναι σημαντικό ότι το ιστορικό ενός προβλήματος ψυχικής υγείας ξεχώρισε ως ο ισχυρότερος προγνωστικός παράγοντας όλων των αποτελεσμάτων ψυχικής υγείας που αξιολογήθηκαν. Γενικά, οι παράγοντες ευαλωτότητας

του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της κακής συνολικής υγείας που αξιολογήθηκε από τον εαυτό τους και το ιστορικό προβλημάτων ψυχικής υγείας συνέβαλαν περισσότερο στην εξηγούμενη διακύμανση στην κατάθλιψη, το άγχος και την αϋπνία. Ταυτόχρονα, η παρουσία συμπτωμάτων του COVID-19 και οι συγκεκριμένες ανησυχίες που σχετίζονται με αυτήν την πάθηση συνέβαλαν επίσης στους δείκτες ατομικής ψυχικής υγείας.

Η εξέταση της κατάθλιψης, του άγχους και της αϋπνίας σε συνδυασμούς μεταξύ τους αποκαλύπτει μια περαιτέρω διευκρινιστική προοπτική για τον αντίκτυπο. Ο αριθμός των ατόμων που πληρούν κριτήρια για ένα σημαντικό πρόβλημα σε οποιαδήποτε από τις προαναφερθείσες συνθήκες είναι 45,6%, αφήνοντας το 54,4% να μην πληροί τα κριτήρια για καμία προϋπόθεση. Φυσικά, παρατηρείται και εδώ ότι αυτές οι καταστάσεις είναι εξαιρετικά συννοσηρικές. Στην πραγματικότητα, το ποσοστό των ατόμων που πληρούν κριτήρια για σημαντικά συμπτώματα και στις τρεις παθήσεις είναι 16,9%, που είναι το ίδιο με το ποσοστό που πληρούν τα κριτήρια για οποιαδήποτε μεμονωμένη, 17,0%, και τα δύο αυτά ποσοστά είναι μεγαλύτερα από τον αριθμό που πληρούν κριτήρια για οποιαδήποτε δύο, 11,6%.

Ένας σημαντικός αριθμός των ερωτηθέντων περιγράφει προβλήματα σε σοβαρό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου του 6,2% του δείγματος που ανέφερε σοβαρή κατάθλιψη, 10,6% σοβαρό άγχος και 3,1% σοβαρή αϋπνία. [55].

Επιπλέον, 180 άτομα, ή το 14,9% του συνολικού δείγματος, ανέφεραν ότι είχαν σκέψεις αυτοκτονίας τις τελευταίες δύο εβδομάδες, εκ των οποίων το 5,5% ανέφερε ότι έκανε αυτές τις σκέψεις περισσότερες από τις μισές φορές ή σχεδόν κάθε μέρα. Είναι σημαντικό ότι από τις θετικές περιπτώσεις, το 28,6% δεν αναφέρει κανένα προηγούμενο πρόβλημα ψυχικής υγείας, πράγμα που μπορεί να σημαίνει ότι περίπου το 1/3 βιώνει κλινικά σημαντικά επίπεδα κατάθλιψης, άγχους ή/και αϋπνίας για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Τα αποτελέσματα εδώ που αφορούν τις πιθανές ψυχολογικές επιπτώσεις του COVID-19 στη Σουηδία φαίνεται να δείχνουν ότι, συνολικά, αυτές οι επιπτώσεις δεν είναι χειρότερες και δεν είναι καλύτερες από τις επιπτώσεις που έχουν δείξει προηγούμενες μελέτες στην Ιταλία ή την Κίνα. Οι διαφορές στις μεθόδους δειγματοληψίας και πρόσληψης και στα μέτρα που χρησιμοποιούνται, εκτός από το χρονικό πλαίσιο από άποψη πανδημίας, καθιστούν δύσκολη την ακριβή σύγκριση.

Ωστόσο, σταθερά, σε κάθε χώρα και σε κάθε χρονική στιγμή, τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι για οποιαδήποτε μεταβλητή ψυχικής υγείας και ευεξίας που αξιολογήθηκε, σημαντικά ποσοστά ανθρώπων φαίνεται να επηρεάζονται αρνητικά, περίπου μεταξύ ενός στους έξι και ενός στους τρεις ανθρώπους, σε οποιοδήποτε από τα μεταβλητές που αξιολογήθηκαν. Αυτά τα ποσοστά πιθανώς σημαντικής κατάθλιψης, άγχους και αϋπνίας που

εντοπίστηκαν εδώ σε 30,0, 24,2 και 38% είναι σημαντικά υψηλότερα από τα ποσοστά 10,8, 14,7 και 7-10% που βρέθηκαν σε σουηδικές έρευνες γενικού πληθυσμού, κατά τη διάρκεια μη πανδημίας, χρησιμοποιώντας τα ίδια μέτρα για την κατάθλιψη και το άγχος, αλλά ένα διαφορετικό μέτρο για την αϋπνία [55].

Μεταξύ αυτών, μόνο η ηλικία εμφανίστηκε ως σταθερά, σημαντικά και μοναδικά αρνητικά συνδεδεμένη με την ψυχική υγεία και ευεξία. Αυτό σημαίνει ότι τα νεότερα άτομα φαίνεται να επηρεάζονται περισσότερο από τα ηλικιωμένα άτομα, αυτό το εύρημα είναι σύμφωνο με μια προηγούμενη μελέτη που ανέφερε ότι τα άτομα στις νεότερες ηλικιακές ομάδες παρουσίασαν υψηλότερο επίπεδο ψυχολογικής δυσφορίας κατά τη διάρκεια της επιδημίας COVID-19. Μπορεί οι νέοι να έχουν λιγότερη οικονομική ασφάλεια ή λιγότερη κοινωνική σταθερότητα, όντας σε μια μεταβατική φάση της ζωής τους. Επιπλέον, αυτό το εύρημα επιβεβαιώνει επίσης τη γενική (μη πανδημική) διαπίστωση ότι οι νεότεροι άνθρωποι υποφέρουν από προβλήματα ψυχικής υγείας σε μεγαλύτερο βαθμό από τους ηλικιωμένους. Από αυτή την άποψη, είναι πολύ λογικό οι νεότεροι άνθρωποι να είναι πιο ευάλωτοι στις πιθανές επιπτώσεις της πανδημίας στην κακή ψυχική υγεία και ευημερία [55].

3.2.2 ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

Αναφορές σε όλο τον κόσμο δείχνουν ότι τα lockdown, η καραντίνα και οι περιορισμοί συνέβαλαν σε περισσότερες περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας που προέκυψαν με αρνητικές συνέπειες (Shah and Mufeed, 2022). Επιπλέον, οι Shah and Mufeed, (2022) ισχυρίζονται ότι η επιβολή αυστηρών περιορισμών και καραντίνας σε ολόκληρο τον πληθυσμό συμβάλλει σε περισσότερες προκλήσεις για τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας που γίνονται πιο ευάλωτα. Είναι μια πρόκληση για τις φεμινίστριες κοινωνικές λειτουργούς και τους ενδιαφερόμενους να βοηθήσουν τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας, καθώς επιβαρύνονται από περισσότερο φόρτο εργασίας κατά την τρέχουσα κρίση της πανδημίας COVID-19 (Shah and Mufeed, 2022). Μια προηγούμενη μελέτη από τους Petersson & O Hanson (2022), δείχνει ότι γυναίκες και παιδιά έχουν βιώσει ενδοοικογενειακή βία κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Αρκετές γυναίκες στη Σουηδία έχουν εκτεθεί σε σωματική κακοποίηση και η βία αυξήθηκε γρήγορα κατά τη διάρκεια της πανδημίας λόγω των περιορισμών μερικού lockdown που τέθηκαν σε εφαρμογή από την κυβέρνηση της Σουηδίας (Petersson & Hanson, 2022). Οι περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας που αναφέρθηκαν στην αστυνομία το 2021 αυξήθηκαν κατά 3 τοις εκατό σε σύγκριση με το έτος 2020 (Petersson &

Hansson, 2022). Στη Γουατεμάλα, η εμπειρική έρευνα δείχνει ότι η ενδοοικογενειακή βία αυξήθηκε με υψηλό ρυθμό λόγω των lockdown και των εντολών παραμονής στο σπίτι κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid 19 (Issue, Casanova & Piquero, 2021). Η ανεργία λόγω απώλειας θέσεων εργασίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid 19 και οι οικονομικοί περιορισμοί συνέβαλαν στην πίεση στις σχέσεις που είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην ενδοοικογενειακή βία κατά τη διάρκεια της πανδημίας (Issue et al., 2021). Οι εβδομαδιαίες κλήσεις στην Αστυνομία λόγω ενδοοικογενειακής βίας ήταν πιο συχνές κατά τη διάρκεια των lockdown (Issue et al., 2021). Προηγούμενη έρευνα του Vranda (2021) ισχυρίζεται ότι η πανδημία COVID-19 και τα lockdown οδήγησαν σε αυξημένη ενδοοικογενειακή βία των γυναικών, απομόνωση και μειωμένο σύστημα υποστήριξης στην Ινδία. Το Υπουργείο Υγείας και η Ανάπτυξη των Γυναικών και του Παιδιού δεν έχουν λάβει αρκετά μέτρα για την εισαγωγή στρατηγικών και πολιτικών για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών στην Ινδία (Vranda, 2021).

Υπάρχουν στοιχεία ότι τα μερικά lockdowns που επιβλήθηκαν από την κυβέρνηση της Σουηδίας και το υπουργείο Υγείας συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην κοινωνική απομόνωση στα περισσότερα από τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 [56]. Τα θύματα είχαν λιγότερη κίνηση και αναγκάστηκαν να μείνουν σπίτι με τους δράστες τους, αναγκάζοντας έτσι να περνούν περισσότερο χρόνο με τον θύτη. Η κυβέρνηση της Σουηδίας πέρασε οδηγίες σύμφωνα με τις οποίες οι άνθρωποι μπορούν να εργάζονται από το σπίτι αντί από τα γραφεία τους, εάν το επάγγελμα το επέτρεπε. Έτσι, αυτές οι οδηγίες παραμονής στο σπίτι έκαναν τα θύματα να περνούν τον περισσότερο χρόνο με τους δράστες, με αποτέλεσμα να τα υποβάλλουν σε μεγαλύτερη ευπάθεια. Υπάρχει κοινή συμφωνία μεταξύ όλων των συμμετεχόντων ότι το μερικό lockdown συνέβαλε στην κοινωνική απομόνωση, όπου τα περισσότερα από τα θύματα είχαν ελάχιστες ή καθόλου κοινωνικές σχέσεις με τις οικογένειες ή τους φίλους τους. Κάποιοι έχασαν τη δουλειά τους και αναγκάστηκαν να μείνουν σπίτι με τους δράστες, ενώ κάποιοι δούλευαν από τα σπίτια τους [56].

Η πανδημία του COVID-19 προκάλεσε αβεβαιότητες και αρνητικές επιπτώσεις στο μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού (Yenilmez and Celik, 2020). Όταν τα lockdowns και οι εντολές παραμονής στο σπίτι επιβλήθηκαν από τις περισσότερες χώρες στον κόσμο, η κοινωνική απομόνωση έγινε ο κανόνας της ημέρας, οι άνθρωποι άρχισαν να πέφτουν σε κατάθλιψη και να κάνουν κατάχρηση αλκοόλ, επομένως αυξήθηκαν τα κρούσματα ενδοοικογενειακής βίας (Mojahed et al., 2021). Η κατάχρηση αλκοόλ έχει εξηγηθεί ως σημαντικός παράγοντας κινδύνου για την ενδοοικογενειακή βία. Σύμφωνα με κοινωνικούς λειτουργούς της Σουηδίας [56] ανέφεραν ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid 19

υπήρξαν αυξημένες περιπτώσεις κατάχρησης αλκοόλ που σχετιζόταν με την κατάθλιψη που προκάλεσε η πανδημία και πως η κατάχρηση αλκοόλ λόγω κατάθλιψης είναι μερικοί από τους κοινωνικούς στρεσογόνους παράγοντες που προκάλεσαν περισσότερες περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας στη Σουηδία.

Η κατάχρηση οινόπνευματος έχει συσχετιστεί με τη βία από τους συντρόφους. Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για σχέση μεταξύ της υπερβολικής κατανάλωσης αλκοόλ και της ενδοοικογενειακής βίας. Όσο περισσότερες ευκαιρίες υπάρχουν για πρόσβαση ή αγορά αλκοόλ, τόσο πιο πιθανό είναι να συμβεί σοβαρή ενδοοικογενειακή βία (Allen, 2013).

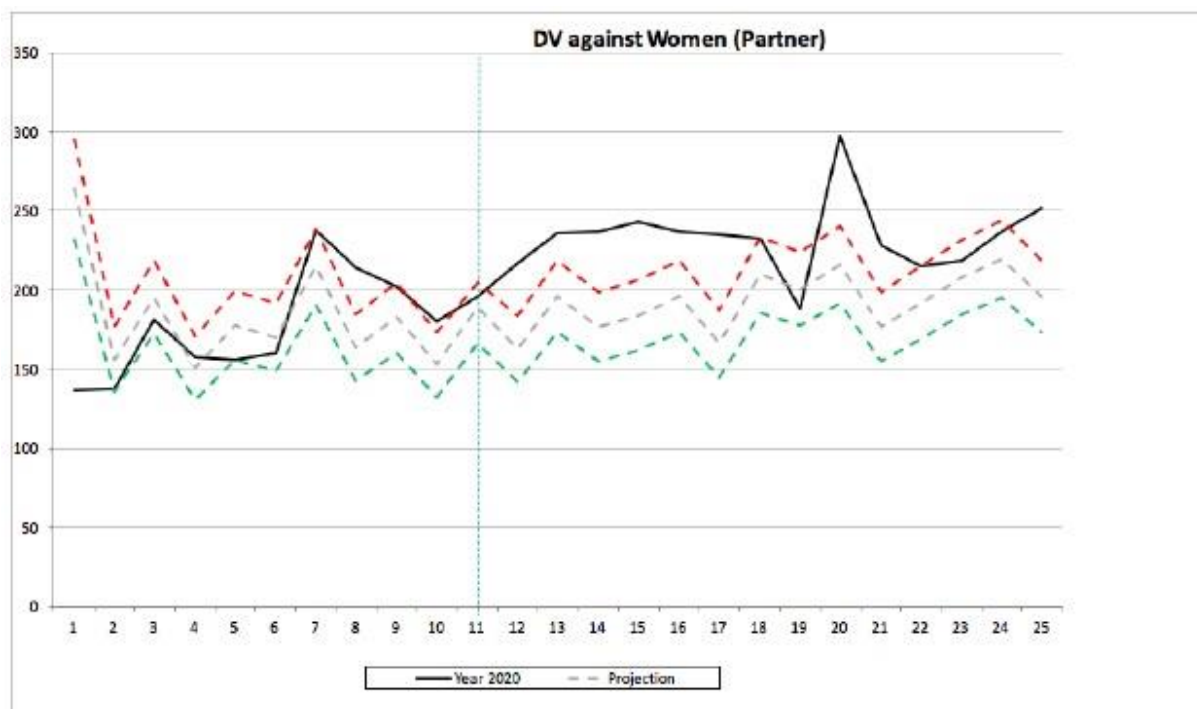
Ένας άλλος παράγοντας που συνέβαλε σε περισσότερες περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας είναι η οικονομική εξάρτηση από τον δράστη. Με την κυβέρνηση να εφαρμόζει μερικούς περιορισμούς και να μείνω στο σπίτι σε όλο τον κόσμο, χωρίς εξαίρεση από τη Σουηδία, αυτό έχει προκαλέσει ξαφνικές διαταραχές στις αγορές εργασίας και στις μετακινήσεις ανθρώπων. Είναι η πρώτη φορά στη σύγχρονη οικονομική ιστορία που οι κυβερνήσεις επέβαλαν σκόπιμα εκτεταμένους περιορισμούς στην οικονομική δραστηριότητα για να προστατεύσουν την υγεία των ανθρώπων. Η παγκόσμια επίδραση της πανδημίας COVID-19 σε σχέση με την απάντηση της κυβέρνησης με lockdown και εντολές παραμονής στο σπίτι έχει οδηγήσει σε κλείσιμο επιχειρήσεων και εκτεταμένη ανεργία (Kabeer et al., 2021).

Μια γυναίκα έχει το δικαίωμα να αναφέρει ή να επικοινωνήσει με τις αρχές για να ζητήσει βοήθεια όταν κακοποιείται. Ωστόσο, λόγω της οικονομικής τους εξάρτησης από τους συντρόφους τους σιωπούν και προτιμούν να μείνουν με τους δράστες. Πολλοί άνθρωποι, συμπεριλαμβανομένων γυναικών, έχασαν την εργασία τους κατά τη διάρκεια του Covid-19 στη Σουηδία και εξαιτίας αυτού, οι γυναίκες που επλήγησαν δεν είχαν άλλη επιλογή από το να εξαρτώνται από τους συντρόφους τους για οικονομικούς πόρους. Η έκθεση που δημοσιεύτηκε από τη Στατιστική Αρχή (2020), δικαιολογούσε επίσης την έλλειψη απασχόλησης δηλώνοντας ότι «το 2020, ολόκληρη η σουηδική κοινωνία σημαδεύτηκε από το ξέσπασμα του covid-19 και η αγορά εργασίας δεν αποτέλεσε εξαίρεση». Οι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 86.000 άτομα σε 459.000 άτομα. Η έλλειψη απασχόλησης οδηγεί σε οικονομική εξάρτηση, η οποία είναι ένας από τους κύριους λόγους που οι γυναίκες γίνονται πιο ευάλωτες και μένουν πίσω στις καταχρηστικές σχέσεις τους [56].

Η αδυναμία πολλών γυναικών να είναι οικονομικά ανεξάρτητες είχε ως αποτέλεσμα περισσότερες περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, καθώς οι δράστες συνήθως έχουν όλες τις οικονομικές θέσεις και τον απόλυτο έλεγχο στα οικονομικά της οικογένειας και πίστευαν ότι οι γυναίκες δεν έχουν λόγο στη σχέση. Υπήρξε υψηλότερο ποσοστό βίας κατά των γυναικών

που εξαρτώνται οικονομικά από τους συντρόφους τους σε σύγκριση με τις γυναίκες που είναι οικονομικά ανεξάρτητες [56].

Παρακάτω παρουσιάζονται στοιχεία από την μελέτη για την επίδραση του COVID-19 στην ενδοοικογενειακή βία στη Σουηδία κατά τους πρώτους 6 μήνες του 2020 του Πανεπιστημίου της Malmö [8], της οποίας θα αντλήσουμε και θα εξετάσουμε τα κύρια αποτελέσματα.

Σχήμα 3.4 : Ενδοοικογενειακή βία από σύντροφο για γυναίκες κατά τις πρώτες 26 εβδομάδες του 2020 στην Σουηδία.

Το Σχήμα 3.4 απεικονίζει τις καταγγελίες από ενδοοικογενειακή βία (από έναν σύντροφο) κατά τις πρώτες 26 εβδομάδες του 2020 για γυναίκες. Ο συνολικός αριθμός των κρουσμάτων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν 5473. Εμφανίζεται επίσης μια προβολή των προβλεπόμενων περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας χρησιμοποιώντας τη μέθοδο LUPP, η οποία υπολογίζεται χρησιμοποιώντας δεδομένα από τις πρώτες 26 εβδομάδες του 2018 και του 2019 (γκρι διακεκομμένη γραμμή). Μαζί με την προβολή, εμφανίζεται ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% μέσω των μέγιστων και ελάχιστων γραμμών που αντιπροσωπεύονται με κόκκινο και πράσινο αντίστοιχα. Το γράφημα εμφανίζει τον αριθμό των εβδομαδιαίων περιπτώσεων παραμένει ως επί το πλείστον πολύ κοντά και πάνω από το μέγιστο διάστημα εμπιστοσύνης που περιγράφεται με κόκκινο χρώμα. Είναι ενδιαφέρον, ωστόσο, ότι αυτή η αύξηση παρατηρείται ότι λαμβάνει χώρα ακόμη και από την εβδομάδα 7, δηλαδή πριν από την

εφαρμογή των περιορισμών COVID-19 στη Σουηδία (εβδομάδα 11). Επιπλέον, τα κρούσματα ενδοοικογενειακής βίας παρέμειναν υψηλότερα από το προβλεπόμενο όριο μεταξύ της εβδομάδας 12 και 18, προτού υποχωρήσουν για λίγο εντός του διαστήματος εμπιστοσύνης και αυξήθηκαν ξανά γύρω στην εβδομάδα 20.

Σε σύγκριση με το 2019, τα στοιχεία του 2020 παρουσίασαν σημαντική αύξηση στον αριθμό των κρουσμάτων κατά 15% όμως το έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας ήταν σε άνοδο ακόμη και πριν από την εφαρμογή περιορισμών για τον COVID-19 στη Σουηδία. Για αυτό τον λόγο δεν μπορούμε να συμπεράνουμε με ακρίβεια αν μοναδικός λόγος για την αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας είναι η πανδημία.

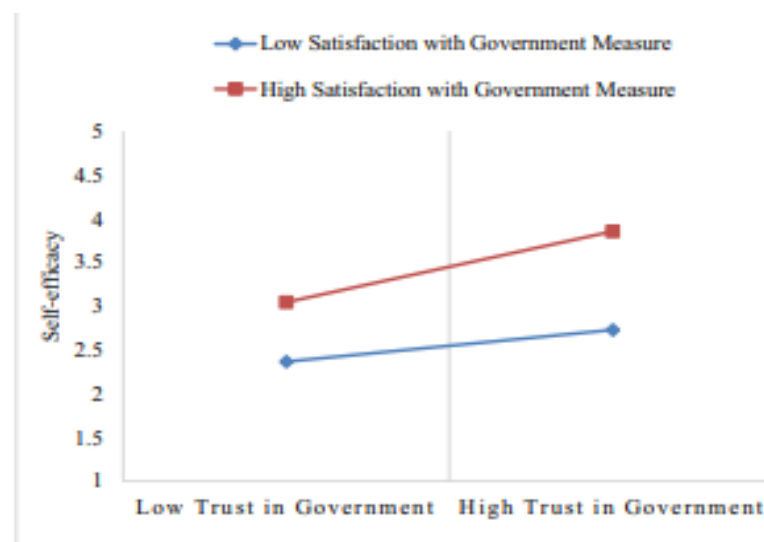
3.2.3 ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Κατά τη διάρκεια της επιδημίας του COVID-19, οι κοινές στρατηγικές που υιοθετήθηκαν από τις περισσότερες πληγείσες χώρες περιελάμβαναν lockdown και εντολές παραμονής στο σπίτι ως μέτρα για να κρατήσουν τους πολίτες χωρισμένους για να σπάσει την αλυσίδα μετάδοσης. Ωστόσο, η Σουηδία υιοθέτησε μια πολύ διαφορετική μέθοδο για την καταπολέμηση της επιδημίας COVID-19, με τα δημοτικά σχολεία, τα εστιατόρια, τα μπαρ, τα γυμναστήρια και τα δημόσια πάρκα να έχουν παραμείνει ανοιχτά. Ωστόσο, οι εταιρείες ενθαρρύνθηκαν να επιτρέπουν στους υπαλλήλους τους να εργάζονται από το σπίτι κατά την κρίση τους.

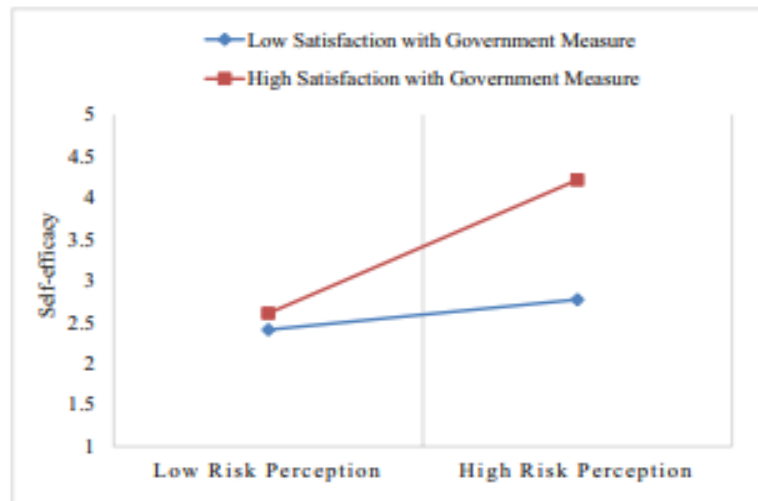
Ο επιδημιολόγος Anders Tegnell, υποστήριξε τέτοιες στρατηγικές και αρνήθηκε να εφαρμόσει τις οδηγίες του ΠΟΥ σχετικά με τα lockdown και τις καραντίνες. Η αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Isabella Lövin υπερασπίστηκε αυτή τη στρατηγική και σημείωσε ότι η Σουηδία θεωρεί την πανδημία COVID-19 «μαραθώνιο και όχι σπριντ» και ότι οι πολίτες σε χώρες που εφαρμόζουν αυστηρά μέτρα τελικά δεν υπακούουν σε αυτά τα μέτρα (Anderson, 2020). Έτσι, τα μέτρα της Σουηδίας για την αντιμετώπιση του COVID-19 βασίζονται στο κρίσιμο στοιχείο της ευθύνης των πολιτών, ενώ η κυβέρνηση τονίζει τις απαραίτητες ενέργειες, όπως η κοινωνική απόσταση με τους ηλικιωμένους, και παρέχει πλήρη αυτονομία στους πολίτες της (Rolander, 2020). Συγκεκριμένα, ο Σουηδός Πρωθυπουργός είπε πρόσφατα ότι «οι κρατικοί μας φορείς και το σύστημα υγείας μας κάνουν ό,τι μπορούν. Ωστόσο, κάθε άτομο στη Σουηδία πρέπει να αναλάβει ατομική ευθύνη. Αν όλοι αναλάβουν την ευθύνη, μπορούμε να κρατήσουμε υπό έλεγχο την εξάπλωση του ιού. Ακολουθήστε τις συμβουλές των αρχών: εάν

έχετε έστω και τα παραμικρά συμπτώματα, μην πάτε στη δουλειά και αποφύγετε να συναντήσετε άλλους ανθρώπους» (Πρωθυπουργικό Γραφείο, 2020)»

. Ωστόσο, με βάση τον αριθμό των θανάτων και των λοιμώξεων που συνδέονται με τον COVID-19, η Σουηδία έχει υψηλά ποσοστά μόλυνσης και θανάτων, ειδικά στα σπίτια ηλικιωμένων. Το σουηδικό σύστημα υγειονομικής περίθαλψης δεν έχει επιβαρυνθεί με πολλούς νοσηλευόμενους ασθενείς επειδή η Σουηδία έχει σημαντική χωρητικότητα ΜΕΘ (Anderson, 2020). Επιπλέον, η επιτυχία ή η αποτυχία της αντίδρασης της Σουηδίας στο ξέσπασμα του COVID-19 θα είναι ασαφής για πολλούς μήνες, αλλά ο πρωταρχικός καθοριστικός παράγοντας για την επιτυχία μιας τέτοιας πολιτικής θα μπορούσε να είναι εάν η Σουηδία μπορεί να επιτύχει φυσική ανοσία στην αγέλη. Ωστόσο, η επιτυχία οποιασδήποτε πολιτικής στη Σουηδία εξαρτάται βασικά από την ικανοποίηση του κοινού με τα μοναδικά μέτρα που εφαρμόζει η κυβέρνηση [9].

Σχήμα 3.5 Επιδράσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ της εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και της ικανοποίησης από τα κυβερνητικά μέτρα για την αυτό-αποτελεσματικότητα πολιτών στην Σουηδία.

Σχήμα 3.6 Επιδράσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ της αντίληψης κινδύνου και της ικανοποίησης από τα κυβερνητικά μέτρα στην αυτό-αποτελεσματικότητα πολιτών στην Σουηδία.

Τα σχήματα Σχήμα 3.5 και Σχήμα 3.6 παρουσιάζουν την υψηλή έναντι της χαμηλής ικανοποίησης με τις γραμμές παλινδρόμησης των κυβερνητικών μέτρων (+1 και -1 τυπική απόκλιση από τον μέσο όρο) κάθε αποτελέσματος. Το Σχήμα 3.5 του πρώτου φαινομένου αλληλεπίδρασης δείχνει ότι η θετική σχέση μεταξύ εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και αυτοαποτελεσματικότητας είναι πιο ουσιαστική (η κλίση είναι πιο έντονη) όταν τα άτομα έχουν υψηλό και όχι χαμηλό επίπεδο ικανοποίησης με τα κυβερνητικά μέτρα.

Όσον αφορά το δεύτερο αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης Σχήμα 3.6, το γράφημα αποκαλύπτει ότι η θετική σχέση μεταξύ αντίληψης κινδύνου και αυτοαποτελεσματικότητας είναι ισχυρότερη (η κλίση είναι πιο έντονη) όταν τα άτομα έχουν υψηλό και όχι χαμηλό επίπεδο ικανοποίησης.

Η σουηδική στρατηγική για τον COVID-19 είναι ένα σαφές παράδειγμα μιας κυβέρνησης -εκπροσώπου του λαού της- που μοιράζεται τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντά της με αυτούς τους ανθρώπους, στην πρόθεσή της να προστατεύσει τα συμφέροντα αυτών των ανθρώπων, ιδιαίτερα των πιο ευάλωτων στην κοινωνία. Αυτός είναι ίσως ο καλύτερος τρόπος για την ανάπτυξη της αμοιβαιότητας που έχει γίνει το σήμα κατατεθέν μιας κοινωνίας υψηλής εμπιστοσύνης, που βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των πολιτών και μεταξύ των πολιτών και του κράτους (Trägårdh & Özkirimli, 2020).

Είναι διαπιστωμένο ότι τα επίπεδα εμπιστοσύνης της Σουηδίας στην ικανότητα της κυβέρνησης και των υγειονομικών αρχών να καθοδηγήσουν τη χώρα μέσω της κρίσης του COVID-19 είναι αρκετά υψηλά. Η ιδεολογία ήταν ισχυρότερος προγνωστικός παράγοντας

εμπιστοσύνης γιατί σε περιόδους εθνικής έκτακτης ανάγκης, οι άνθρωποι τείνουν να υποστηρίζουν και να εμπιστεύονται περισσότερο τις εθνικές τους κυβερνήσεις.

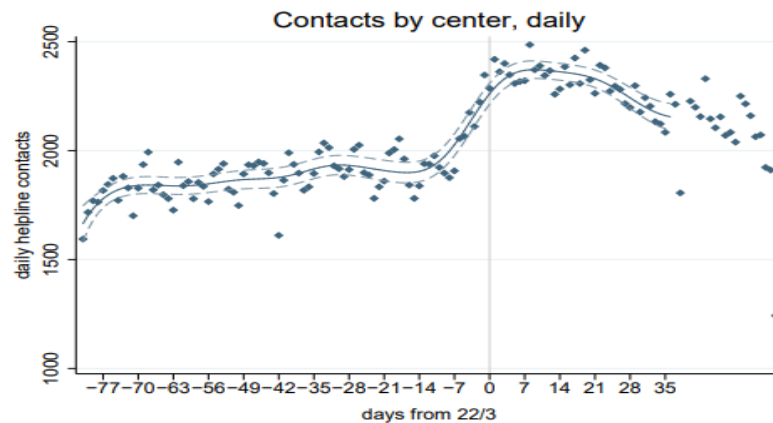
Όπως υποδεικνύεται από τα ευρήματα της μελέτης από το άρθρο στο “ Current Psychology” (2021), οι Σουηδοί πολίτες που ερωτήθηκαν σε αυτή τη μελέτη ανέφεραν υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης στην κυβέρνησή τους για την προστασία τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας και υψηλό επίπεδο αντιληπτού κινδύνου από τον ιό COVID-19, τα οποία ενισχύουν την ευαισθητοποίηση των ατόμων για τον κίνδυνο που ενέχει ο COVID-19. Αυτοί οι παράγοντες ενισχύουν την πίστη τους στην ικανότητά τους να υιοθετούν τα συνιστώμενα προληπτικά μέτρα και να θεσπίζουν αλλαγές συμπεριφοράς για την καταπολέμηση της εξάπλωσης του COVID-19 στη Σουηδία. Είναι σημαντικό, όπως αποκαλύφθηκε σε αυτή τη μελέτη, οι Σουηδοί είναι πιθανότατα ικανοποιημένοι με τα κυβερνητικά μέτρα που εφαρμόζονται για την καταπολέμηση του ιού. Με τη σειρά τους, η ικανοποίησή τους με τα κυβερνητικά μέτρα ενισχύει τις θετικές επιπτώσεις της εμπιστοσύνης προς την κυβέρνηση και της αντίληψης κινδύνου για την αυτοαποτελεσματικότητα. Ως εκ τούτου, τα ευρήματα αυτής της μελέτης είναι σημαντικά γιατί υπογραμμίζουν ότι, παρόλο που οι κυβερνήσεις παγκοσμίως εφαρμόζουν μέτρα όπως η κοινωνική απόσταση, τα εθνικά lockdown και οι εντολές παραμονής στο σπίτι κατά τη διάρκεια της πανδημίας (Hussain, 2020), η ικανοποίηση των ανθρώπων με αυτά τα κυβερνητικά μέτρα διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην ικανότητα του κοινού να προστατεύει τον εαυτό του και στη διαμόρφωση της εμπιστοσύνης του στην κυβέρνηση και στο πώς να αντιλαμβάνεται τον κίνδυνο της απειλής.

3.3 Οι κοινωνικές επιπτώσεις της Πανδημίας στην Γερμανία

3.3.1 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΚΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

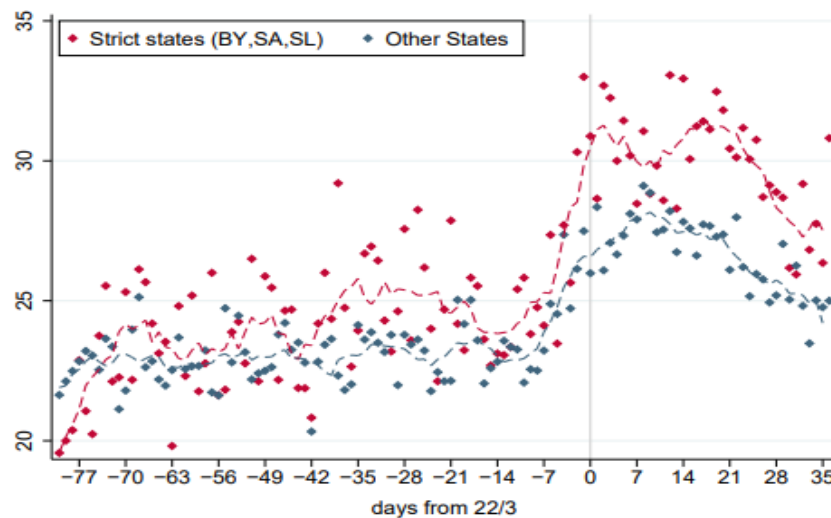
Το TS (<https://www.telefonseelsorge.de/>) είναι η μεγαλύτερη τηλεφωνική και διαδικτυακή γραμμή βοήθειας για κρίσεις που προσφέρεται στη Γερμανία. Είναι δωρεάν, ανώνυμη, εν μέρει χρηματοδοτούμενη από την κυβέρνηση και η μόνη διευκόλυνση στη Γερμανία που προσφέρει τηλεφωνικές συνομιλίες μέρα και νύχτα για άτομα σε κρίση. Από τα αποτελέσματα της μελέτης του Πανεπιστήμιου του Φράιμπουργκ [4] όπου εξέτασε τα τηλεφωνήματα στο TS για την περίοδο του πρώτου lockdown στην Γερμανία (2020) θα βγάλουμε τα συμπεράσματα μας.

Εξετάζοντας την ανάπτυξη των επαφών ανά θέμα, δηλαδή επαφές που αφορούν την ψυχική και σωματική υγεία (Σχήμα 3.9) και τη βία (Σχήμα 3.10) μας επιτρέπει να κατανοήσουμε καλύτερα τι κρύβεται πίσω από την ισχυρή συνολική αύξηση.

Σχήμα 3.7 : Καθημερινές επαφές προς την γραμμή βοήθειας των πολιτών της Γερμανίας από 22/3/2020 έως 27/4/2020

Το Σχήμα 3.7 δείχνει την εξέλιξη του ημερήσιου αριθμού των επαφών της γραμμής βοήθειας γύρω από την ημερομηνία κοινωνικού αποκλεισμού (22/03/2020) στη Γερμανία. Κατά Χ άξονα απεικονίζονται η μέρες πριν το lockdown και μετά. Ο αριθμός 0 αντιπροσωπεύει την μέρα που ανακοινώθηκε το lockdown. Κατά άξονα Υ απεικονίζεται ο μέσος όρος τηλεφωνημάτων το TS.Συνολικά, οι επαφές αυξήθηκαν απότομα περίπου μία εβδομάδα πριν από το εθνικό κοινωνικό lockdown, από περίπου 1800 σε σχεδόν 2400 επαφές την ημέρα. Μετά από περίπου 3 εβδομάδες, ο αριθμός των επαφών αρχίζει να μειώνεται ξανά, αλλά παραμένει αυξημένος σε περίπου 2200 καθημερινές επαφές στα τέλη Απριλίου.

Σχήμα 3.8 : Μέσος όρος καθημερινών επαφών γραμμή βοήθειας των πολιτών της Γερμανίας από 22/3/2020 έως 27/4/2020 ανά κέντρο, αυστηρές και μη αυστηρές πολιτείες

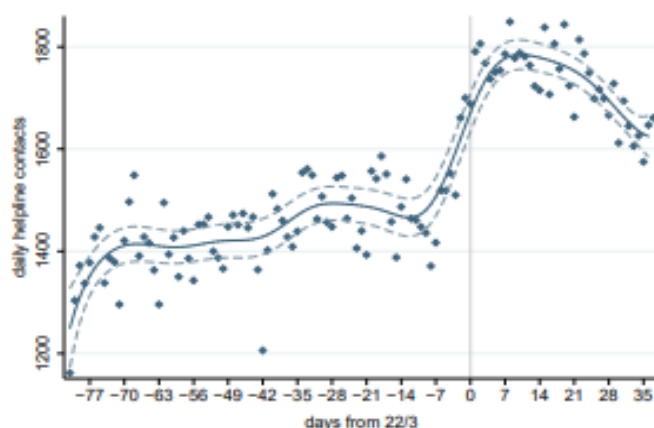
Το Σχήμα 3.8 δείχνει τον μέσο αριθμό ημερήσιων επαφών για μια γραμμή βοήθειας-κέντρο περίπου την ίδια ώρα, διακρίνοντας τις αυστηρές (κόκκινη γραμμή) και λιγότερο αυστηρές (μπλε γραμμή) καταστάσεις περιορισμού. Πριν από το lockdown, ένα μέσο κέντρο δεχόταν περίπου 22-25 επαφές κάθε μέρα, χωρίς ουσιαστική διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων.

Κατά Χ άξονα απεικονίζονται η μέρες πριν το lockdown και μετά. Ο αριθμός 0 αντιπροσωπεύει την μέρα που ανακοινώθηκε το lockdown. Κατά άξονα Υ απεικονίζεται ο μέσος όρος τηλεφωνημάτων το TS.

Γύρω από την ημερομηνία του lockdown, ο μέσος αριθμός αυξάνεται κατά περίπου 5 επαφές την ημέρα και η αύξηση φαίνεται να είναι ελαφρώς ισχυρότερη στις αυστηρές πολιτείες του lockdown.

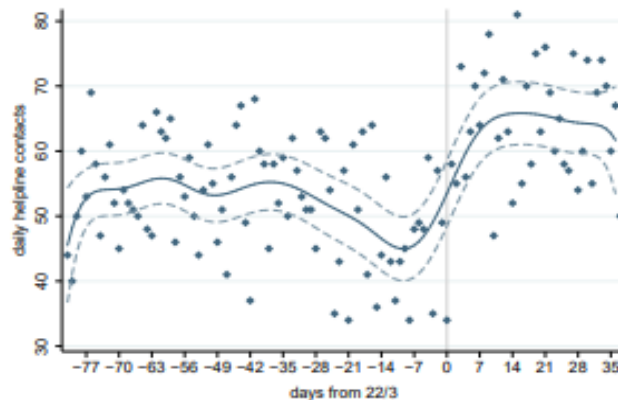
Το Σχήμα 3.9 δείχνει ότι η συνολική αύξηση οφείλεται σε επαφές που σχετίζονται με θέματα ψυχικής υγείας που έχουν αυξηθεί απότομα από περίπου 1400 καθημερινές επαφές σε περίπου 1800. Αν και δεν είναι τόσο ισχυρή όσο η αύξηση των επαφών που σχετίζονται με την ψυχική υγεία, βλέπουμε επίσης μια ελαφριά αύξηση στις επαφές που μιλούν για σωματική και σεξουαλική βία. Σημειώστε ότι ο πραγματικός αριθμός της ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να είναι υψηλότερος από ό,τι υποδηλώνει το Σχήμα 3.10, καθώς τα θύματα ενδέχεται να μην μπορούν να επικοινωνήσουν με τη γραμμή βοήθειας ενώ βρίσκονται σε lockdown με τον βασανιστή τους.

Σχήμα 3.9 : Τηλεφωνήματα προς την γραμμή βοήθειας των πολιτών της Γερμανίας από 22/3/2020 έως 27/4/2020 για θέματα που αφορούν την ψυχική και σωματική υγεία.

Στον οριζόντιο, Χ άξονα απεικονίζονται οι μέρες πριν το lockdown και μετά. Ο αριθμός 0 αντιπροσωπεύει την μέρα που ανακοινώθηκε το lockdown. Στον κάθετο άξονα Υ απεικονίζεται ο μέσος όρος τηλεφωνημάτων το TS.

Σχήμα 3.10 : Τηλεφωνήματα προς την γραμμή βοήθειας των πολιτών της Γερμανίας από 22/3/2020 έως 27/4/2020 για θέματα που αφορούν την βία

Σχετικά με την ψυχική υγεία υπάρχουν περαιτέρω χωρισμένες σε υποκατηγορίες και εξετάζονται τα θέματα της μοναξιάς, του εθισμού και του αυτοκτονικού ιδεασμού.

Η μοναξιά, δηλαδή η αντιληπτή ασυμφωνία μεταξύ επιθυμητών και υφιστάμενων σχέσεων, αποτελεί βασικό μέλημα σχετικά με την επίδραση των πολιτικών κοινωνικής αποστασιοποίησης. Υπάρχει μια απότομη αύξηση από περίπου 400 σε 550–600 καθημερινές

επαφές κατά τη διάρκεια της εβδομάδας του εθνικού lockdown. Οι επαφές κορυφώθηκαν μετά από περίπου δύο εβδομάδες και άρχισαν να μειώνονται ξανά, αλλά δεν επανήλθαν πλήρως στο επίπεδο πριν από το κλείδωμα. Οι επαφές που σχετίζονται με τον εθισμό φαίνεται να μειώνονται αμέσως πριν από το lockdown, από περίπου 60 επαφές σε λίγο περισσότερες από 50, αλλά στη συνέχεια αυξάνονται με καθυστέρηση περίπου μίας εβδομάδας σε περίπου 70 καθημερινές επαφές. Τα κλειστά σύνορα μπορεί επιπλέον να οδηγήσουν στο να γίνουν ακριβότερα τα παράνομα ναρκωτικά.

Το αποτέλεσμα είναι πιο έντονο για τις επαφές που σχετίζονται με την ψυχική υγεία, οι οποίες αυξάνονται σημαντικά ξεκινώντας από την πρώτη εβδομάδα lockdown και κορυφώνονται τη δεύτερη εβδομάδα. Η πρόσθετη επαφή που σχετίζεται με τη σωματική και τη σεξουαλική βία είναι θετική και εξαιρετικά σημαντική την πρώτη εβδομάδα μετά το lockdown και στη συνέχεια φαίνεται να ισοπεδώνεται.

Κατά το δεύτερο κύμα του COVID-19 (2021) η επιβάρυνση της ψυχικής υγείας παρέμεινε υψηλή και η χρήση αλκοόλ, νικοτίνης και άλλων ουσιών αυξήθηκε.

Τα συμπτώματα γενικευμένου άγχους πάνω από το όριο για τουλάχιστον μέτρια συμπτώματα άγχους βρέθηκαν για το 23,4%. Συμπτώματα κατάθλιψης πάνω από το όριο για μείζονα καταθλιπτικά συμπτώματα αναφέρθηκαν από το 20,4% του δείγματος.

Οποιαδήποτε χρήση αλκοόλ τις τελευταίες 30 ημέρες τον Ιανουάριο 2021 αναφέρθηκε από το 67,5% του δείγματος. Το 3,5% ανέφερε ότι είχε πει περισσότερες από 25 ημέρες τις τελευταίες 30 ημέρες. Μια μέτρια ποσότητα αλκοόλ με ένα ή δύο ποτά σε κάθε περίπτωση αναφέρθηκε από το 74,9% των γυναικών. Η υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ (>5 ποτά ανά περίσταση) εμφανίστηκε στο 6,8%. Σε οόλους, αναφέρθηκε αύξηση στη χρήση αλκοόλ κατά 23%, ενώ 18,5% μείωσε τη χρήση αλκοόλ. Οι αλλαγές στη χρήση αλκοόλ ήταν διαφορετικές μεταξύ των ηλικιακών ομάδων. Στις νεότερες (18–34 ετών) και στις μεγαλύτερες (+55 ετών) ομάδες, οι αλλαγές ήταν παρόμοιες και προς τις δύο κατευθύνσεις. Στη νεότερη ομάδα, το 23,9% μειώθηκε και το 24,4% αύξησε τη χρήση ουσιών. στην παλαιότερη ομάδα, το 14,5% μειώθηκε και το 14,5% αύξησε τη χρήση αλκοόλ. Στην ομάδα μέσης ηλικίας (35–54 ετών), το 15,3% μειώθηκε και το 25,2% αύξησε τη χρήση ουσιών [57].

Η χρήση νικοτίνης αναφέρθηκε από το 23%, το 28,4% κάπνιζε/άτμιζε περισσότερο και το 10,9% μείωσε τη χρήση νικοτίνης. Μεταξύ των παράνομων ουσιών, η κάνναβη χρησιμοποιήθηκε συχνότερα (2,7%), ακολουθούμενη από τις αμφεταμίνες (0,7%), την κοκαΐνη (0,5%) και τα μη συνταγογραφούμενα οπιοειδή αναλγητικά (0,4%). Όσον αφορά τη χρήση παράνομων ουσιών, το 44% κατανάλωνε συχνότερα την προτιμώμενη ουσία και το 20% μείωσε τη χρήση της παράνομης ουσίας [57].

Οι ψυχολογικές συνέπειες του COVID-19 φαίνεται να έχουν επηρεάσει διαφορετικά τμήματα του πληθυσμού σε διαφορετικούς βαθμούς, όπως ακριβώς επηρεάζει και η ίδια η μόλυνση. Παρά τα αυξημένα συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους κατά το δεύτερο κύμα κορονοϊού, υψηλότεροι προσωπικοί και οικονομικοί πόροι πιθανώς επέτρεψαν στα άτομα να αντιμετωπίσουν το αυξημένο άγχος, την κατάθλιψη και το άγχος με πιο λειτουργικό τρόπο. Εξαίρεση σε αυτό φαίνεται να αποτελεί η υποομάδα των χρηστών παράνομων ουσιών, οι οποίοι αύξησαν τη χρήση της προτιμώμενης εθιστικής ουσίας σχεδόν διπλάσια από αυτή των χρηστών αλκοόλ και νικοτίνης.

Όσο αφορά την οικογενειακή βία κατά το δεύτερο lockdown η μελέτη της Cara Ebert [58] Από τον πληθυσμό της μελέτης μας, συνολικά 25,33% γυναίκες ανέφεραν λεκτική και σωματική σύγκρουση, αντίστοιχα, με τον σύντροφό τους. Οι γυναίκες εκτέθηκαν επίσης σε συναισθηματικές μορφές κακοποίησης: 3,82% έδειξαν ότι ένιωθαν ότι απειλούνται από τον σύντροφό τους. Το 2,23% ήταν περιορισμένοι στα σπίτια τους. και το 4,58% ανέφεραν ότι ελέγχονται από την άποψη της περιορισμένης επικοινωνίας με επαφές έξω από το σπίτι τους. Μάθαμε ότι 6,58% ή άλλο μέλος του νοικοκυριού είχαν τιμωρήσει σωματικά (ένα από) τα παιδιά τους . Σε σύγκριση με τα νοικοκυριά που δεν βρίσκονταν σε καραντίνα, ο κίνδυνος σωματικής σύγκρουσης ήταν υπερδιπλάσιος στα νοικοκυριά που βρίσκονταν σε καραντίνα στο σπίτι [58].

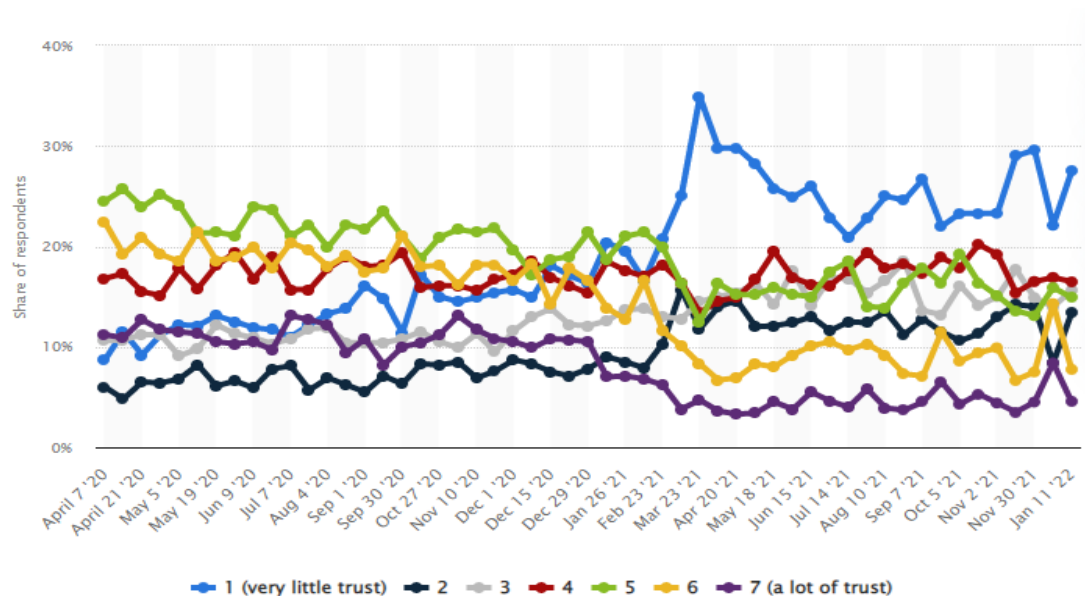
3.3.2 ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η κοινωνική εμπειρία της κρίσης αλλάζει ορισμένες κοινωνικές συνθήκες για την πολιτική δράση, για παράδειγμα αλλάζοντας τους λόγους, τις αξίες και τις προσδοκίες προς το κράτος. Το πόσο επίμονες θα γίνουν αυτές οι αλλαγές δεν μπορεί να απαντηθεί επί του παρόντος.

Το κράτος αποφάσισε να προβεί σε βαθιές περικοπές στις προσωπικές και εταιρικές ελευθερίες ως προληπτικό μέτρο για να αποτρέψει μια αναμενόμενη κρίση, δηλαδή την υπερφόρτωση του συστήματος υγείας. Οι έρευνες δείχνουν ότι η εισαγωγή των δραστικών περιορισμών όχι μόνο έγινε αποδεκτή αλλά και υποστηρίχθηκε από μεγάλη πλειοψηφία [5].

Λίγες εβδομάδες μετά την έναρξη ισχύος των μέτρων, ο αριθμός των μηνύσεων κατά των περιορισμών και των διαμαρτυριών αυξήθηκε, ωστόσο σύμφωνα με το «πολιτικό βαρόμετρο ZDF», ακόμη και σε εκείνο το σημείο το 81% του πληθυσμού εξακολουθούσε να αξιολογεί το έργο της ομοσπονδιακής κυβέρνησης στην κρίση του κορονοϊού ως καλή, ενώ

μόνο το 13% την αξιολόγησε ως κακή (στις 8 Μαΐου 2021). Η δημοσκόπηση «ARD Deutschlandtrend» ανέφερε επίσης ότι η σαφής πλειοψηφία του 67% δήλωσε ότι ήταν ικανοποιημένος ή πολύ ικανοποιημένος με το έργο της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, σε σύγκριση με το 32 % που δήλωσαν ότι ήταν λιγότερο ικανοποιημένοι ή δεν ήταν καθόλου ικανοποιημένοι (στις 7 Μαΐου 2021) [5].

Σχήμα 3.11: Εμπιστοσύνη πολιτών στην Γερμανική κυβέρνηση από 4/2020 έως 1/2022

(Πηγή : <https://www.statista.com/>)

Όπως παρατηρούμε και στο Σχήμα 3.11 οι περισσότερες από τις πολιτικές λαμβάνουν τεράστια υποστήριξη τις πρώτες εβδομάδες του lockdown. Περισσότερο από το 90% του πληθυσμού υποστήριξε το κλείσιμο δημόσιων εγκαταστάσεων (όπως σχολεία και πανεπιστήμια), το κλείσιμο των συνόρων και την απαγόρευση δημόσιων συγκεντρώσεων με περισσότερους από 100 συμμετέχοντες. Το lockdown και η αυστηρή διαταγή παραμονής στο σπίτι έλαβαν επίσης υποστήριξη της πλειοψηφίας. Το κοινό ήταν πιο επικριτικό για το κλείσιμο των δημόσιων συγκοινωνιών και επίσης για την παρακολούθηση κινητών τηλεφώνων μολυσμένων ατόμων χωρίς τη συγκατάθεσή τους, αν και κυρίως το ένα τρίτο υποστήριξε μια τέτοια πολιτική. Με την πάροδο του χρόνου, με τη μείωση του αριθμού των κρουσμάτων και την υψηλότερη ευαισθητοποίηση για το οικονομικό κόστος των μέτρων περιορισμού, η υποστήριξη μειώθηκε σταθερά για όλες τις πολιτικές. Παρατηρούμε την πιο απότομη μείωση στη στήριξη για το κλείσιμο των δημόσιων εγκαταστάσεων, η οποία μειώθηκε από την υποστήριξη 95% την εβδομάδα 1 σε περίπου 40% υποστήριξη στις αρχές Μαΐου. Ο πληθυσμός στη Γερμανία έγινε εξίσου κρίσιμος ως προς την εντολή παραμονής στο σπίτι και λίγο λιγότερο

από το 10% του πληθυσμού υποστήριξε μια εντολή παραμονής στο σπίτι τον Απρίλιο 2021. Παρατηρούμε μία σημαντική μείωση της ευημερίας από την πρώτη έως την πρώτη καραντίνα, την αποδοχή των περιοριστικών μέτρων και την εμπιστοσύνη προς την Γερμανική κυβέρνηση που μπορεί να χαρακτηριστεί ως πανδημική κόπωση των πολιτών της Γερμανίας ενάντια στα αυστηρά lockdown.

Άλλα μέτρα έχασαν την υποστήριξη, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των διεθνών ταξιδιών (-25 ποσοστιαίες μονάδες) και της απαγόρευσης συγκεντρώσεων περισσότερων από 100 συμμετεχόντων (-5 ποσοστιαίες μονάδες). Λίγο πριν ξεκινήσει η πρώτη επαναλειτουργία, η πλειοψηφία εξακολουθούσε να υποστηρίζει αυτά τα δύο μέτρα. Επίσης, μόνο πολύ λίγα άτομα (γύρω στο 5%) δεν υποστήριζαν κανένα από τα μέτρα καραντίνας. Συνολικά, κατά τη διάρκεια του lockdown, το κοινό στη Γερμανία έγινε πιο επικριτικό σχετικά με εκείνες τις πολιτικές που είχαν τον ισχυρότερο αρνητικό αντίκτυπο στην καθημερινή τους ζωή, όπως τα μέτρα σχετικά με το κλείσιμο δημόσιων εγκαταστάσεων και τις εντολές παραμονής στο σπίτι, ενώ η απαγόρευση διεθνών ταξιδιών ή η απαγόρευση μεγαλύτερων δημόσιων εκδηλώσεων εξακολουθούσε να υποστηρίζεται από την πλειοψηφία [5].

3.4 Ανάλυση

Σε Ελλάδα και Γερμανία η πανδημία Covid-19 οδήγησε σε παρατεταμένη έκθεση στο στρες. Τα μέτρα ασφαλείας που υιοθετήθηκαν για τη διαχείριση της πανδημίας είχαν διαφορετικές συνέπειες στα άτομα, ανάλογα με τον κοινωνικό ρόλο που επενδύονταν. Ορισμένα τμήματα του πληθυσμού φαίνεται να είναι περισσότερο εκτεθειμένα στον κίνδυνο αγχωδών, καταθλιπτικών και μετατραυματικών συμπτωμάτων επειδή είναι πιο ευαίσθητα στο στρες. Η πανδημία έχει επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ζουν τις διαπροσωπικές σχέσεις.

Μεγαλύτερες συμπεριφορικές αντιδράσεις στην πανδημία, δηλαδή η υπερβολική χρήση συμπεριφορών ασφάλειας/ελέγχου και η μεγαλύτερη συμμόρφωση με τις κατευθυντήριες γραμμές, φάνηκε να ενισχύουν τον φόβο, πιθανώς λόγω αυξημένης ευαισθητοποίησης σχετικά με τη μόλυνση.

Ομοίως στην Σουηδία, όπου ακολούθησε διαφορετική πορεία προς την διαχείριση της πανδημίας τα ποσοστά των ψυχολογικών διαταραχών ήταν αυξημένα.

Επίσης μερικά ποσοστά όπως αυτά της ενδοοικογενειακής βίας δεν είναι ακόμα ευρέως γνωστά ή δεν έχουν πλήρως ερευνηθεί, όμως και στις τρεις χώρες υπάρχει μία απότομη αύξηση.

Ένας μεγάλος παράγοντας που έπλεξε ρόλο στις κοινωνικές επιπτώσεις είναι η εμπιστοσύνη των πολιτών προς την κυβέρνηση . Στην Σουηδία η εμπιστοσύνη για την δράση της κυβέρνησης ήταν μεγάλη ,κάτι που καθιστά τους πολίτες να νιώθουν ασφάλεια τόσο στα οικονομικά τους όσο και στα κοινωνικά τους και για αυτό το λόγο τα επίπεδα των ψυχολογικών επιπτώσεων είναι χαμηλά , κάτι το οποίο δεν ένιωθαν οι πολίτες της Γερμανίας και της Ελλάδας μερικούς μήνες μετά την Πανδημία.

Σε αυτό το στάδιο, δεν είναι ούτε δυνατό να διατυπωθούν οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της πανδημίας ολοκληρωμένα και σε αξιόπιστη εμπειρική βάση. Αυτά εξαρτώνται από τις αποφάσεις που θα ληφθούν κατά τους τρέχοντες μήνες και από το πώς θα εξελιχθεί η περαιτέρω εξάπλωση της νόσου. Ως εκ τούτου, η παρούσα ανάλυση βασίζεται σε αρχικά αποτελέσματα έρευνας, αναφορές μέσω ενήμερωσης και εύλογες υποθέσεις σχετικά με τον κοινωνικό αντίκτυπο μέχρι σήμερα, και σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι σαφές εάν οι παρατηρήσεις και οι συνέπειες θα επιμείνουν ή θα εξαφανιστούν.

Κεφάλαιο 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η πανδημία του κορονοϊού COVID19 εμφανίστηκε στα τέλη του 2019 στην Κίνα και στις αρχές του επόμενου έτους εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Πρόκειται για ένα γεγονός πρωτόγνωρο, το οποίο επηρέασε την παγκόσμια οικονομία, αλλά και γενικότερα την κοινωνία σε πολλά επίπεδα. Η παρούσα μελέτη εστιάζει στις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας σε Ελλάδα, Γερμανία, Σουηδία, τρεις χώρες με διαφορετικά μέτρα περιορισμού και αντιμετώπισης. Παρακάτω θα αναλύσουμε και θα συγκρίνουμε τα συμπεράσματα και των τριών χωρών.

Ο Πίνακας 4.1 παρουσιάζει μια διακρατική συγκριτική παράθεση των βασικών μέτρων που ελήφθησαν στις τρεις χώρες (Ελλάδα, Γερμανία, Σουηδία) καθώς και βασικές κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις. Από την ανάλυση των μέτρων πολιτικής αντιμετώπισης της πανδημίας, παρατηρούμε ότι η Γερμανία είχε τα πιο αυστηρά μέτρα, ακολουθούμενη η Ελλάδα και τέλος η Σουηδία όπου υιοθέτησε ένα διαφορετικό σύστημα διαχείρισης της πανδημίας χωρίς περιορισμούς και lockdown, αλλά με την ατομική ευθύνη των πολιτών της. Η διακρατική σύγκριση των δεικτών νοσηρότητας / θνητότητας από την πανδημία, έδειξε μια αναντιστοιχία. Η Ελλάδα παρουσιάζει ίδια κρούσματα και περισσότερους θανάτους από την Σουηδία όπου δεν υπήρξε lockdown. Από την άλλη η Γερμανία με ένα από τα πιο αυστηρά lockdown στην Ευρώπη έχει λιγότερους κατά 2% θανάτους από την Σουηδία και 9% από την Ελλάδα και λιγότερο αριθμό νοσήσαντων και από τις δύο χώρες κατά 3,4%. Σημαντικές διαφοροποιήσεις παρατηρούνται και στις οικονομικές επιπτώσεις όπου με βάση το ΑΕΠ η Ελλάδα είχε το χαμηλότερο ποσοστό με -8,5 % σε σύγκριση με την Γερμανία που είχε -4,5% και την Σουηδία με -2.9%

Η Ελλάδα που είχε αυστηρό lockdown παρότι παρείχε μεγάλη οικονομική υποστήριξη στους πληγέντες από την πανδημία, είχε μεγάλες οικονομικές επιπτώσεις. Αναλυτικότερα το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 8,5%, επίπεδο χαμηλότερο από κράτη-μέλη της Ευρωζώνης όπως η Ιταλία (-9,5%), η Γαλλία (-9,5%) και η Ισπανία (-11,5%) καθώς και μεγάλη μείωση τζίρου για τις επιχειρήσεις 12,4%. Συγκεκριμένα, σε ετήσια βάση, η ύφεση του τρίτου τριμήνου αποδίδεται, κυρίως, στη συμπίεση των εξαγωγών υπηρεσιών, που μειώθηκαν κατά 80% λόγω των εξελίξεων στην τουριστική βιομηχανία.

	ΕΛΛΑΔΑ			ΓΕΡΜΑΝΙΑ			ΣΟΥΗΔΙΑ		
1	ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
2	Αναστολή εκπαίδευσης,εστίασης, εμπορικών καταστημάτων,γυμναστήριων ,δικαστήριων , θέατρων και κινηματογράφων.	Το 69% του συνολικού τζίρου των ελληνικών επιχειρήσεων επηρεάστηκαν άμεσα από την πανδημία .	Ψυχολογικές επιπτώσεις	Αναστολή εκπαίδευσης,εστίασης, εμπορικών καταστημάτων,γυμναστήριων ,δικαστήριων , θέατρων και κινηματογράφων.	Η μεταποιητική δραστηριότητα μειώθηκε κατά 10,4%, κυρίως λόγω των διαταραχών της εφοδιαστικής αλυσίδας	Ψυχολογικές επιπτώσεις	Έμφαση στην ατομική ευθύνη	Απότομη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας εμπορίου	Ψυχολογικές επιπτώσεις
3	Οικονομική υποστήριξη στους μακροχρόνια άνεργους, εργαζομένους με αναστολή και σε ορισμένα επαγγέλματα	ΑΕΠ μείωση κατά 8.5%	Αυξημένα επίπεδα άγχους	Επιδόματα ελάχιστου εισοδήματος για άτομα που αναζητούν εργασία και κοινωνική βοήθεια.	ΑΕΠ μείωση κατά4.6%	Αυξημένα επίπεδα άγχου	Απαγόρευση εισόδου στη χώρα μη υπηκόων εκτός της ζώνης ΕΕ	ΑΕΠ μείωση κατά 2.9%	Αυξημένα επίπεδα άγχους
4	Μείωση 25% στις εισφορές κοινωνικής ασφάλισής των ελεύθερων επαγγελματιών	Μείωση του τζίρου κατά -12,4%	Υψηλά επίπεδα φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19	Επίδομα διαβίωσης για να στηριχθούν ιδιαίτερα οι μικροεπιχειρηματίες και οι αυτοαπασχολούμενοι που υπέστησαν σημαντικές απώλειες εισοδήματος λόγω της κρίσης του COVID-19.	Οι εξαγωγές και οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν το 2020, κατά 9,9% και 8,6%	Υψηλά επίπεδα φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19	Καμία αναστολή σχολείων,καταστημάτων και εστίασης παρά μόνο περιορισμός στα άτομα.	Οι εξαγωγές και οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν το 2020, κατά 5% και 6%	Υψηλά επίπεδα φόβου που σχετίζεται με τον COVID-19
5	Παράταση 2 μηνών σε επιδόματα του κράτους	Μείωση της λειτουργικής κερδοφορίας (EBITDA) κατά -39%	Αισθημά μοναξιάς	Εγγύηση ύπαρξης για παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών	Η κατανάλωση αγαθών μειώθηκε κατά 6%	Αισθημά μοναξιάς	Σύντομη εργασία : Μείωση εργασίας κατά 80%	Η κατανάλωση αγαθών μειώθηκε κατά 4.7%	Υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση
6	Επιδότηση ενοικίου	Προσωρινές μειώσεις του ΦΠΑ που ώθησαν προσωρινά τον πληθωρισμό προς τα κάτω το 2020 (-2), αλλά αύξησαν προσωρινά τον πληθωρισμό το 2021 (+6) καθώς αυτές οι ρυθμίσεις έληξαν.	Άυξηση ενδοοικογενειακής βίας	Νόμος για τη διευκόλυνση της εργασίας σύντομου χρόνου.	Μείωση πλυθωρισμού κατά 0.5% 2020 αλλά το 2021 υπήρξε αύξηση 3.1%	Άυξηση ενδοοικογενειακής βίας		Μείωση πλυθωρισμού κατά 0.4% 2020 αλλά το 2021 υπήρξε αύξηση 3.9%	Άυξηση ενδοοικογενειακής βίας
7		Το Ποσοστό απασχόλης μειώθηκε κατά 2.8% το 2020 από το 2019	Μείωση εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση στο 2ο lockdown	Αυξάνεται το επίδομα βραχυχρόνιας εργασίας για τους εργαζόμενους των οποίων ο χρόνος εργασίας έχει μειωθεί τουλάχιστον κατά 50%.	Άυξηση ανεργίας κατά 1.4 % το 2020	Μείωση εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση στο 2ο lockdown		Άυξηση ανεργίας κατά 3% για το έτος 2020 και 2021	Άυξηση αλκοολισμού
8			Αυξηση αλκοολισμού	Η περίοδος λήψης του επιδόματος ανεργίας παρατείνεται μία φορά κατά τρεις μήνες		Αυξηση αλκοολισμού			
9				Όλοι οι εργαζόμενοι στον τομέα της νοσηλευτικής περίθαλψης θα λάβουν εφάπαξ ειδική πληρωμή					
10				Εφάπαξ επίδομα παιδιού για οικογένειες					

Πίνακας 4.1: Σύγκριση επιπτώσεων και μέτρων αντιμετώπισής μεταξύ των χωρών.

Ομοίως, η γερμανική οικονομία υπέστη βαθιά ύφεση το 2020 με μείωση του ΑΕΠ κατά 4,6%, μια χρονιά που επισκιάστηκε από τον COVID-19, θέτοντας τέλος σε μια δεκαετή πορεία ανάπτυξης. Η πανδημία του COVID-19 είχε τεράστιο αντίκτυπο και στο εξωτερικό εμπόριο. Το έτος 2020 οι εξαγωγές και οι εισαγωγές μειώθηκαν για πρώτη φορά από το 2009, με τις εξαγωγές να μειώνονται κατά 9,9% προσαρμοσμένες στις τιμές και τις εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών κατά 8,6%. Ειδικότερα, οι εισαγωγές υπηρεσιών σημείωσαν σημαντική πτώση λόγω της απότομης πτώσης του τουρισμού.

Η σουηδική στρατηγική για τον COVID-19 παρέχει στον κόσμο ένα μοναδικό εναλλακτικό μοντέλο για παγκόσμια σύγκριση. Η Σουηδία δεν επέβαλε καμία κυβερνητική απαγόρευση παρά μόνο συστάσεις, αφήνοντας στην κρίση και την ατομική ευθύνη των πολιτών τα μέτρα κατά του Covid-19.

Η πτώση του ΑΕΠ της Σουηδίας κατά 2,9% είναι σημαντικά μικρότερη από ό,τι στις χώρες τις οποίες μελετάμε. Αυτό που μόλις τώρα αναδεικνύεται είναι πώς η Σουηδία, παρόλο που άφησε την οικονομία της να λειτουργεί ανεμπόδιστα, εξακολουθεί να έχει υποστεί ζημιές που καταστρέφουν τις επιχειρήσεις και μειώνουν την ευημερία. Κατά τη διάρκεια του 2020, η Σουηδία βίωσε χαμηλότερη μείωση στην εξαγωγές και εισαγωγές αγαθών από την Ελλάδα και την Γερμανία. Όσο αναφορά τον πληθωρισμό κινήθηκε στα ίδια περίπου επίπεδα με την Γερμανία.

Είναι δύσκολο να αξιολογηθεί με νόημα ο αντίκτυπος των διαφορετικών στρατηγικών για τον κορονοϊό χρησιμοποιώντας αυτήν τη μέτρηση, λόγω των διαφορών μεταξύ των οικονομικών δομών των χωρών. Για παράδειγμα, η Σουηδία εξαρτάται λιγότερο από τον τουρισμό, μια βιομηχανία που έχει πληγεί ιδιαίτερα από την πανδημία, από ό,τι η Ελλάδα. Ωστόσο, η επιεική σουηδική προσέγγιση στην πανδημία, που συνεπάγεται λιγότερους επίσημους περιορισμούς, πιθανότατα μείωσε τον οικονομικό αντίκτυπο της πανδημίας.

Όσο αναφορά την ανεργία, η Σουηδία παρουσίασε ένα ποσοστό ανεργίας το οποίο έφτασε το 10.2% και συνέχισε να αυξάνεται και μετά την πανδημία αλλά με χαμηλότερους ρυθμούς. Η Ελλάδα εμφάνισε μείωση στο ποσοστό ανέργων το έτος 2020 κατά 1% και συνεχίστηκε για το 2021 με μείωση 1,5% από την προηγούμενη χρονιά. Διαπιστώνουμε ότι και στη Γερμανία το ποσοστό αύξησης της ανεργίας ήταν μεγάλο για το 2020 όπου αυξήθηκε κατά 1,4% από το προηγούμενο έτος, όμως το 60% της σημαντικά αυξημένης εισροής στην ανεργία τον Απρίλιο του 2020 οφειλόταν στα μέτρα παύσης λειτουργίας. Τα ποσοστά ανεργίας επανήλθαν στις τιμές που ήταν πριν την πανδημία για το 2022.

Στις ψυχολογικές επιπτώσεις της πανδημίας και οι τρεις χώρες είχαν παρόμοια αυξημένα ποσοστά άγχους και κατάθλιψης, τα οποία ήταν περισσότερο εμφανή στις νεαρές ηλικίες, στα άτομα που είχαν ιστορικό ψυχικής υγείας καθώς και στους πολίτες που είχαν χαμηλό βαθμό κοινωνικής ισχύος π.χ. ήταν άνεργοι ή εργασία τους ήταν αβέβαιη. Φαίνεται πως η υπερβολική χρήση συμπεριφορών ασφάλειας/ελέγχου και η μεγαλύτερη συμμόρφωση με τις κατευθυντήριες γραμμές, φάνηκε να ενισχύουν τον φόβο, πιθανώς λόγω αυξημένης ευαισθητοποίησης σχετικά με τη μόλυνση. Επίσης υπήρχε αύξηση στα ποσοστά κατανάλωσης αλκοόλ ιδιαίτερα στις νεαρές ηλικίες, όπου δεν υπάρχει σταθερή εργασία και μισθός. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως ακόμα και στην Σουηδία όπου δεν υπήρχε αυστηρό lockdown και περιορισμοί, τα ποσοστά ψυχολογικών επιπτώσεων αυξήθηκαν ιδιαίτερα στις νεαρές ηλικίες λόγω του φόβου και της αβεβαιότητας για την οικονομική ασφάλεια και την κοινωνική σταθερότητα.

Συνοψίζοντας την κοινωνική απομόνωση, τα ευρήματα δείχνουν μια σαφή ένδειξη ότι τα lockdown λόγω εντολών παραμονής στο σπίτι κλιμάκωσαν τις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας και στις τρεις χώρες. Η ενδοοικογενειακή βία προϋπήρχε και πριν την καραντίνα, αλλά υπάρχει σαφής ένδειξη ότι τα μερικά lockdowns και οι εντολές παραμονής στο σπίτι συνέβαλαν στην αναζωπύρωση και την κλιμάκωση των περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας λόγω κοινωνικής απομόνωσης, καθώς τα περισσότερα από τα θύματα αναγκάστηκαν να μείνουν σπίτι με τους δράστες. Η κοινωνική απομόνωση θεωρήθηκε ως ο κύριος παράγοντας που συνέβαλε στη βία των γυναικών. Λόγω της απομάκρυνσης από τα κοινωνικά δίκτυα και το σύστημα υποστήριξής τους, εγκλωβίστηκαν στο σπίτι στα χέρια των δραστών τους. Τα θύματα υπέφεραν από κατάθλιψη, άγχος και προβλήματα ψυχικής υγείας. Η καθυστερημένη βοήθεια λόγω εργασιακών εντολών στο σπίτι και οι περιορισμοί της κοινωνικής απόστασης για την ελαχιστοποίηση της εξάπλωσης του ιού COVID-19 και τα κλειστά καταφύγια έκαναν πιο δύσκολο για τα θύματα να λάβουν βοήθεια, με αποτέλεσμα ο δράστης να εκμεταλλευτεί περισσότερο το θύμα. Η κοινωνική απομόνωση από την κοινωνία μπορεί να συμβάλει στο να παραβιάζονται περισσότερο οι γυναίκες από τον άνδρα, ειδικά όταν υπάρχουν περισσότεροι στρεσογόνοι παράγοντες που προκαλούνται από τις πανδημίες.

Αναδεικνύοντας τα στοιχεία της ενδοοικογενειακής βίας κατά το πρώτο lockdown λόγω της πανδημίας COVID-19 στην Ελλάδα, διαπιστώνουμε σημαντική αύξηση των καταγγελιών, σχεδόν τετραπλάσια, των κρουσμάτων ενδοοικογενειακής βίας στις γραμμές βοήθειας, που λειτουργούσαν κυρίως στη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων. Ωστόσο, οι στατιστικές της αστυνομίας αντικατοπτρίζουν σημαντική μείωση των αναφερόμενων περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας. Αυτό μπορεί να συνέβη λόγω ότι ήταν δύσκολη η μετακίνηση εν όψη

καραντίνας. Ομοίως η Γερμανία σημείωσε αύξηση 4,4% σε περιπτώσεις πραγματικής ή απόπειρας βίας κατά των οικιακών συντρόφων σε σχέση με το τελευταίο έτος πριν την πανδημία, ενώ η συντριπτική τους πλειονότητα καταγράφηκε εις βάρος των γυναικών (80%).

Αυξημένα περιστατικά βίαιης μεταχείρισης των ανδρών απέναντι στις γυναίκες εμφανίζονται ακόμη και στη Σουηδία που είναι μια χώρα με αυξημένη κοινωνική και οικονομική χειραφέτηση των γυναικών. Και στην περίπτωση αυτή παρουσιάστηκαν αυξημένα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας εις βάρος των γυναικών (Martinsson και Griffin, 2016).

Η εμπιστοσύνη στην Ελλάδα αυξήθηκε στο 35 τοις εκατό και στη Σουηδία στο 62 τοις εκατό. Η διαφορά εξακολουθεί να είναι ένα τεράστιο 27 τοις εκατό το καλοκαίρι του 2020 σε σχέση με μια διαφορά 30 τοις εκατό το 2019. Οι Έλληνες συνεχίζουν να μην εμπιστεύονται την κυβέρνησή τους όπως και οι Γερμανοί ενώ οι Σουηδοί εμπιστεύονται σε μεγάλο βαθμό την κυβέρνηση τους. Σαφώς, οι διαφορές στην εμπιστοσύνη είναι μεγαλύτερες μεταξύ των χωρών παρά με την πάροδο του χρόνου εντός μιας χώρας.

Στην Ελλάδα υπάρχει ουσιώδης δυσπιστία στην ικανότητα της κυβέρνησης να κάνει τη δουλειά της (Εξαδάκτυλος και Ζαχαριάδης 2014). Ως εκ τούτου, ένα διοικητικό στυλ σε συνδυασμό με χαμηλή εμπιστοσύνη οδήγησαν σε μια ισχυρή συγκεντρωτική στρατηγική που αγωνιζόταν να διασφαλίσει τη συμμόρφωση. Η ελληνική απάντηση ήταν μια διαδικασία από πάνω προς τα κάτω, άκρως συγκεντρωτική, όπου η εξουσία λήψης αποφάσεων συγκεντρωνόταν, το μήνυμα δημιουργήθηκε και παραδόθηκε κεντρικά και τα αυστηρά μέτρα που υιοθετήθηκαν σε εθνικό επίπεδο επιβάλλονταν από το κράτος. Αυτή η στρατηγική λειτούργησε καλά για να δείξει ότι η κυβέρνηση είχε τον έλεγχο της κατάστασης: σαφές μήνυμα, παρέλαση εμπειρογνομosύνης, επιβολή μέτρων.

Η κατάσταση είναι διαφορετική στη Σουηδία. Ο Οργανισμός Δημόσιας Υγείας δημιούργησε μια αποκεντρωμένη απάντηση που αποτελείται από πολύ λίγα μέτρα σε εθνικό επίπεδο και γενικές κατευθυντήριες γραμμές που τα άτομα θα έπρεπε (αλλά δεν αναγκάστηκαν να) ακολουθήσουν. Αυτό οδήγησε σε μια εξαιρετικά αποκεντρωμένη στρατηγική ως αποτέλεσμα της υψηλής ικανότητας πολιτικής, της υψηλής ένταξης και της εμπιστοσύνης των πολιτών και στα δύο. Η απάντηση της Σουηδίας στηρίχθηκε στην εμπιστοσύνη από και στη συμπεριφορά των πολιτών, συνδυάζοντάς την με την ικανότητα του κράτους να διαχειρίζεται τις πολιτικές απαντήσεις σε αποκεντρωμένο επίπεδο και όχι μέσω συγκεντροποίησης του ελέγχου.

Όσο αναφορά την Γερμανία μπορεί η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση να μειώθηκε κατά τον δεύτερο κύμα πανδημίας αλλά η αξιολόγηση προς το έργο της κυβέρνησης έναντι στο Covid-19 ήταν θετική.

Μερικά από τα ερωτήματα που μείνανε αναπάντητα και θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω εργασίες είναι οι επιπτώσεις στην οικονομία των τριών χωρών μεταγενέστερα καθώς και τα ψυχοσωματικά προβλήματα λόγω Covid-19 σε βάθος χρόνου.

Τέλος, θα πρέπει να ερευνηθούν τα αληθινά ποσοστά ενδοοικογενειακής βίας, καθώς κι οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτά.

- [1] Tobias Olofsson, Andreas Vilhelmsson (2021) "Dataset: COVID-19 epidemic policy and events timeline", Data in Brief Volume 40, February 2022.
- [2] J.F. Ludvigsson (2021) "The first eight months of Sweden's COVID-19 strategy and the key actions and actors that were involved". *Acta Paediatr* 109 (12) (2020), pp. 2459-2471.
- [3] John Hiscott Magdalini Alexandridi Michela Muscolini Evelyne Tassone Enrico Palermo Maria Soultioti Alessandra Zevini (2020), "The global impact of the coronavirus pandemic". *Elsevier*, 1-9.
- [4] Armbruster, Stephanie; Klotzbücher, Valentin (2020), "Lost in lockdown? COVID-19, social distancing, and mental health in Germany", *Diskussionsbeiträge*, No. 2020-04.
- [5] Albert-Ludwigs-Universität Freiburg Elias Naumann (2021) "COVID-19 policies in Germany and their social, political, and psychological consequences," *Eur. Policy Anal.* 2020;00:1–12.
- [6] Hanesch, W. (2020) "COVID-19 socio-economic responses in Germany," *ESPN Flash Report 2020/31, European Social Policy Network (ESPN)*
- [7] Konstantinidou, D., Capella, A. (2020) "Greece's socio-economic response to the COVID-19 pandemic," *ESPN Flash Report 2020/35, European Social Policy Network (ESPN)*
- [8] AMIR BASIC (2021) "COVID-19's effect on Domestic Violence in Sweden during the first 6 months of 2020.," Malmö University
- [9] Mohammed Salah Hassan, Hussam Al Halbusi, Asbah Razali, Raja Noriza Raja Arifn, Kent A. Williams (2022), "The Swedish gamble: trust in the government and self-efficacy in the battle to combat COVID-19". *Current Psychology*
- [10] Eleni Parlapani, Vasiliki Holeva, Panteleimon Voitsidis, Apostolos Blekas, Ioannis Gliatas, Georgia N. Porfyri, Adrianos Golemis, Kalliopi Papadopoulou, Aikaterini Dimitriadou, Aliko F. Chatzigeorgiou, Vasiliki Bairachtari, Sofia Patsiala, Marina Skoupra, Kleoniki Papigkioti, Christina Kafetzopoulou and Ioannis Diakogiannis (2020) "Psychological and Behavioral Responses to the COVID-19 Pandemic in Greece". *Front. Psychiatry* 11:821.
- [11] Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας : Εκθέσεις επιδημιολογικής επιτήρησης <https://eody.gov.gr/>
- [12] Germany Federal Ministry of Health : <https://www.bundesgesundheitsministerium.de/>
- [13] Public Health Agency of Sweden: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/the-public-health-agency-of-sweden/communicable-disease-control/covid-19/>
- [14] Eurostat statistics : <https://ec.europa.eu/eurostat>
- [15] Timokleia Kousi, Lefkothea-Christina Mitsi and Jean Simos (2021), "The Early Stage of COVID-19 Outbreak in Greece: A Review of the National Response and the Socioeconomic Impact". *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2021, 18, 322. (<https://doi.org/10.3390/ijerph18010322>)
- [16] Bank of Greece. Governor's Annual Report: From Crisis to Pandemic to Growth.
- [17] The response of the Greek companies to the pandemic. (<https://www.pwc.com/gr>)
- [18] Winter 2021 Economic Forecast (2021), European Commission
- [19] Maria Spiliopoulou, Valentini Anagnostopoulou (2020), "Roundup: Reports of domestic violence in Greece spike during COVID-19 lockdown", *Xinhua*
- [20] Kanellopoulou (2021), "Awareness, knowledge and trust in the Greek authorities towards COVID-19 pandemic: results from the Epirus Health Study cohort", *BMC Public Health* (2021) 21:1125

- [21] Trading economics statistics :<https://tradingeconomics.com/>
- [22] Med lab : Δεδομένα για την πανδημία στην Ελλάδα <https://lab.imedd.org/>
- [23] Anja Bauer & Enzo Weber (2021) “COVID-19: how much unemployment was caused by the shutdown in Germany?”, Applied Economics Letters, 28:12, 1053-1058
- [24] TelefonSeelsorge : Στατιστικά για τις ψυχολογικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Γερμάνια <https://www.telefonseelsorge.de/>
- [25] Danai Konstantinidou (2020) “Support measures to mitigate the effects of the second wave of COVID-19 in Greece”, ESPN Flash Report 2020/66, European Social Policy Network (ESPN)
- [26] Hanesch, W. (2020). “COVID-19 socio-economic responses in Germany”, ESPN Flash Report 2020/31, European Social Policy Network (ESPN), Brussels: European Commission.
- [27] Fritzell, J., Heap, J., Schön, P. (2020). “Sweden: boosting education and employment of the long-term care workforce in the wake of the pandemic”, ESPN Flash Report 2020/46, European Social Policy Network (ESPN), Brussels: European Commission.
- [28] Pamela Campa, Jesper Roine, Svante Strömberg (2021). “Unequal Labour Market Impacts of COVID-19 in Sweden – But Not Between Women and Men”, Intereconomics, Volume 56, 2021 · Number 5
- [29] IMF staff country reports (2021). “Germany: 2021 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Germany”, IMF Country Report No. 21/153
- [30] Steffen Juranek, Jörg Paetzold, Hannes Winner and Floris T. Zoutman (2020). “Labor Market Effects of COVID-19 in Sweden and its Neighbors: Evidence from Novel Administrative Data”, Institutt for foretaksøkonomi, Department of Business and Management Science ISSN:1500-4066.
- [31] Betcherman, Gordon & Giannakopoulos, Nicholas & Laliotis, Ioannis & Pantelaiou, Ioanna & Testaverde, Mauro & Tzimas, Giannis, 2020. "Reacting quickly and protecting jobs: The short-term impacts of the COVID-19 lockdown on the Greek labor market," GLO Discussion Paper Series 613, Global Labor Organization (GLO).
- [32] Katris, C (2021). “Unemployment and COVID-19 Impact in Greece: A Vector Autoregression (VAR) Data Analysis” . Eng. Proc. 2021, 5, 41. <https://doi.org/10.3390/engproc2021005041>.
- [33] Peter Esaiasson, Jacob Sohlberg, Marina Ghersetti, Bengt Johansson (2020). “How the coronavirus crisis affects citizen trust in institutions and in unknown others: Evidence from ‘the Swedish experiment’”, European Journal of Political Research, doi: 10.1111/1475-6765.12419
- [34] OECD (2021), OECD Economix Outlook, Volume 2021 Issue 2, No. 110, OECD Paris.
- [35] Martin Lindstrom (2021). “The COVID-19 pandemic and the Swedish strategy: Epidemiology and postmodernism”, SSM - Population Health 11(6):100643
- [36] N. Wilson, A. Kvalsvig, L.T. Barnard, M.G. Baker (2020) “Case-Fatality risk estimates for COVID-19 calculated by using a lag time for fatality Emerging Infectious Diseases”, 26 (6) (2020), pp. 1339-1441.
- [37] Standard Ethics, 2020 Standard Ethics Sweden standard Ethics downgrading, Standard Ethics, London (2020) 21 May
- [38] Eichhorst, Rinne (2020): IZA COVID-19 Crisis Response Monitoring: Germany (December 2020).
- [39] Schneider, Hilmar and Ulf Rinne (2019). “The labor market in Germany, 2000-2018”. IZA World of Labor 2019: 379. <https://wol.iza.org/articles/the-labor-market-in-germany>
- [40] Bauer, Anja and Enzo Weber (2020). “The Unemployment Impact of Corona Containment Measures in Germany”. IAB Discussion Paper 16/2020.

- [41] Rondung E, Leiler A, Meurling J and Bjärtå A (2021) “Symptoms of Depression and Anxiety During the Early Phase of the COVID-19 Pandemic in Sweden”. *Front. Public Health* 9:562437. doi: 10.3389/fpubh.2021.562437
- [42] Komalsingh Rambaree , Nessica Nässén (2020) “The Swedish Strategy to COVID-19 Pandemic: Impact on Vulnerable and Marginalised Communities”. *The International Journal of Community and Social Development* 2(2):234-250
- [43] World Health Organization (WHO). Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). Geneva: WHO;2020. Available from: <https://www.who.int/docs/defaultsource/coronaviruse/who-china-joint>
- [44] Magdalini Triantafyllidou (2021). The COVID-19 pandemic and its impact on mental health, “To Vima tou Asklipiou” Journal Volume 19, Issue 4
- [45] Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ). Ημερήσια έκθεση επιδημιολογικής επιτήρησης λοίμωξης από το νέο κορωνοϊό (COVID-19).
- [46] World Health Organisation. Q&A on Coronaviruses (COVID-19). Available online: <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-coronaviruses> (accessed on 10 November 2020).
- [47] Bank of Greece. Governor’s Annual Report: From Crisis to Pandemic to Growth. Available online: <https://www.bankofgreece.gr/en/news-and-media/press-office/news-list/news?announcement=49748136-1841-47d7-b5a5-e6a49bc99b6d> (accessed on 20 March 2020).
- [48] European Union. 2020. Available online: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/greece_en (accessed on 11 March 2020).
- [49] Google. COVID-19 Community Mobility Report—Greece. Available online: https://www.gstatic.com/covid19/mobility/2020-04-05_GR_Mobility_Report_en.pdf (accessed on 5 April 2020)
- [50] Ministry of Health. Press Release Regarding the Coronavirus.
- [51] Iraklis Grigoropoulos. Konstantinos Christos Daoultzis (2022). “Adverse Effects from the Imposition of Social Restrictions in Greece: the Indirect Effect of COVID-19-Related Fear on Alcohol Consumption Through Loneliness, Trends in Psychology” <https://doi.org/10.1007/s43076-022-00159-6>
- [52] Vasiliki Artinopoulou (2021) “Domestic Violence: Evidence-based Policies Before and During the Pandemic in Greece”, *TEMIDA* 2021, vol. 24, br. 1, str. 3-23. DOI: <https://doi.org/10.2298/TEM2101003A>
- [53] Stella Ladi, Angelos Angelou & Dimitra Panagiotatou (2021) “Regaining Trust: Evidence-Informed Policymaking during the First Phase of the Covid-19 Crisis in Greece”, *South European Society and Politics*, DOI: 10.1080/13608746.2021.1983932
- [54] Nikolaos Zahariadis, Evangelia Petridou, Theofanis Exadaktylos & Jörgen Sparf (2021) “Policy styles and political trust in Europe’s national responses to the COVID-19 crisis”, *Policy Studies*, DOI: 10.1080/01442872.2021.2019211
- [55] McCracken LM, Badinlou F, Buhrman M, Brocki KC (2020). “Psychological impact of COVID-19 in the Swedish population: Depression, anxiety, and insomnia and their associations to risk and vulnerability factors”. *European Psychiatry*, 63(1), e81, 1–9 <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2020.81>
- [56] Abimbola Zainab Olaoye and Esther Bohman (2022). “The victims of domestic violence and the covid-19 in Sweden”, University of Gavle .
- [57] Ebert Cara, Steinert Janina (2021). “Prevalence and risk factors of violence against women and children during COVID-19”, *Germany, Bull World Health Organ* ; 99(6): 429-438, 2021 Jun 01.0